

ŽIVOT

KULTURNĚ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • ŘÍJEN • OKTÓBER • PAŹDZIERNIK 1989 (ČÍSLO 377) CENA 100 ZŁ

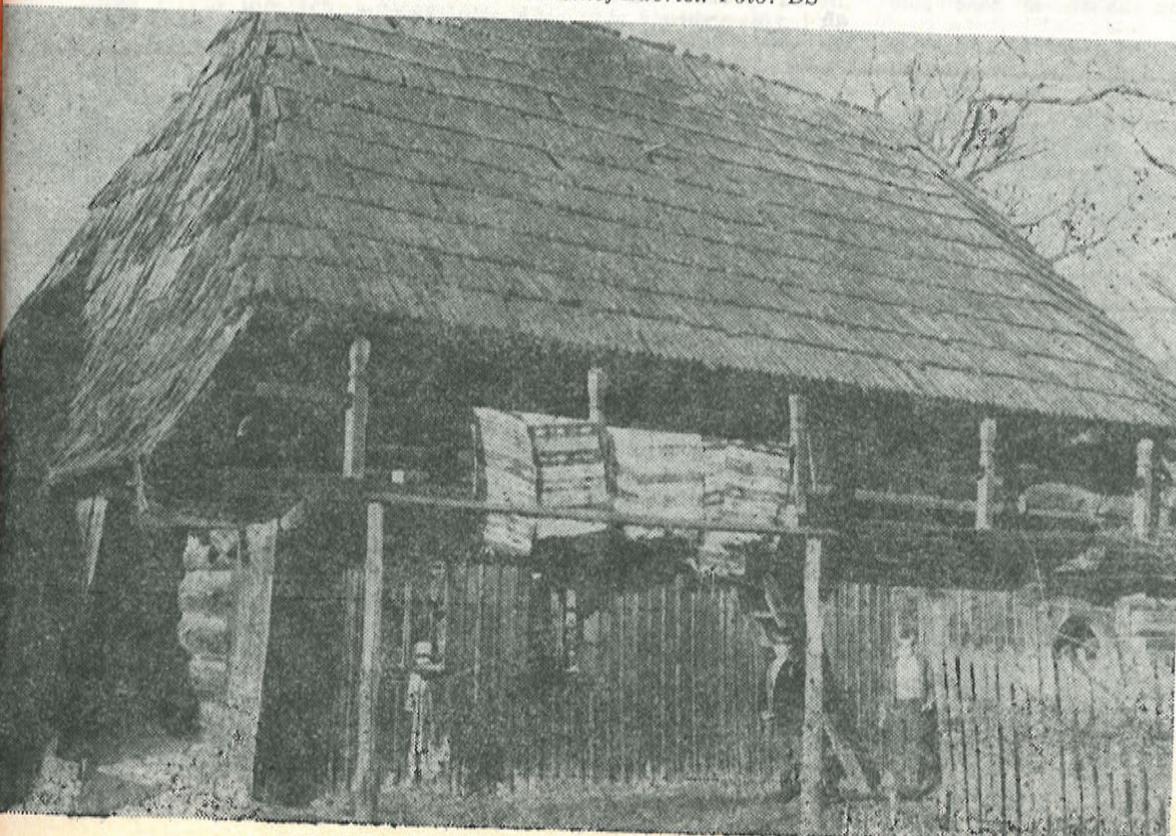
Vítáme 8. sjezd KSSČaS

25.-26.
listopad-november
Krakov 1989

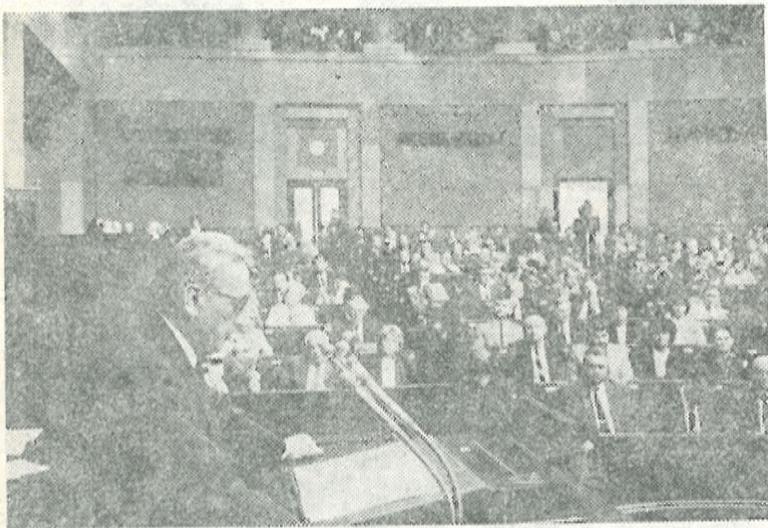

Stará drevonica v Čiernej Hore — dnes už neexistuje. Foto: AMK

Typická oravská architektúra — starý dom v Dolnej Zubrici. Foto: DS

Delegátom
želáme
plodné
rokovania
v prospech
krajanského
hnutia

Z EXPOZÉ PREMIÉRA TADEUSZA MAZOWIECKEHO

Stojime dnes pred dvomi hlavnými problémami Poľska: politickou prestavbou štátu a vyvedením krajiny z hospodárskej katastrofy. Uvedomujem si vážnosť situácie, viem ako ľahko bude zosúladit obidva tieto ciele a súčasne ich realizovať.

Poľsko môže pozdvihnuť jedine spoločnosť slobodných občanov a politika vlády obdarenej dôverou výraznej väčšiny Poliakov.

Vláda chce spolupracovať so všetkými stranami a politickými skupinami zastúpenými v parlamente. Nachádzame sa v celkom novej situácii, v ktorej všetky politické sily musia novovo premyslieť svoju úlohu, ako aj svoj vzťah k štátu a jeho inštitúciám, v situácii, keď tento štát sa stáva všeobecnou a nadradenou hodnotou.

Vláda chce hovoriť pravdu a umožniť slobodu výpovede všetkým sféram verejnej mienky. Musí vzniknúť voľný prietok informácií pre obidve strany — medzi vládou a spoločnosťou. Chceme, aby verejná mienka v Poľsku mala vplyv na otázky štátu a jej hlas budeme počítavať.

Poľský štát nemôže byť ani ideologickejmu štátom, ani vieroveryznaním. Musí byť štátom, v ktorom žiadnen občan nebude diskriminovaný, ani odmeňovaný za svetozor buď politické presvedčenie.

Vláda chce hovoriť pravdu a umožniť slobodu výpovede všetkým vieroveryznaniam v Poľsku. Sloboda vieroveryznania je prirodzeným a neopierateľným právom človeka a každý pokus proti nemu je akтом, ktorý si zaslúží odsúdenie.

Poľsko je štátom — vlastou — nie len Poliakom. Žijeme na tejto zemi s predstaviteľmi iných národov. Chceme, aby sa tu cítili doma, aby kultivovali svoj jazyk a svoju kultúru obohatcovali naše spoločenstvo.

50. VÝROČIE vypuknutia druhej svetovej vojny, ktorá sa začala útokom na Poľsko, si poľskí obyvatelia pripomenuli na viacerých podujatiach. Na jednom z prvých bojisk — Westerplatte v Gdanskú sa konala ústredná micrová manifestácia, ktorej sa zúčastnili prezident PER Wojciech Jaruzelski a premiér Tadeusz Mazowiecki, maršalkovia Sejmu a Senátu a ďalší činitelia. Zase vo Varšave sa ko-

stojime pred historickou úlohou uskutočnenia prelomových zmien v hospodárstve, ktoré by držali krok s politickými zmenami. Ale táto úloha musí byť splnená v krajne ľahkej ekonomickej situácii.

Ihneď podnikneme opatrenia smerujúce k osloboodeniu inflačného tlaku. Predovšetkým navrhнемe kroky zmenšujúce rozpočtový deficit. Nevyhnutné budú kroky obmedzujúce ponuku peňazí v hospodárstve. Vláda navrhne obmedzenie úverov na investície.

Zároveň s okamžitou platnosťou, ktorej cieľom je postaviť sa proti postupujúcej inflácii, vláda podnikne kroky smerujúce k prechodu k modernému tržnému hospodárstvu, vyskúšanému vo vyspelých krajinách.

Základnou vecou musí byť úplné odstránenie prilivu tovarom nepodložených peňazí do hospodárstva, keďže sú prameňom inflácie. Rozhodné a dôsledné pokračovanie v tejto oblasti umožní anulovanie administratívnej kontroly cien okrem absolútne mimoriadnych výnimok.

Podnikneme rozhodné kroky odstraňujúce nepotrebné a škodlivé organizačné štruktúry. Týka sa to najmä demonopolizácie štruktúr obsluhujúcich potravinársky trh.

Veľmi dôležitou vecou je príprava základnej reformy daňového systému. Bude zahŕňať vypracovanie a zavedenie autentickej dane z osobných príjmov. Skála jej progresu nebude v protiklade so základným cieľom rozhýbania mohutných zásob ľudskej iniciatívy a podnikavosti doposiaľ driemajúcich v našej spoločnosti.

Treba však zdôrazniť, že v hospodárskej histórii sveta neexistuje príklad, aby sa potlačenie tak vysokej inflácie cieľne nedradilo na spoločnosť, aby nedošlo napr. k úpadku niektorých podnikov a s tým spojenej nezamestnanosti.

Vláda urobí všetko, aby zmiernila následky spojené so zvládnutím inflácie. Predovšetkým bude klásiť dôraz na rozvoj sprostredkovania práce, ako aj inštitúcií umožňujúcich zmenu kvalifikácií pracovníkov z upadajúcich podnikov.

Zavedieme tiež a upevňme iné prvky sociálnej ochrany, v tom podpory pre tých, ktorí budú nezamestnaní.

Rovnako ťažká situácia je v poľnohospodárstve a celom potravinárskom hospodárstve. Predovšetkým je cieľná pre rolníkov vysoká inflácia a nedostatok výrobných prostriedkov na trhu. Realizácia predloženého programu záchrany hospodárstva odstráni tieto problémy. Nebude to hneď, ale nemôžeme mať situáciu, keď rolník majúci peniaze nemôže kúpiť pracovné prostriedky.

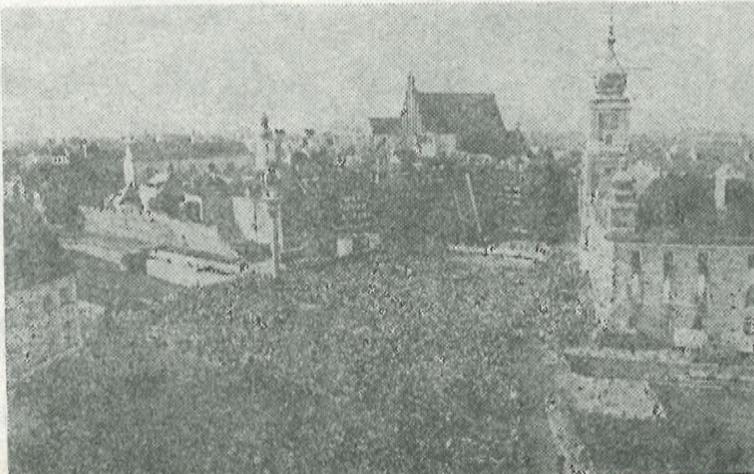
Naďalej prikladáme veľký význam hospodárskym vzájomom so Sovietskym zväzom a ostatnými krajinami RVPH. Zároveň sme životne zainteresovaní úzкymi vzájommi s Európskym hospodárskym spoločenstvom. Chceme, aby naša ekonomika bola stále viac otvorená na svet.

Naše otvorenie na celú Európu neznamená odhadenie doterajších záväzkov. Ak opakujeme, že nová vláda bude rešpektovať spojenecke záväzky Poľska, nie je to taktický upokojujúci úskok. Vyplýva to v našom chápaniu poľského štátneho záujmu a z analýzy medzinárodnej situácie.

Moja vláda chce realizovať spojenecké vzájomy so Sovietskym zväzom na zásadách rovnoprávnosti a rešpektovania suverenity. Naše spojenectvo bude stáť na pevnom základe, ak ho spoločnosť ratifikuje. Dnes pre to existujú priaznivé podmienky. Otvorí to tiež cestu k zmierneniu medzi našimi národmi, ktoré ukončí zlē skúsenosti z minulosti a môže mať ďalekosiahly historickej dosah.

Obraciame sa na našich susedov — Československo a Nemeckú demokratickú republiku, ako aj na ďalšie krajinu našej oblasti, s ktorými sme ochotní roviať spoluprácu. Chceme uvoľniť naše vzájomy od byrokracie a oprieť ich o širšie kontakty, ktoré sa neobmedzujú len na vybrané skupiny a politické sily.

nala slávnosť spojená s medzinárodným dňom modlitieb za mier, ktorého iniciátorom bol pred 3 rokmi pápež Ján Pavol II. Slávnosti sa zúčastnilo više 300 cirkevných hodnostárov reprezentujúcich o.i. kresťanské cirkvi, islam, budhizmus, hinduizmus, konfucianizmus, šintoizmus, džainizmus a ďalšie. Na snímke: počas slávnosti na Zámockom námestí vo Varšave.

V ČÍSLE:

Predjazdová diskusia	6—7
Sobieski a Slovensko	8
Diamantoví jubilanti	10
Prehliadka dychoviek	12
Ehudové umenie	13
O voľnom trhu	22

Tento súbor MS KSSCaS z Kacviny bol kedysi veľmi aktivny. Žiaľ, dnes už prakticky neúčinkuje a je to škoda. Foto: J.S.

So zretelom na budúcnosť

Volebná kampaň pred novembrovým 8. zjazdom KSSCaS sa už sice skončila, no diskusia, ktorá túto kampaň sprevádzala, nádaj trvá. Krajania hodnotia nielen posledné medzizjazdové roky, ale často v tomto hodnotení siahajú ďaleko do minulosti — do obdobia vzniku našej organizácie a porovnávajú možnosti a podmienky jej činnosti vtedy a dnes. Nemožno sa tomu diviť, vedľa tých vyše 40 rokov — popri nepochybnych úspechoch — sa pred Spoločnosťou nakopilo ďalšie väčšie i menšie problémov a niektoré z nich čakajú na vyriešenie už celé desaťročia. Každý zjazd je totiž významou udalosťou, s ktorou krajania spájajú svoje otáckavania, že sa niečo zmení na lepšie.

Vráime sa však našim úvahám z predošlých čísel o činnosti KSSCaS v kontexte bližiaceho sa zjazdu. Začnime tentoraz napr. otázkou žien a ich úlohou v našej organizácii. Ako väčšina žien všetci sú veľmi zápracované, vedľa popri práci na svojich gázovstvách, v priemyselnych závodoch, v domácej družstevnej výrobe a pod., sa musia starat i o výchovu detí a vedenie domácnosti, čo v dnešných časoch všetci nie je ľahké. Napriek tomu sa vinceře z nich zapájajú i do krajankej činnosti. Stretávame ich v súboroch, divadelných kružoch, klubovniach, občas vo výboroch MS a pod.

Najviac krajaniek, najmä mladých dievčat, pôsobi v ochotníckych súboroch. Rady ūčinkujú a často sú dokonca aktívnejšie ako chlapci, nezriedka ich samy pritahujú do práce v súboroch. Len škoda, že ochotnická činnosť týchto mladých krajaniek a krajanov trvá pomerne krátka a končí, — čo sa stalo už pravidlom, — najčastejšie v momente výdaja budúcej ženy. Preto nie div, že od vzniku našej Spoločnosti sa ich v ochotníckej činnosti vystriedali už celé stovky.

Dnes ženy tvoria v KSSCaS asi 35 percent všetkých členov. Tomuto stavu však podľa mňa všetci nezodpovedá ich zastúpenie vo výboroch miestnych skupín a obvodov alebo na ústrednom výbere. Aktuálne v 14 miestnych skupinách na Orave pôsobí len 21 žien, kým v 16 MS na Spiši je ich 27. Je dokonca niekoľko miestnych skupín, ktoré vo výbere nemajú ani jednu krajanu. Zatiaľ najodvážnejšie si v tomto smere počína Nová Belá, ktorá do výboru zvolila 6 krajaniek, potom Zelov — 5. Donedávna jedinou, dlhorocne predsedníčkou MS bola kr. Mária Chovancová v Podhradí. Teraz sa niečo zmienilo, pribudli ďalšie — v Lapšanke, Novej Belej, Husinci. Zdá sa mi, že širšia účasť žien v miestnych orgánoch Spoločnosti by krajankej práci iste prospešla. Potvrdili mi to viackrát krajania z Novej Belej, ktorí si výbor s novým vedením veľmi chvália.

Neraz počas návštev klubovní na Spiši a Orave som si všimal ich návštěvníkov. Aj tu prevahu prevahu mali muži. Ešte v skupine mládeže bol tento stav vyrovnaný, ale v starších vekových skupinách bola návštěvnosť krajaniek v klubovniach podstatne menšia. Na príčine, — ako niektoré z krajaniek ho-

horili, — neboli ich nezáujem, ale predovšetkým nedostatočnosť času, množstvo povinností a práce v rodine i domácnosti — na vidieku zatajujúcej predovšetkým ženy. Jednako tak ako iných, aj naše krajanky zaujma kultúrne dianie v obci, život miestnej skupiny a krajanček hnutie všetci. Mnohé z nich prejavujú vysokú národnú uvedomenosť, čo sa odzrkadluje i v krajankej výchove detí. Záver týchto úvah môže byť len jeden: širšia účasť krajaniek v činnosti našej organizácie je nevyhnutná. Potrebný je ich pochlad na našu prácu, jej hodnotenie z hľadiska žien, ich záujmov a potrieb. Dúfam, že delegátky, — hoci nie je ich veľa(!), — budú o tom na zjazde hovoriť a obhajiať zjazdovú tematiku o nové, konštruktívne návrhy, o problematiku, ktorú sme doteraz zanedbávali.

Na zjazde by nemala chýbať, — a hám ani nebude, — problematika Života. Máme však na mysli nielen stažnosť na jeho oneskorené vychádzanie v posledných rokoch, lebo to závisí najmä od tlačiarne, ktorá, — ako sme o tom už písali, — pre nedostatok pracovných sil predĺžila výrobný cyklus časopisu z jedného na dva a pol mesiaca. Ide mi predovšetkým o to, že toto oneskorenie by nemalo mať vplyv na zmenšenie záujmu o časopis, na rast počtu jeho odberateľov. Nechal by na to vplývať ani rast jeho ceny, ktorá sa v Živote, — pri jeho celoročnom predplacovaní, — mení prakticky iba raz do roka. Ostatne táto cena nie je až taká vysoká, jedno číslo stojí trikrát menej ako krabička priemerných cigaret. Chcem však zdôrazniť niečo iné, teda aby sa každý čitateľ, každý krajan zamyslel, aký je jeho vzťah k Životu, ktorý je predsa symbolom existencie našej krajankej organizácie. Totiž, — aby bolo všetko jasné, — výlučne od krajanov, od toho, či si Život budú chcieť predplácať, závisí jeho ďalšia existencia. Každý väčší pokles odberateľov môže spôsobiť zrušenie časopisu, ktorý napriek rôznym fažkostiam vychádza už vyše tridsať rokov. Asi sa všetci zhodneme v tom, že by to bola škoda. Preto si myslím, že účastníci zjazdu malí by sa k tejto otázke jednoznačne vyjadriť.

Ako som už písal v predošlých číslach, žijeme v ekonomickej neľahkých časoch, ktoré súčasťou súčasnosti našej Spoločnosti. No stáže ju nielen neutešená ekonomická situácia v krajinе. Pokušajú sa o to, povedzme si to otvorené, — aj niektorí nesprátnici na Spiši a Orave, nepriateľsky naladení voči našej Spoločnosti. Zaumienili si medziiným nič dvojjazyčné tabuľky na obchodoch a klubovniach. Stalo sa to napr. v Kacvine, v Nedeci — hneď po ústredných oslavách 40. výročia KSSCaS, v Nižných Lapšoch, Jurgove a nedávno i v Novej Belej, kde zároveň priamo pred oslavami jubilea miestnej dychovky niekoľko mladičkých žien zašpinili čerstve vymaľované steny krajankej klubovne. Zase inde, ako napr. v Krempachoch, sa títo „vlastenci“ snažili zastrašiť krajanček aktívistov a posielali im anonymné listy s vyhrážkami.

Nevedno, čo týmito akciami chcú dosiahnuť. Možno však predpokladať, že chceú znechutniť krajanov, odradiť ich od práce v Spoločnosti. Lenže môžu dosiahnuť pravý opak, lebo predsa násilie vždy vyvoláva odpór. Čo sú zač títo „bojovníci“, odporeciovia Slovákov na Spiši a Orave? Ide nepochybne o ojedinelých mladých ľudí, nezriedka výrastkov, ktorí v skutočnosti nevedia kym sú a čo chceú. Používajú chuligánske metódy, zákerné a zbabelite, konajú skryte, pod rúškom noći, lebo nemajú odvahu vystúpiť otvorene a povedať do očí svoju mienku. Považujú sa akiste za „vlastencov“, Poliakov, lenže si neuvedomujú, že je to pseudovlastenectvo, že svojim konaním vlastne ubližujú pravdivým Poliakom, ktorí by iste neboli schopní takýchto zlomyslných činov.

V Novom Targu sú na viacerých miestach rôzne informačné tabuľky nielen v slovenčine a češtine, ale aj v iných jazykoch, ale nikomu neprekľačajú, nikto ich neníči. Taktiež v Zelove, v centre Poľska, nikto neníči tabuľky českých krajanov. Nie sú tiež níčené poľské tabuľky v Českom Tešíne a ďalších obciach a mestecích, kde žijú československí občania poľskej národnosti. Lenže to si vyžaduje oveľa viac kultúry a skutočnej tolerancie. Tej národnostnej i náboženskej tolerancie, ktorou Poľsko bolo známe už v minulých storiedlach keď prijímal na svojom území napr. prenasledovaných českých bratov.

Sú to otázky, o ktorých delegáti zjazdu budú iste hovoriť. Malí by sa tiež pozastaviť nad tým, ako zamedzit v poľskej tlači a iných publikáciach uverejňovanie článkov namierených proti našej organizácii, skresľujúcich dejiny Spiša a Oravy a ich osídlenia, ba dokonca popierajúcich existenciu Slovákov na týchto územias. Sú to články zjavne tendenčné, nepodložené vedeckou argumentáciou, ktoré priamo urážajú národné cítenie spišských a oravských krajanov. Je smutné, že medzi autormi týchto príspievkov, ako aj iných, verejne vyhlasovaných protikrajančekov, sú i miestni kňazi. Dúfam však, že všetky tieto vystúpenia proti Slovákom na Spiši a Orave neznechutnia krajanov, ale ich ešte viac zjednotia okolo našej organizácie.

Zjeme v období prestavby, rozvíjania hospodárskej reformy a demokratizácie nášho politického a spoločenského života. V našom slovniku sa už udomáčnil pojem pluralizmu, široko zavádzaný v odborovom i politickom dianí. Mal by byť však, — chápany ako národnostná znášanlivosť, — plne reálizovaný i v otázkach našej a iných menších existujúcich v Poľsku. Vývinu udalostí v tomto roku nasvedčuje, že aj táto záležitosť sa konečne dostane na správnu koľaj. Ako už o tom písala tlač, pred niekoľkými mesiacmi na ústrednom výbere strany vznikol výbor pre otázky národnostných menší a v poslednom období aj v Sejme PER bola taktiež vytvorená osobitná komisia pre národnostné otázky. Teda možno mať nádej, že keď Ústava hovorí o rovnosti všetkých občanov Poľska, bez ohľadu na ich národnosť a viero-vyznania, bude táto rovnosť, rovné práva, plne rešpektované v praxi aj vo vzťahu k národnostným menšinám.

Na záver chcel by som poznamenať, že pred 8. zjazdom sa nakopilo množstvo závažných otázok, ktoré tento nás najvyšší orgán bude musieť vyriešiť. Preto od delegátov očakávam konštruktívne návrhy a priponiemky, ktoré budú slúžiť pozdvihnutiu krajankej práce na vyššiu úroveň. Cenný bude každý hlas, každá dobrá rada, vedľa na tomto základe zjazd musí vytýciť nové smery činnosti, ktorými sa naša Spoločnosť bude uberať v nastávajúcich rokoch. Napokon zjazd má zvoliť nové orgány Spoločnosti — ústredný výbor a hlavnú revíznu komisiu. Aj to si bude vyžadovať rozvahu a zodpovedný prístup všetkých delegátov.

Zostáva teda ľelat krajančekám a krajanom delegátom mnoho úspechov počas zjazdového zasadania. Nech vaše rokovania budú čo najplodnejšie a pomôžu načrtiť perspektívny ďalšího rozvoja nášho krajanček hnutia.

JAN SPERNOGA

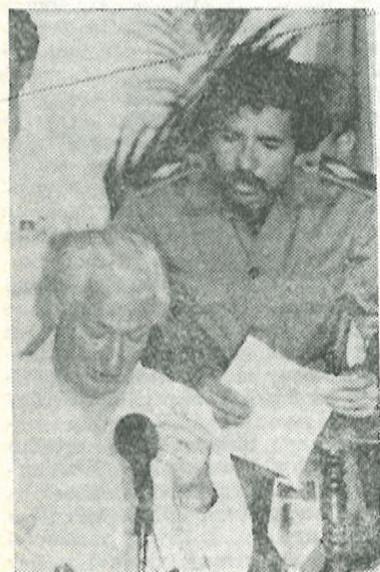
LECH WAŁESA bol na štvordňovej návštive v NSR na pozvanie západonemeckej odborovej ústrednej DGB. Počas pobytu v NSR stretol sa s kancelárom Helmutom Kohlom, prezidentom Richardom von Weizsaeckerom, ministrom zahraničia Hansom Dietrichom Genscherom a s ďalšími politikmi, priemyselníkmi a predstaviteľmi odborov. Popri problematike rozšírenia spolupráce so západonemeckými odborními rozhovory predsedu Solidarity sa týkali taktiež ekonomických otázok — rozšírenia investičnej a výrobcnej spolupráce západonemeckých a poľských závodov, zakladania spoločných podnikov a pod. Na snímke: Lech Wałęsa a Helmut Kohl.

BOJE V BEJRÚTU NEUSTÁVAJÍ. Generálni tajemník OSN Javier Perez de Cuellar vyzval ke svolání zasedania Rady bezpečnosti, ktorého sa dožadovaly i arabské státy. Rovnako papež Jan Pavel II. odsoudil krveprolití v Libanonu a vyzval k zastaveniu bombardovania Bejrútu. Přesto však vojenské akcie v Bejrútu a okoli sú sá a žádná strana není ochotna ke kompromisu. Obyvateľstvo se hromadne pokouší opustiť mesto. Na snímku: Všechny výjezdové silnice z Bejrútu jsou preplňeny automobily uprchlíků.

SLOVÁCI MAJÚ SVOJHO PRÍMASA. 10. septembra tr. sa v Trnave konala slávnosť intronizácie arcibiskupa metropolitu slovenskej cirkevnej provincie, založenej v roku 1977. Do tejto funkcie bol vymenovaný arcibiskup Ján Sokol (v strede), doterajší apoštolský administrátor v Trnave, ktorého jeho veriaci nazývajú prímasom Slovenska. Slávnosť sa zúčastnila oficiálna delegácia Vatikánu s apoštolským nunciom, arcibiskupom Francescom Colasuonnom a kardinálom Jozefom Tomkom, prefektom vatikánskej Kongregácie pre etážky evanjelizácie národov.

TEGUCIGALPA. Prezidenti stredoamerických štátov Guatamaly, Kostariky, Hondurasu, Salvadoru a Nicaraguy podepsali dohodu o obnovení mieru v této oblasti. Dokument predpokladá mj. rozpuštení oddielu nikaragujských kontrarevolucionárov. Na snímku: Prezident Hondurasu José Azcona Hoyo a nikaragujský predstaviteľ Daniel Ortega pri podepisovaní dohody.

NĚMECKÁ SPOLKOVÁ REPUBLIKA uzavrela své zastupiteľské úřady v několika státech, mj. v Budapešti a v Praze. Na území vyslanectví kočují totiž uprchlíci z NDR, kteří se chtějí dostat do NSR. Stovky turistů z NDR se pokoušejí nelegálně překročit maďarsko-rakouskou hranici. Do řešení problému uprchlíků se osobně angažoval západonemecký kanclér Helmut Kohl. V NSR bylo pro uprchlíky připraveno 5 přechodných táborů v Bavorsku (jeden z nich na snímku).

V KAMBODŽI už dvadsať rokov trvá ostrý konflikt, ktorého následkom je hospodársky rozvrat a národnostné nepokoje. V ozbrojených bojoch zahynuli už tisice osôb. Posledným pokusom o vyriešenie kambodžského problému bola medzinárodná konferencia v Paríži za účasti 19 štátov, predstaviteľov OSN a hnutia nezáčlenených. Skončila sa však neúspešne — sporným problémom bola účasť Červených Kmerov v dočasnej koaličnej vláde a podmienky uzavretia primeria, otázka vietnamského osadníctva v Kambodži atď. Na snímke sprava: Son Sann — predstaviteľ pravice, knieža Norodom Sihanuk, vodec Červených Kmerov Kheiu Samphan a knieža Ranariddh Sihanuk.

LITVU, LOTYŠSKO A ESTONSKO spojil živý řetěz více než miliónu lidí, kteří tím protestovali proti pactu Ribbentrop-Molotov, podepsanému před 50 lety. Bezprostředním následkem tohoto pactu bylo připojení nezávislých států Litvy, Lotyšska a Estonska v roce 1940 k Sovětskému svazu. Národní litevské hnutí „Sajudis“ prohlásilo ve zvláštním usnesení, že bude usilovat o plně nezávislou a demokratickou Litvu. Komunistická strana Sovětského svazu varuje před stupňováním nacionalistických nálad, a to nejen v pobaltských republikách.

V JAPONSKU vládnoucí Liberálně demokratická strana již potřetí v tomto roce změnila předsedu a tím i šéfa vlády. Novým předsedou vlády je 58letý Toshiki Kaifu (na snímku), bývalý ministr osvěty. První z jeho předchůdců Noboru Takeshite musel odejít v souvislosti s úplatkářskou aférou a jeho nástupce přinutil k ustoupení skandál v osobním životě.

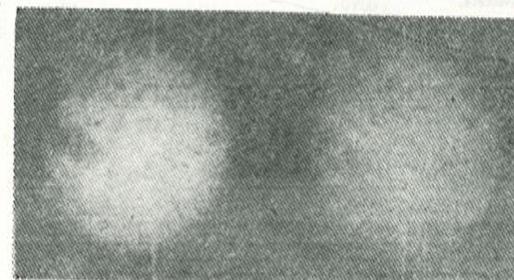
GENERÁL COLIN POWELL byl jmenován novým předsedou kolegia šéfů štábů ozbrojených sil USA. Bude to první černý generál, zastávající tak vysokou funkci. Powellovi je 52 let. Pnul službu ve Vietnamu, v Jižní Koreji, velel vzdušné brigádě v NSR a 5. sboru americké armády ve Frakfurte nad Mohanem. Jako poradce prezidenta Reagana pro otázky bezpečnosti sehrál důležitou roli v přípravě setkání Reagan-Gorbačov. Soudí se, že nominace Colina Powella získá prezidentu Bushovi hlasy mnoha černých voličů.

PANAMA. Došlo zde k opětovnému zastření vztahů mezi Panamou a Spojenými státy. Američtí vojáci v oblasti Panamského průplavu jsou ve stavu hotovosti. Příčinou zvýšeného napětí byly demonstrace panamského obyvatelstva proti vojenské přítomnosti USA. Na snímku: Obrněná vozidla u vchodu do americké základny Amador.

VOJNA S MAFIOU. Po zavraždění kandidáta na funkci prezidenta Kolumbie Luisa Carlosa Galana, kolumbijská vláda podnikla rozsiahlu akci proti prievozu narkotik, najmá proti tzv. Medellinskému a Calinskému kartelu, ktoré sa najviac podieľajú na pašovaní kokainu do USA. Významnú pomoc v tomto boji poskytuju Spojené štaty. Počas doterajších akcií polícia zaťala vyše 11 tisíc osôb, skonfiškovala 50 tisíc kusov strelných zbraní, niekoľko tis. aút rôznych značiek, asi 50 lietadiel, desiatky hotelov a diskoték, 300 haciend a veľké množstvo drog. Ale mafia, ktorej majetok sa odhaduje na desiatky miliárd dolárov, sa nevzdáva. Vyhlásila „totálnu vojnú“ vláde, súdnym úradníkom, politikom a novinárom. Na snímke: pohľad na 2000 kg skonfiškovanej kokainu pred spálením.

VOYAGER-2, americká medziplanetárna sonda sa po 12-ročnom lete priblížila na 4800 km k najvzdialenejšej planéte našej sústavy — Neptúnovi a urobila sériu snímok, ktoré priniesli mnoho nových poznatkov o tejto planéte. Sonda medzičinným objavila 6 nových mesiacov Neptúna (spolu je ich 8), intenzívne rádiové žiarenie planéty, krátery na jednom z jej mesiacov — Tritone, neznáme prstence atď. Podrobnej výskum snímok má trvať rok a iste prinesie ďalšie objavy. Na snímke Neptún sfotografovaný sondou Voyager-2.

VEĽKÝ ÚSPECHE dosiahli polští cyklisti na majstrovstvách sveta v Chamberry (Francúzsko). Najväčší podiel na tom mal Joachim Chalupeczok, ktorý v cestných pretekoch amatérov (187,5 km) vybojoval titul majstra sveta. Po samotnom úniku asi 30 km pred cieľom zvíťazil suverénnne s náskokom 2,45 min. nad druhým v poradí, Francúzom Pičonom. Štýl, v akom Chalupeczok zvíťazil, odbornici pripravujú k triumfu slávneho Eddy Merckxa. V časovke družstiev na 100 km Chalupeczok s kolegami vybojoval striebornú medailu.

Snímky: CAF, TASS, AP, Reuter, CTK

Už pred niekoľkými týždňami sa v miestnych skupinách a obvodech našej Spoločnosti skončila predzjazdová volebná kampaň. Sprevádzala ju široká krajanská diskusia o práci a živote miestnych skupín, ich problémoch, úspechoch a nedostatkoch, o tom, čo treba urobiť, aby sa krajanské hnutie ďalej rozvíjalo.

Redakcia Života sa rozhodla pokračovať v tejto diskusii a preto sa obrátila na krajančí aktiv z miestnych skupín s dvoma otázkami:

- Ako hodnotíte činnosť Spoločnosti v medzizjazdovom období a v tomto kontexte i prácu vašej miestnej skupiny?
- Čo očakávate od zjazdu?

Cäst obdržaných odpovedí sme už uverejnili v niekoľkých predošlých číslach. Dnes prinášame posledné výpovede krajanov.

KRAJANSKÁ DISKUSIA

ALOJZ

BUGAJSKÝ

predseda revíznej komisie MS KSSČaS v Jablonke

Ked' sa zamýšľam nad uplynulým obdobím v našom krajančí hnutí, nad tým, čo sa v našej organizácii dalo po poslednom, 7. zjazde KSSČaS, čo sa nám pedarilo a čo nie — dochádzam k jednoznačnému záveru, že činnosť Spoločnosti, jej ústredného výboru, ale aj násloho obvodu na Orave treba veľkou hodnotiť kladne. Prežili sme v tomto období niekoľko veľmi milých udalostí, ku ktorým treba zaradiť predovšetkým, 40-ročné jubileum našej Spoločnosti a 30. výročie vychádzania časopisu Život. Tieto jubileá mi pomohli, — a iste aj ďalším krajanom, — uvedomiť si, že my, Slováci na Orave a Spiši, sme naprieck tak dlhému obdobiu ďalej života-schopní, držíme sa, ba myslíme i na budúenosť.

Cinnosť našej miestnej skupiny v Jablonke bola v tomto medzizjazdovom období podstatne lepšia ako predtým. Veľmi sami páči, čo vysoko oceňujú i ďalší krajania z Jablonky, že sa do tejto činnosti aktívne zapájajú i naše dve mladé krajančí učiteľky Mária Krišiaková a Margita Pakošová. Dúfam, že ich príklad budú nasledovať ďalší a v naštávajúcom období sa naša čin-

nosť, hádam, môže ešte zlepšiť. Máme pekne zariadenú klubovňu, mala by sa však zvýšiť jej návštevnosť. Myslím si tiež, že by sa častejšie mali konáť členské schôdzky miestnej skupiny.

V uplynulom období sa mi veľmi páčil i nás Život, ktorý uverejňoval veľmi zaujímavé historické články z minulosti našich oblastí napr. Stránky z dejín Spiša a Oravy, Uhorské právo na Spiši a Orave, Ľudová kultúra a regionalizmus na slovensko-poľskom pomedzí a mnoho ďalších. Tieto články oživili našich krajanov.

Co očakávam od zjazdu? Naši delegáti prídu na toto najvyššie krajančí fórum s mnohými návrhmi, na základe ktorých zjazd vypracuje program ďalšej činnosti. Teda očakávam, že na zjazde budú všetky krajančí problemy nielen prerokované, ale aj — neskôr — realizované.

**JOZEF
ČONGVA**

člen ÚV a tajomník MS KSSČaS v Tychach

Prácu Spoločnosti v medzizjazdovom období hodnotím v podstate kladne, hoci si uvedomujem, že niektoré problémy na-

stolené na predošom, 7. zjazde sme nevyriešili. Tak bolo napr. s vybavovaním sídlia pre ústredný výbor Spoločnosti, zabezpečovaním práce krajanov v pohraničnej oblasti na Slovensku, ako aj dostatočného počtu miest pre našu mládež, ktorá má záujem o štúdium na Slovensku.

Miestna skupina KSSČaS v Tychach, vedená Františkom Šellgom a Bronislavom Knapčíkom, vyvinula v poslednom období nadpriemernú aktivitu. Rozšírila členskú základňu (v súčasnosti má vyše 100 členov), zorganizovala veľa kultúrnych a spoločenských podujatí, ako aj tri zájazdy na Slovensko. Zároveň bola aktívna i v dopisovateľskej činnosti pre Život.

Od 8. zjazdu KSSČaS očakávam, že schválí múdre smernice činnosti pre nastávajúce obdobie, že sa pozastavi nad zavedením ďalších opatrení, ktoré budú v stave stabilizovať právne postavenie českej a slovenskej národnostnej menšiny v Poľsku. Celkový vývoj by mal spieť k tomu, aby Slováci a Česi v Poľsku získali také isté práva, aké majú Poliaci v ČSSR. Dúfam tiež, že sa delegáti zapoja do boja o prinávratenie slovenčiny ako bohoslužobného jazyka v spišských a oravských farnostiach a o zavedenie slovenského jazyka ako povinného predmetu pre všetkých žiakov základných škôl v pohraničnej oblasti.

Chcel by som v tomto kontexte poznamenať, že už školská reforma v Poľsku z roku 1933, ktorej hlavným autorom bol minister Janusz Jedrzejewicz, doporučovala zaviesť v gymnáziách a lyciach ako nepovinný predmet jazyk najbližšieho susedného národa. V dôsledku zavedenia tejto reformy sa na nohotargskom gymnáziu a lyceu vyučoval v rokoch 1933—1939 slovenský a český jazyk. Bolo to v čase, keď sa vzťahy medzi Poľskom a Československou republikou nevyvihali najlepšie, naopak, boli priam nepriateľské.

Zjazd by podľa mňa mal reagovať na protiprávne útoky a urážky namierené proti spišským a oravským Slovákom, ktoré sústavne publikuje poľská tlač. Ich autormi sú medziiným aj niektorí miestni farári.

Dúfam, že 8. zjazd sa tiež hľbie pozastavi nad vyriešením tiekej závažnej otázky ako je zdroj finančných fondov, ktoré majú značný vplyv na rozsah a intenzitu činnosti KSSČaS. Je to veľmi pálivý problém keďže je dosť pravdepodobné, že v budúnosti môžu byť štátne dotácie pre spoločnosť národnostných menší v značnej miere obmedzené. A vtedy bude dodatočný zdroj príjmov nevyhnutný.

**FRANTIŠEK
HARKABUZ**

člen ÚV a podpredseda MS KSSČaS v Harkabuze

Napriek niektorým nedostatkom, činnosť našej Spoločnosti v medzizjazdovom období hodnotím pozitívne. Ústredný výbor

vyvýjal značné úsilie pri riešení návrhov schválených na 7. zjazde. Žiaľ, niektoré z nich neboli úplne vyriešené, avšak neboľa to len naša záležitosť, ale aj príslušných úradov. Napríklad veľmi dlho sa pretahovalo vybavovanie sídlia ÚV, čo doposať nie je vyriešené. Za posledných päť rokov som si všimol oživenie vo sfére kultúry. Po dlhšej prestávke sa opäť začali organizovať príležitostné výstavy, ktoré putovali po Spiši a Orave. Túto iniciatívu si veľmi cením. Členovia spišského obvodu boli aktívnejší ako my na Orave. Zato práca našej Miestnej skupiny v Harkabuze je na úrovni predošlých volebnych období. Máme jeden folklórny súbor a kapelu, ktoré pomerne dobre pracujú. Zúčastňujeme sa rôznych podujatí, ktoré organizuje nie len naša Spoločnosť, ale aj iné organizácie. Žiaľ, už druhý rok na nevyučuje slovenský jazyk v našej základnej škole. V tom je čiastočná vina nášho miesteho výboru, rodičov a najmä Kurátoria osvety a výchovy v Novom Sáči, ktoré nezabezpečilo učiteľa so znalosťou slovenčiny. Bývalá učiteľka odišla do dôchodku.

Očakávam že 8. zjazd schválí návrh, v ktorom budeme žiadať také isté práva a podmienky činnosti, aké majú Poliaci v Československu. Myslím si tiež, že krajania z Poľska mají byť širšie možnosti cestovať do svojej starej vlasti bez pozvánok. Veľ dnes veľa krajanov už nemá v ČSSR blízku rodinu, ktorá by im mohla poslat vyžadované pozvánky. Okrem toho mají byť sme mať prednosť uchádzať sa o prácu v Československu, keď ČSSR má o pracovníkov záujem.

Zjazd by mal tiež schvaliť návrh nákupu autobusu, ktorý by nám uľahčil kultúrnu činnosť, najmä keď ide o prepravu súborov. Zároveň by mal pomôcť vo vyriešení problému oneskoreného vychádzania nášho jediného krajančího časopisu Život.

**FRANTIŠEK
KURNÁT**

podpredseda ÚV a člen výboru MS KSSČaS v Novej Belej

Keby som mal všeobecne hodiť prácu našej organizácie v medzizjazdovom období, musel by som povedať, že sme mali aj úspechy, aj neúspechy. Celkom dobre to vyzerala v oblasti kultúry, najmä vďaka aktívnej činnosti niektorých folklórnych súborov a divadelných krúžkov a tak isto na úseku organizovania rôznych krajančích podujatí. Celkovo však organizácia práca v jednotlivých obvodoch pokukávala, čo sa medziiným odzrkadlilo počas predzjazdovej volebnej kampane, ktorá sa príliš pretiahla, keďže väčšina volebnych schôdzí sa nekonala v stanovenom čase. Nie je najlepšie ani so školstvom, t.zn. s vyučovaním materinského jazyka v školách. V mnohých miestnych skupinách túto otázkou zanedbali a tak nie

Všetkým učiteľkám a učiteľom a najmä tým, ktorí učia krajančí deti materinský jazyk, želáme k ich sviatku veľa pracovných a osobných úspechov, ako aj potešenia so svojimi žiakmi. Na snímke: učiteľka Zofia Chalupková so žiakmi z Čiernej Hory.

Foto: AMK

REDAKCIÁ

div, že nám počet žiakov trochu klesol. Treba sa tomu v budúnosti viac venovať, ak si chceme vychovať nástupcov.

U nás v Novej Belej je krajská činnosť pomerne aktívna. Nový výbor miestnej skupiny pracuje dobre, je iniciaívny, pôsobí kolektívne. Máme dva folklórne súbory — dospelý a det-ský, ako aj dve dychovky: dospelú (ktorá tento rok oslavila 70 rokov svojej činnosti — pozn. J.S.) a mládežnícku. Za veľký úspech tiež považujem to, že ako jediná obec na Spiši máme základnú školu so slovenským vyučovacím jazykom.

Od 8. zjazdu očakávam predovšetkým mûdre rozhodnutia, ktoré by prispeli k upevneniu miestnych skupín a obvodov KSSCaS. Musíme poznámať, že od vzniku našej Spoločnosti bol spišský obvod vždy veľmi aktívny, ale v posledom období jeho činnosť badateľne ochabla. Treba ho opäť rozhybať. Vždy a všade, kde len môžem, opakujem, že naša budúcnosť je v mládeži. Preto očakávam, že 8. zjazd podrobne prekrokuje problematiku mládeže, — školskej a mimoškolskej, — ako jeden z najdôležitejších a najúspešnejších smerov činnosti Spoločnosti v nastávajúcom období.

ANNA MAČIČÁKOVÁ

členka predsedníctva ÚV a tajomníčka MS KSSCaS v Jurgove

Možnože sa divam na činnosť našej Spoločnosti príliš prísné, moždá sa mi, že posledné medzizjazdové obdobie nebolo v dejinách našej organizácie tým najlepším obdobím. Mávali sme už v minulosti obdobia lepšie, živšie, prekypujúce širokou krajskou spoločenskou aktivitou, obdobia všeobecných, verejnoprospečných prác a oveľa masovejšieho kultúrneho hnutia. Mám na mysli najmä prvé desaťročie po vzniku našej Spoločnosti. Samozrejme, prezili sme v posledných rokoch niekoľko významných a milých udalostí, konalo sa hodne pekných podujatí, ale nemali tak široký krajský ohlas ako napr. voláky návšteva na Spiši a Orave martinského divadla s predstavou Jánošík. Uvedomujem si, že dnes žijeme v iných časoch, že máme taký populárny zdroj informácií a do istej miery i kultúrnych zážitkov ako je televízia, no jednako chýba mi to všeobecné nadšenie, elán a široká účasť krajanov v živote svojej organizácie. Tieto poznámky sa týkajú i činnosti miestnej skupiny u nás, ktorá ešte nie tak dávno bola veľmi aktívna. Prestal u nás pôsobiť folklórny súbor, ktorý keďže nemal vlastnú kapelu, vystupoval dlhé roky spolu so súborom z Novej Belej. Máme však peknú klubovňu, ktorá je otvorená každý deň. Mládež cez prázdniny hrávala tu stolnotenisové turnaje (stôl z LZS — pozn. J.S.) V júli bola v klubovni zaujímavá výstava veno-

vana Jánovi Hollému. Treba ešte pochváliť našu dychovku, ktorá pravidelne cvičila a pred niekoľkými týždňami vystúpila medziiný na prehliadke dychoviek KSSCaS v Krempachoch.

8. zjazd by mal venovať mimoriadnu pozornosť najmä otázkam zaktivizovania širokej krajskej členskej základne, v tom zvlášť mládeže. Treba urobiť všetko, aby sme pre krajskú činnosť ziskali celú našu mládež. Začať treba predovšetkým krajskou výchovou a súčasne chránením mladého pokolenia pred polonizačiou, aká sa uskutočňuje nielen v škole, ale aj inde napr. v kostole. Zjazd tiež musí prispieť k definítivnému vyriešeniu dvojjazyčných tabúľ na obchodoch. Zjedme v období spoločensko-politickej pluralizmu a demokratizácie života. Podľa mňa malo by sa to odzrkadliť aj vo vzťahu k nášmu krajskému hnutiu. Je už najvyšší čas, aby sme dostali to, čo nám právom patri.

JÁN PACIGA

tajomník MS KSSCaS vo Fridmane

V posledných rokoch, — treba to objektívne uznať, — vidno aspoň navonok, že sa v Spoločnosti niečo deje. Ustredný výbor pravidelne organizuje rôzne kultúrne podujatia, ako sú prehliadky súborov, divadelných krúžkov alebo dychoviek, no a predovšetkým jubilejné oslavy 40. výročia KSSCaS. Treba tiež zdôrazniť pravidelnosť zasadnutí ústredného výboru a jeho predsedníctva. Ale na druhej strane, ako sa mi zdá, zanedbáva sa iné otázky, medzičinu školstvo, tzn. vyučbu slovenčiny v školách, v súvislosti s čím v medzizjazdovom období nám ubudlo niekoľko škôl, kde sa vyučoval materinský jazyk a tým istým aj počet žiakov.

Ked ide o našu miestnu skupinu, jej aktívita výrazne klesla, čo sa prejavilo aj na poslednej volebnej schôdzi, kde bola podľa mňa nízka frekvencia. Nepracuje náležite klubovňa, pre ktorú by sa malo nájsť lepšiu a väčšiu miestnosť a súčasne lepšie ju vy-

baviť, aby bola príťažlivá pre návštěvníkov.

Poľa mňa 8. zjazd čaká mnoho ľahkých problémov, ktoré treba nutne vyriešiť. Za jeden z najdôležitejších považujem všeobecnú aktivizáciu miestnych skupín. Treba starostivo uvážiť (ako sa do toho pusti), lebo sa prítom musí zohľadniť i taký faktor, akým je terajšia neľahká i zložitá situácia v krajinе, ktorá neprospeva akejkoľvek spoločenskej činnosti. Nemôže tak ďalej byť, aby sa napr. schôdze miestnych skupín konali tak zriedkavo — raz za niekoľko rokov, ako sa to stáva vo viacerých MS. Očakávam tiež, že zjazd položí dôraz i na otázky dvojjazyčných tabúľ, výchovy mladého pokolenia, v tom slovenského školstva v každej spišskej a oravskej obci, a na iné problémy, ktoré krajanské hnutie obmedzovali.

Už tradične usporadúvame pre starších krajanov stretnutie pri oblatkach a pre školské deti Mikulášsky večierok. Vlani sme tiež zorganizovali silvestrovskú zábavu. Clenovia výboru MS sa obetavo zapájajú do organizácií a iných prác. Aktívne pôsobia i naši ochotníci — deti a dospelí folklórny súbor a mládežnícka i dospelá dychovka. Sú na slušnej úrovni a zúčastňujú sa rôznych prehliadok a súťaží, ktoré organizuje naša Spoločnosť, ale aj iné organizácie. Dúfame, že aj v budúcnosti naša činnosť nebude horšia.

Cheiem verit, že uznesenia schválené na 8. zjazde budú všetky miestne skupiny na Spiši a Orave dôsledne realizovať, lebo v opačnom prípade zjazdové rokovanie nemajú zmysel. Musíme sa spoločne zaoberať otázkou, ako v budúcnosti pracovať s mládežou, lebo to je vec našej budúcnosti. Očakávam tiež, že zjazd venuje pozornosť aj veľmi pálivej otázke, akou je zavedenie slovenčiny ako bohoslužobného jazyka na Spiši a Orave. Všade na svete, ale i v Poľsku, iné národnostné menšiny majú bohuslužby vo svojej rodnej reči. Aj my máme na to právo.

AK

JÚLIA ŠČUREKOVÁ

predsedníčka MS KSSCaS v Novej Belej

Uplynulé medzizjazdové obdobie bolo pre nás, Slovákov, veľmi významné. Oslávili sme 40. výročie existencie našej organizácie a 30. výročie vzniku krajského časopisu Život. Bohatá bola činnosť na kultúrnom úseku. Myšlim si, že našu prácu a aktívitu bolo skutočne vidieť. Skôra, že sa nedoresili vo všetkých miestnych skupinách otázky školstva a zvýšenia členskej základne. Týmto problémom musíme v nastávajúcom období venovať väčšiu pozornosť.

Pôsobnosť našej miestnej skupiny v tomto päťročnom období bola široká. Opravili sme klubovňu, zaviedli novú elektrickú inštalačiu, položili novú dlažku, vymaľovali sme steny, kúpili nové záclony a závesy. Hodnota týchto prác prekročila 100 tisíc zl. Jubilejné oslavy Spoločnosti a Života. Nepodarilo sa nám vyriešiť niektoré otázky, najmä v oblasti školstva. Dospelí nemáme vybavené na príslušnej úrovni naše klubovne, veľ to zariadenie, ktoré momentálne máme, už dnešnú mládež nepriťahuje.

JOZEF VOJTAŠ

člen ÚV a predseda MS KSSCaS v Jurgove

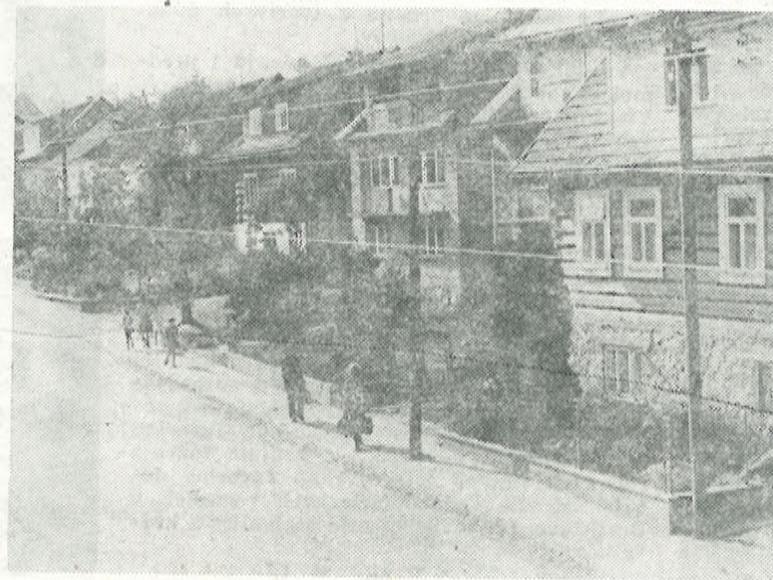
Cinnosť našej Spoločnosti v tomto medzizjazdovom období bola podľa môjho názoru dobrá. Najlepšie výsledky sme dosiahli v kultúrnej práci. V priebehu týchto rokov sme uskutočnili veľa podujati, ako tradíčne prehliadky folklórnych súborov, divadelných krúžkov, ľudových kapiel, dychoviek, recitále súťaže, jubilejné oslavy Spoločnosti a Života. Nepodarilo sa nám vyriešiť niektoré otázky, najmä v oblasti školstva. Dospelí nemáme vybavené na príslušnej úrovni naše klubovne, veľ to zariadenie, ktoré momentálne máme, už dnešnú mládež nepriťahuje.

Slabšia bola práca našej miestnej skupiny v Jurgove. Samozrejme, mávali sme i lepšie obdobia. Skôra, že už niekoľko rokov nepôsobí náš folklórny súbor len preto, že nemáme vlastnú hudbu. Nacvičovanie s novobeliským súborom je v súčasnosti nemožné. Pravdou je, že sme chceli vyškoliť jurgovskú mládež, ale z jej strany nebolo záujem.

Na 8. zjazde Spoločnosti by sa delegáti mali zaoberať najmä tými návrhami, ktoré nie sú doriešené a vypracovať nové smernice do budúcnosti.

Na zjazde predložíme návrh, aby sa v základných školách na Spiši a Orave vyučoval slovenský jazyk povinne, alebo miesto iného cudzieho jazyka, tak ako to majú odnedávna Slováci v Maďarsku. Podľa mňa, takýmto spôsobom sa vyhneme nedorezumieniam, aké sa vyskytovali medzi žiakmi, učiteľmi a rodičmi. Je veľmi dôležité, aby uznesenia zo zjazdových rokovanií krajanov v svojich miestnych skupinách zodpovedne plnili.

Pohľad na Vyšné Lapše. Foto: J.S.

Reliéfy Svätá rodina a Madona s dieťaťom objednali Spolok sv. Vojtecha v Trnave

V duchu ľudových tradícií

Vždy koncom mesiaca prichádza do výrobného družstva v Javorine v mestečku Spišská Belá kamilón, aby prevzal hotové výrobky. Nebýva ich veľa. Iba sčasti dokáže zaplniť automobilového obra, ktorý ich dopraví priamo k spotrebiteľom. K najrozmernejším výrobkom patria priborníky, šatníky, posteľ, lavice, stoly a stoličky. Áno, sú to nábytkové súpravy tzv. slovenskej izby Javoriny. Nábytok prírodnej zväčša dreva zodpovedajúcej farby, si môže zákazník objednať ako kompletnejšiu súpravu alebo iba jednotlivé kusy. Sú vhodné do ľudovo ladených interiérov, spoločenských miestností, pohostinstiev, ale tiež na vnútorné vybavenie chát a dreveníc.

Štôpádesiatčlenný kolektív výrobného družstva tvoria prevažne stolári a rezbári — pokračovatelia starých remesiel, ktoré odjakživa robili dobré meno chýrnym majstrom Spiša (zemepisná oblasť na severovýchode Československa). Aj v minulosti tu pôsobili známenité stolárske cechy a dielne. Do poviedomia súčasníkov sa však najvýraznejšie zapísali tunajší rezbári. K dominantným osobnosťiam patrí predovšetkým slávny Majster Pavol z Levoče (1470—1537) — autor jedinečnej plastickej výzdoby oltára v kostole sv. Jakuba v Levoči (Levoča).

Tradícia ľudovo-umeleckej tvorby pretrvá dodnes. V Spiškej Belej, Spišskej Novej Vsi (Spišská Nová Ves), Kežmarku (Kežmarok) a ďalších mestách a obciach oblasti pôsobia známení stolári a rezbári, ľudovi umelci. Na základoch tejto bohatej tradície vzniklo hned po druhej svetovej vojne aj družstvo ľudovo-umeleckej výroby Javorina. Okrem

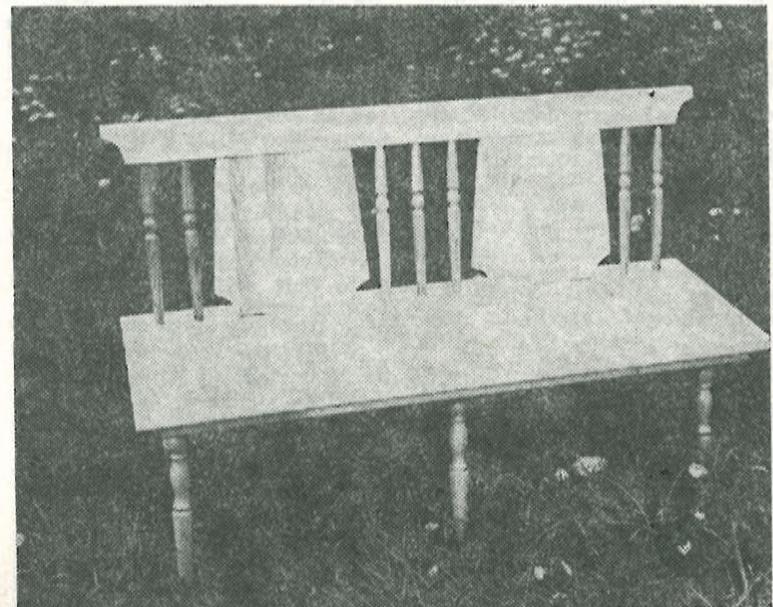
spomínaného nábytku vyrába aj viacero ďalších úžitkových a dekoratívnych predmetov. Podieľa sa aj na zariadení atypických objektov a výzdobe interiérov sakrálnych stavieb (oltár kostola v Strážskom — Strážsko). Prostredníctvom Spolku sv. Vojtecha bude svoje reliéfy a plastiky dodávať aj záujemcom v zahraničí. Pracovníci Javoriny vedia vykúzliť zo suchých lisovaných kvetov pôvabné obrázky, vysústružiť pekné soľničky, svietníky, tanieriky. Väčšina vzorov navrhnutých do výroby pochádza priamo z tvorivých dielni družstva, časť od umelcov.

Výrobky zo Spišskej Belej bývajú i predmetom obchodného záujmu na výstavách. Vlani napríklad spestili sortiment československého pavilónu na medzinárodnom veľtrhu spotrebného tovaru v Brne. Zaujala predovšetkým slovenská izba Javorina v inovovanom variabilnejšom prevedení. „Záujemcov o naše výrobky bolo veľa, — hovorí ekonom družstva Ľudovouumeleckej výroby v Spišskej Belej Ing. Jozef Pruzinský. — Páčil sa nábytok i účelové bytové doplinky. Požiadavky veľkozákazníkov však nemôžeme splniť. Dôvod je prostý: výroba, ktorej prvoradým poslaním zostáva udržiavať a ďalej rozvíjať ľudovo-umeleckú tradíciu spracovania dreva, sa nemôže stať výrobou veľkosériovou. Túto skutočnosť pokladajú v Javorine za dôležitejšiu než zisk. V záujme rozvoja ľudových tradícií totiž výrobu Javoriny dotuje ústredie Ľudovouumeleckých remesiel v Bratislave. Ide o zachovanie orginálnosti a krásy.

JOZEF MULÍK T.A. Orbis

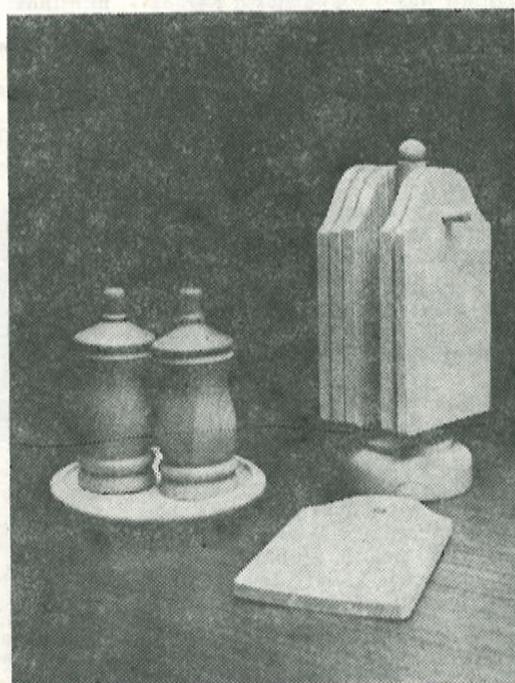

Na zhodení reliéfov sa podieľajú majstri-rezbári

Nábytok „na ľudovú nôtu“ z výrobného družstva Javorina

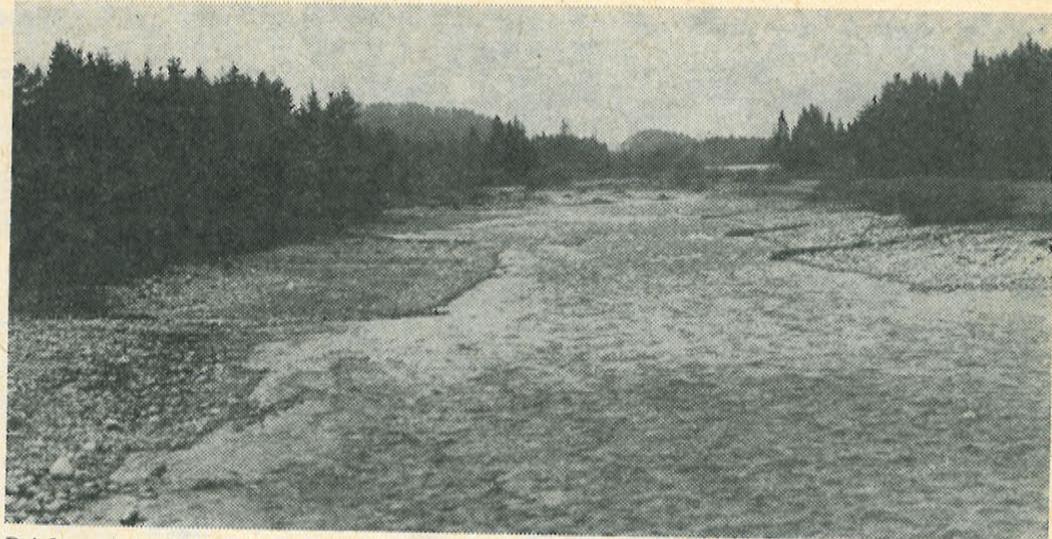
Aj drobné predmety patria do výrobného sortimentu Javoriny. Foto: Jozef Mulík

Záznam z října

Ještě hrst zeleně
když slunce šikmo schází
schodištěm z větví zlátnoucích
Ještě si zdřímne vůně v ovoci
přezrálém
napůl ohlodaném
Za noci první mrazík vstane
a rozprostře svůj závoj mámení
Tajemné písmo zbude v kameni
Co nepročistí plamen
pohltí země

V novém jaru
vyklíčí co jsi uložil
pod vrstvou prstí
v mechu
Co jsi žil
je zapsáno
Ať slavení
Ať bití
Nesmírné prudké žilobití
prostoupí den
A prosvětluje noc

Prielom rieky Bialky. Foto: DS

VLASTIMIL KOVALČÍK

Okrídlená rieka

Prizeral som sa už mnohým pramienkom, potokom, riekam, ba aj niekoľkým veľtokom.

Klíčia z očí rosy a
belma hmiel, klíčia z tela dažďov a odmäkajúcej du-
še snehu.

No najočividnejšie vyvierajú z dychu pra-
vých žriedel: pod srdcom skalísk i na prsiach plá-
niny, v útrobách jaskýň, v tôni lesov i na otvorenom poli.

Aby sa pustili rozkrokmi kraja, ktoré sa
kdesi spoja.

A cícerkajú po zrázoch, rozpínajú opas-
ky horských jazier, ozlomkrk zosakujú ako hučiace
vodopády, žblnkajú aj šumia v roztvárajúcich sa do-
linách, tichnu na bruchách priehrad, mŕkvo sa valia
širošírou rovinou, ústia do náručia mora.
(úryvok)

SLOVNÍK ŽIVOTA (I75)

PÍSANIE I (I), Y (Ý) (3)

Po obojakých spoluľáskach sa piše y (ý) v základoch týchto domácich slov:

Po p:

pýcha (pýšiť sa, pyšniť, pyšný), prepych (prepychový), pykať, pýr, pýriť sa, pysk (pyskatý), pýtať sa (opytovať sa) dopyt, pytlak, kopyto.

Po b:

by, aby, býk (býček, býčí), byvol, bylina (bylinky), bystrý (bystrina, Bystrica), Bytča (Bytčica) byť (bytie, živobytie), bytosť, bývalý, bývať (bývanie, obyvateľ), bydlo (bydlisko) byt (bytná, príbytok) dobyť (vydobyť, výdobytok, dobyjať, napr. mesto), dobytok, nábytok, zbytok (zbytočný, úbytok) odbyť (neodbytný), prvobytný, kobyla, obyčaj (obyčajný).

Po v:

vy (vykať), vy- vý- (predporná, napr.: vydáť, vyčítať, výbor), výdra, výhňa, výr (= druh sovy), výskat (vysoký) (výška, výšina, Vyšehrad, vyše), výť (pes vyje), zvýšiť (zvyšovať), zvyšok, vyžla, zvyk (zvykať, zvyknúť, zvyčajný).

POESKY

nadlamač
nadlamanie

SLOVENSKY

nalomit
nalomenie

ČESKY

nalomit
nalomení

nadmanganian
nadmarznáč
nadmetraž
nadmiar
nadmienič
nadmieniač
nadmierny
nadmorskí
nadmucháč
nadmuchiwany materac
nadmurowač
nadnaturalny
nadnercze
nadobny
nadobowiązkowy
nadocić
nadokazywać
nadokuczać
na dól
nadpalic
nadpić
nadpilować
nadpis
nadpisać
nadplanowy
nadplacać
nadplaťa
nadplywać
nadprodukcja

hypermangan
namrzut, omrzut
nadmerné metre
nadbytok, prebytok
poznamenat
zmieňovať sa
nadmerný, prehnany
primorský
naſukat
naſukovaci matrac
nadmurowat
nadprirodzený
nadoblička
pekný, pôvabný
nepovinný
nadojít
navystrájat
nasekírovat
dole
priplátiť
upiť, odpíť
napiľovat
nadpis, nápis
nadpísat
nadplánový
priplácať, preplácať
preplatok
priplávati
nadvýroba

hypermangan
namrznout (o ovoci)
nadmerné metry
nadbytek, pŕemira
poznamenat
zmiňovať se
nadpriečny
pŕimořský
naſouknout
naſukovaci materace
nadezdít
nadpriezený
nadledvinka
hezký, pôvabný
nepovinný
nadojít
navyvádēt se
nasekýrovat
dolū
priplátiť
upíť
napilovat
nadpis, nápis
nadepsat
nadplánový
priplácat, pŕeplácat
preplatek
pŕeplouvat, pŕibývat
nadvýroba

Diamantoví jubilanti

Nedeľa 16. júla 1989 bola v dome Kurnátovcov v Novej Belej mimoriadne slávnostným dňom. Na tento deň a skôr udalost, ktorá sa v tento deň odohrala, sa už dlho pripravovala celá rodina. Totiž tejto peknej júlovej nedeľe najstarší členovia rodiny, manželia MÁRIA A SILVESTER KURNÁTOVCI, oslavili významné životné jubileum — diamantovú svadbu, čiže 60 rokov manželského spolužitia.

Pripomeňme aspoň stručne životnú cestu dôstojných jubilantov.

Silvester Kurnát sa narodil 10. januára 1910 v Novej Belej. Pochádzal z mnohodetnej roľníckej rodiny, bol predposledný zo siedmich súrodencov (päť sestier a dvaja bratia). Keď mal sotva štyri roky, umrela im matka, ktorú potom musela nahradit staršia sestra (dve totiž ešte pred vojnou a jedna po vojne odišli za chlebom do Ameriky).

Prvá svetová vojna kruto zasiahala i rodinu Kurnátovcov. Kde si ďaleko na fronte zahynul starší brat Gabriel... A zatiaľ malý

Silvester začal chodiť do školy — najprv dva roky do maďarskej, ďalšie dva do slovenskej a napokon do polskej, keď Spiš a Orava rozhodnutím Rady veľvyslancov v Spa roku 1920 pripadli Poľsku. No nebolo mu súdené školu riadne ukončiť. Musel pomáhať na gazdovstve. Jeho otec bol totiž nielen rolník, ale aj znamenitý krajčír — šíjal „portky“, suknice (sukmany), lajbliky a pod. Teda otec vypísal syna zo školy a ten už ako 11-ročný chodieval samostatne oráť.

Ale po večeroch tri roky navštevoval tzv. opakujúcu školu. Chlapec čoskoro vyrastol na statného mládence. Na gazdovstve a v domácnosti bola však potrebná pomoc a šikovná ženská ruka. A tak sa Silvester v roku 1929, sotva ukončil 19 rokov, oženil. Vzali si za manželku vrstvničku Máriu Skupinovú, ktorá pochádzala — ako sa v Novej Belej hovorí — z pôriadnej krajanskej rodiny.

Mária Kurnátová sa narodila 6. júna 1910 taktiež v roľníckej rodine a podobne ako Silvester bola jednou zo siedmich detí, ibaže v jej rodine bolo obrátené: päť synov a dve dcéry. Jej deťské roky uplynuli podobne ako manželovi. Chodila taktiež strieľavo do maďarskej, slovenskej a polskej školy, no hoci aj ona musela od malička pomáhať v domácnosti, školu riadne ukončila.

Medzivojnové roky, keď Mária a Silvester nastúpili cestu spoločného života, neboli ľahké. No oni boli plní optimizmu. Zdalo sa im, — ako dnes spominajú, — že spolu, vo dvojici, všecko zvládnú. Práce sa nebáli a tej pribúdalo. V r. 1930 sa im narodil syn František, o dva roky nekôr dcéra Emilia a v r. 1947 opäť syn, ktorému po otcovi dali meno Silvester.

Manželia Kurnátovci boli od začiatku známi svojím slovenským zmýšľaním. Preto nie div, že po vojne sa Silvester musel istý čas skrývať pred bandami, ktoré prenasledovali krajanov. Keď v roku 1947 vznikla v Novej Belej miestna skupina našej Spoločnosti, Mária a Silvester sa do nej zapísali ako jedni z prvých. Deti si vychovali na dobrých Slovákov, posielali ich do slovenskej školy a najmladšieho syna, ktorý dnes žije v Československu, i do slovenského lycéa v Jablonke. Všetky sa už dávno osamostatnili a založili vlastné rodiny.

Silvester Kurnát popri práci na gazdovstve si našiel čas i na spoločenskú činnosť. V roku 1928, ako 18-ročný mládenc, vstúpil do miestneho dobrovoľného hasičského zboru a viac rokov bol jeho členom. Pôsobil tiež mnoho rokov v miestnom cirkevnom výbere.

NOVÁ MIESTNA SKUPINA KSSČaS

REPISKÁ II

Posledná volebná schôdza na Spiši sa konala 13. augusta t.r. v Repiskách. Bola to zároveň zakladacia schôdza novej Miestnej skupiny KSSČaS Repiská II. v Grocholovom Potoku. Totiž Repiská pozostávajú z troch Potokov — Bryjovho, Vojtickovho a Grocholovho. Kým Vojtickov a Grocholov Potok spolu susedia, Bryjov Potok je od nich dost vzdielený. Doteraz všetci členovia patrili do jednej MS v Repi-

skách. Predseda MS býval však v Bryjovom Potoku a tu bola aj klubovňa, ktorá prakticky pre krajanov z Grocholova a Vojtickovho Potoka bola nepriistupná. Bolo to obťažné pri akejkoľvek organizačnej práci, chýbali priame kontakty. Preto repiščanskí krajania už oddávna pomyšľali na založenie druhej miestnej skupiny, k čomu po dlhých prípravách a rozličných fažkostach došlo až v tomto roku.

Zakladacej schôdze v Grocholovom Potoku sa zúčastnil predseda ÚV KSSČaS Ján Molitoris, predseda miestnej skupiny v Repiskách Ján Repiščák a nižšie podpísaný. Schôdu otvoril J. Repiščák. Vo svojom príhovore uviedol, že do Miestnej skupiny KSSČaS v Repiskách patrilo dosiaľ 45 krajanov z Grocholovho a Vojtickovho Potoka. Poukázal tiež na hlavné smery v činnosti krajanskej organizácie. Predseda ÚV J. Molitoris zdôraznil potrebu aktívnej účasti všetkých krajanov na živote Spoločnosti a možnosti prístupu k jej kultúrnym zariadeniam. Keď na jeho otázku, či chce založiť novú miestnu skupinu v Repiskách krajania odpovedali kladne, uskutočnili sa voľby výboru MS, delegátov na obvodnú schôdzku a 8. zjazd Spoločnosti. Prvým pred-

sedom novej miestnej skupiny, ktorá sa bude volať MS KSSČaS Repiská II., sa stal mladý krajan Ján Solus.

V diskusii, ktorá sa po voľbách rozvinula, repiščanskí krajania hovorili predovšetkým o svojich každodenných problémoch a fažkostach. Dopoliaľ ešte obyvatelia Grocholovho a Vojtickovho Potoka nemajú riadnu asfaltovú cestu. V tomto roku im sice vyasfaltovali viac ako kilometrový úsek vo Vojtickovom Potoku, ale nevedno preto to urobili v strede a nie na začiatku cesty od Jurgova, ani na konci v Grocholovom Potoku. Do Repisk dodnes, štyridsať rokov po vojne, nechodí ani jeden autobus. Každý deň musia Repiščania niekoľko kilometrov šliapať pešo do Jurgova. Najviac túto nevyhodu pocituje mladež, ktorá chो-

Po druhej svetovej vojne bol jedno volebne obdobie členom obecného národného výboru a v rokoch 1956-59 aj členom výboru novobelského urbáru. Patril tiež k horlivým zástancom slovenských bohoslužieb v miestnom kostole.

Manželia Kurnátovci žijú si dnes pokojne, obklodení starostlivosťou, spolu s nevestou a synom Františkom, známym krajanom aktivistom, donedávna dlhoročným predsedom obvodného výboru našej Spoločnosti na Spiši a podpredsedom ústredného výboru KSSCaS. Silvester, napriek svojmu veku, je ešte veľmi bodrý, chodí vzpriamene a pohyblivosti i ohorená rumenná tvár dokazujú, že mu zdravie ešte slúži. Nikdy neboli u lekára, nechorlavel, ale tiež, — ako sám často zdôrazňuje, — nikdy v živote nefajčil a ani nepil. Ešte dnes pomáha na gazdovstve, oriaďi statok, zájde i na pole a keby bolo treba, aj kosou by šíhal. Mária je trochu slabšia, občas chorlavia, ale keď len môže — motká sa po dome, pomôže v domácnosti, opatruje vnučatá. Obaja sa cítia ešte potrební a toto vedomie im dodáva sily a pocit spokojnosti.

Obaja sa ešte aj dnes zaujmajú o našu krajančiu a jej činnosť. Keď som sa s nimi zhováral krátko po ich diamantovej svadbe, Silvester mi povedal: „Som veľmi rád, že sa naša Spoločnosť rozvíja, že vydržala toľko rokov. Aby sa však naše hnutie nezastavilo, treba doňho neustále prifašovať mládež, ako to robilo naše pokolenie. Preto treba podporovať čo najviac slovenské vyučovanie v školách a dbať o to, aby slovenčina nezmizla ani z našich kostolov, čo sa už stalo vo viacerých obciach, najmä na Orave. Keď na to krajančí rodiccia nezabudnú, o budúcnosť našej organizácie môžeme byť spokojní!“

Dôstojní jubilanti prijali v deň svojho sviatku mnoho srdečných blahoželani od rodiny, príbuzných a mnohých krajanov. K týmto blahoželaniam sa pripája aj ústredný výbor našej Spoločnosti a redakcia Života.

JAN SPERNOGA

di do stredných škôl v Zakopanom a Novom Targu. Ale pociťujú to aj ostatní obyvatelia obce, ktorí každý deň musia ísi nakupovať do Jurgova alebo Bukoviny Tatranskej. V Grocholovom a Vojtikovom potoku v súčasnosti nie je ani obchod s potravinami. Sú to základné existenčné problémy a nečudo, že sa o nich hlasne hovori. Krajinu čakajú, že pri riešení týchto ťažkostí im naša Spoločnosť a redakcia Život pomôžu.

Zatiaľ si neplánujú veľkú činnosť. Chceli by prenajat miestnosť a zriadili si vlastnú klubovnu. Konkrétnou úlohou však bude získanie väčšieho počtu žiačkov na vyučovanie slovenčiny v miestnej základnej škole č. 2, kde sa tento jazyk vyučuje už tri roky.

DGMINIK SURMA

Skupina našej mládeže v Topoľčanoch

Naša mlad' na Slovensku

Na pozvanie Matice slovenskej 20-členná skupina krajančích detí zo spišských a oravských z kladných škôl bola v lete na dvojtýždňovom rekreačnom pobytu na Slovensku. Našich žiačkov sprevádzali vedúca skupiny, učiteľka Anna Mušová a Renata Zarembová. Prinášame za hrst spomienok z tohto pobytu.

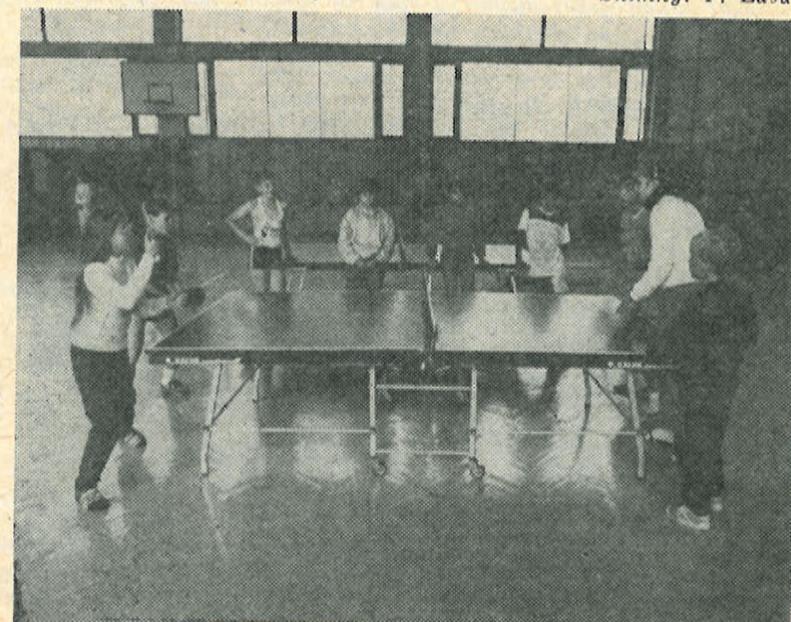
„Naša cesta na Slovensko viedla z Nového Targu cez Chyžné do Trstenej, kde sme nastúpili do vlaku smerujúceho do Bratislavu. Cestou sme pozorovali krásnu okolitú prírodu, dediny a mestá. Navečer sme prišli do Bratislavu, kde nás už čakala vedúca tábora Olga Bieliková, s ktorou sme spolu odišli autobusom ubytovať sa. Bývali sme v internáte Západoslovenských nábytkárskej závodov. Spolu nami boli aj krajančí deti z Maďarska a Kanady.“

Hneď na druhý deň sa začalo naše krásne dobrodružstvo v metropole Slovenska, plne nezabudnuteľných zážitkov. Prvým bodom programu v Bratislave

bola plavba po Dunaji. Z lode sme mali pekný výhľad na mesto a hrad, no a na sám Dunaj, najmohutnejšiu európsku rieku.

Stolný tenis sa tešil veľkej obľube

Snímky: F. Lašut

Malebnú panorámu Bratislavu sme tiež obdivovali z reštaurácie Bystrica, nachádzajúcej sa na 70 m vysokom nosnom stĺpe mesta SNP. Potom sme sa pripravovali na večer, kedy sa konali rôzne spoločenské súťaže. Skončili sme v nich na I. mieste. Veľmi zaujímavý bol pre nás ďalší deň, keby sme navštívili pamätník na Slavine a pozreli sme si najvýznamnejšie historické pamiatky mesta: Bratislavský hrad, Michalskú bránu, viaceré kostoly, Dom pionierov a iné.

Z Bratislavou sme všetci, t.zn. spolu s deťmi z Maďarska a Kanady, odišli do Topoľčian, kde sme strávili 10 skutočne pekných dní. Ubytovanie a stravovanie bolo vynikajúce. Za pekného počasia sme chodievali na výlety. Boli sme v Bojniciach, kde sme navštívili tamozjí veľmi pekný zámok a po nám zoologickú záhradu. Zašli sme aj na Jankov vršok, pamätné miesto partizánskych bojov proti nacistickým okupantom. Nezabudnuteľný bol pobyt v Uhroveči, kde sme navštívili rodny dom kodifikátora spisovnej slovenčiny Eudovia Stúra. Zase v Topoľčianoch sme si pozreli letisko a pekné predstavenie bábkového divadla Microvačik.

Pobyt v tábore bol veľmi prijemný, vždy sa tam diaľo niečo zaujímavé. Často boli organizované rôzne spoločenské a športové súťaže ako napr. v basketabale, stolnom tenise, atletike — skoku do diaľky, v hode do cieľa, skoku cez švihadlo a súťaž o najzdatnejšie dievča. Naša mládež si v týchto súťažiach počínala veľmi dobre, viaceré z nich vyhrala a získala pekné diplomy a iné pamiatky. Pochopiteľne, všetci mali veľkú radosť.

Dva týždne ubehli však veľmi rýchlo. Nadišiel čas odchodu a lúčenia s deťmi z Maďarska a Kanady, s ktorými sa naši žiaci veľmi spriateľili. Domov sme sa vrátili plní dojmov, bohatší o nové poznatky.

ANNA MUŠOVÁ

V strede Krempách formuje sa sprievod dychových kapiel

Hrajú mladi muzikanti z Dolnej Zubrice

Koncert krempašskej dychovky spestrili spevom dve krajanské sólistky

Ani dážď neodstrašil divákov

Snímky: L. Molitoris

Zaznel trúbok hlas...

Už 45. rok uplynulo od vypuknutia Slovenského národného povstania, ktoré sa stalo významným medzníkom v dejinách slovenského národa. Oj ono prispelo k porázke fašistického Nemecka a zároveň poukázalo na postoj Slovákov, ich snahu po slobode a nezávislosti. Každý rok všetci pokrokovi Slováci oslavujú tieto pamätné augustové udalosti, povstalecké činy a ich hrdinov. Svoju tehličku k oslavám prikladá i slovenská krajanská verejnosť v Poľsku. Zdôrazňuje tým svoj zväzok s materou a súčasne vzdáva čest tým slovenským synom z Oravy a Spiša, ktorí v Povstani bojovali a mnohí položili i svoje životy. Kedysi v našich obciach planuli symbolické vatry. V posledných rokoch naša Spoločnosť začala pri tejto príležitosti organizovať prehliadky dychových kapiel. Oheň v živote slovenského národa mal vždy veľvravnú symboliku. Znamenal život, ale aj túžbu po slobode a spravodlivosti, symbolizoval zápas o rovnoprávnosť a samostatnosť. Zasa zvuk poľnic všade tam, kde sa bojovalo, bol predzvestník boja, ale aj víťazstva, veľkých udalostí i premien. Spolu túto symboliku len znásobujú.

* * * *

Symbolickú vatru na počesť 45. výročia SNP v tomto roku zapálil odbojar, priamy účastník povstania kr. Alojz Galuš z Krempách. Vatra zahorela v krásnom lesnom prostredí medzi dvoma mostami cez rieku Bialku v Krempachoch, kde sa v ten istý deň — 27. august tr. skutočnila aj 6. prehliadka dychových kapiel Spoločnosti zo Spiša a Oravy.

Prehliadku otvoril a hosti privítal predseda Miestnej skupiny KSSCaS v Krempachoch kr. Ján Petrášek. Predseda ÚV Spoločnosti kr. Ján Molitoris prednesol príležitosťny prejav, v ktorom poukázal na účasť našich krajanov v SNP, na poste Slovákov zo Spiša a Oravy vo vojnovej a povojnovej období v súvislosti s publikáciami, ktorých autori sa snažia obviňovať našich rodákov zo spolúčasti na druhej sivej vojne.

Samotná slávnosť sa však začala skôr nástupom všetkých dychoviek v strede obce a spoločným pochodom za zvukov trub a bubnov na miesto prehliadky. Pochod viedla spoluorganizátorka podujatia, dychová kapela z Krempách. Za ňou kráčali dychovky z Dolnej Zubrice, Vyšných Lapšov, Jurgova, Podvika a Novej Belej. Sprievod uzatvárali hostia zo Slovenska — dychová kapela Oravanka z Trstenej. Dychovky striedavo hrali pochodové skladby. Pohľad na dychovky pochodujúce v pekných rovnošatách bol skutočne impozantný.

Prehliadku otvorila Partizánska pieseň v podaní požiarnejky dychovky z Krempách. Súčasne s prvými zvukmi trub začalo poprchať. Napriek tomu účastníci hrali neprestali. Ako prvá sa na prehliadku predstavila dychovka z Dolnej Zubrice, za ňou ďalšie, v poradí ako pochodovali. Iba Krempašania vystupovali poslední. Všetky dychovky hráli jednu povinnú skladbu a dve až tri ľubovolné. Vypočuli sme si teda rôzne pochody, polky a valčiky.

Nebudem tu hodnotiť hru jednotlivých dychoviek, tým viac, že od toho odstúpila v tomto roku aj porota (D.M. Dybár, J. Molitoris a Br. Knapčík), ktorá všetkým dychovkám udelať rovnocenné odmeny. Medzi prvou a poslednou dychovkou podľa môjho vlastného hodovania bol však značný rozdiel. Ved' aj pôsobia v odlišných podmienkach, ináč sa pripravujú, majú iné možnosti. V záverečnom slove predsedu poroty D. Rybára sa najviac pochvala dychovke z Krempach. Tá sa však rozhodnutím poroty cítila ukriadená, mala ambíciu pred vlastným publikom vyhriat. Krempašania, s ktorími vystúpili i dve sólistky v krojoch, skutočne zahrali ako ozajstní profesionáli. Či však zvíťazili? Veľmi dobre totiž hrali Jurgovčania, Nobobečania, Vyšnolapšančania, ba aj kapela z Podvika sa za svoju hru nemusí hanbiť. Značný pokrok urobila dychovka z Dolnej Zubrice. Snahou poroty po minuloročnej skúsenosti, keď sa „urazila“ dychovka z Nižných Lapšov a v tomto roku nevystupovala, bolo nako „neukriďti“. Ostatne, koľko hodnotiacich, toľko rôznych posudkov.

Pripomieniem slová kapelníka z Trstenej D. Rybára, že morálnym víťazom tohtoročnej prehliadky bolo početné krempašské publikum, medzi ktorým bolo vidieť známe tváre krajanských aktivistov z celého Spiša. Víťazom preto, že napriek dažďu na prehliadke vytrvalo a nenechalo trúbkárov hrať len pre seba. Je to skutočné víťazstvo a zároveň potvrdenie, že takéto podujatia sú obľúbené a získavajú si uznanie.

Prehliadku zakončil koncert dychovej kapely Oravanka z Trstenej a vystúpenie hosťujúceho folklórneho súboru Oravan z Nižnej na Slovensku. Súbor však vystúpil v obecnom kultúrnom dome pred zaplneným hľadiskom. Do Krempách prišiel Oravan z Dolnej Zubrice, kde sa predstavil tamojšiemu publiku v sobotu večer. Zážitkov bolo teda neúrekom. V podobnom duchu ako spoločný pochod vyznala aj spoločná hra všetkých dychoviek, keď sa postavili do veľkého kruhu a z plných plúc zahráli tú istú skladbu.

Slávnosť sa skončila podvečer, no zábava pokračovala do neskôrnych nočných hodín ľudovou veselicou. Do tanca vyhrala skupina Golf z Nižnej na Orave.

Záverom by som sa chcel podakovať všetkým, ktorí prispeli k zorganizovaniu našej prehliadky: dychovke, gminnému družstvu, hostincu Krempašanka, vedeniu kultúrneho domu, výboru MS KSSCaS a ostatným za ich aktivity. Túto aktivitu zdôvodňovali veľmi jednoducho — aby sme sa nemuseli hanbiť. A skutočne hanbiť sa nebolo za čo.

DOMINIK SURMA

Ján III. Sobieski a Slováci

Meno poľského kráľa Jána III. Sobieskeho, slávneho víťaza nad Turkami pri Chotíme roku 1673 a pri Viedni roku 1683, je známe na celom svete. Dodnes je symbolom nielen vojenskej udatnosti, ale i náboženského cítenia a manželskej lásky k peknej pani Marysieňke, na ktorú nezabúdal ani v najbúrlivejších bojových chvíľach. Obrovský význam Jána III. pre upevnenie kráľovskej moci a vplyvu Poľska na európskom fóre je všeobecne známy a stal sa neodmysliteľnou súčasťou výučby národných dejín a vlasteneckého povedomia. Menej však je známe, že meno Jána III. Sobieskeho sa hlboko vrylo do mysele a sfíce slovenského ľudu. V tomto článku chceme ukázať, ako a prečo sa poľský kráľ na Slovensku stal taký obľúbený, čím sa vpísal do slovenských dejín.

Základnou motiváciou tohto faktu bolo víťazstvo nad Turkami. Slovensko ako okrajové územie veľkej Osmanskej ríše v 16. a 17. storočí slúžilo Turkom ako teritórium lúpežných výpadov, kde si osmanski velitelia často len z rozmaru skúšali bojové schopnosti svojich jednotiek. A pri príležitosti pálii slovenské dediny, vraždili bezbranné obyvateľstvo a živých odvádzali do otroctva. Slováci preto najsielniešie precítili, čo pre nich znamenalo víťazstvo Jána Sobieskeho pri Viedni.

Prvé dôkazy vrúcneho vzhlahu Slovákov ku kráľovi Sobieskemu sa preto zrodili v ľudovej slovesnosti, v ľudových piesňach a povestach. „Počkajme, šuhajcie kým príde Sobieski, kým príde Sobieski cez ten vrch Slezsky,” spieval slovenský ľud na južnom (okolo Nitry) a strednom Slovensku. Kruté zaobchádzanie Turkov so slovenským obyvateľstvom a bojové odhadlanie „šuhajcov” v zápasoch s tureckou presilou si ľud vkladal do piesní a povestí. Keď mu nestáli vlastné sily, bájil si a spieval o pomoci nadprirodzených sil, prírodných živlov a legendárnych hrdinov. Takým hrdinom sa v očiach slovenského ľudu stal aj poľský kráľ Ján Sobieski.

V období osvietenstva (koniec 18. storočia) sa meno Sobieskeho dostalo aj do slovenskej historickej a literárnej spisby.

Prvý raz sa objavilo v básnickej tvorbe najvýznamnejšieho predstaviteľa slovenskej obodeneckej literatúry Jána Kollára, v jeho známej zbierke Slávy dečera z roku 1824, neskôr i v nasledujúcich (rozšírených) vydaniach. Kolár vlastne prvý začal Sobieskeho nazývať „veľkým Slovanom” a jeho meno mu bolo jedným z argumentov, ktorými odvodňoval svoju koncepciu „všeslovanskéj vzájomnosti”.

Krásky pomník Jánovi Sobieskemu v slovenskej literatúre postavil najväčší básnik slovenského klasicizmu Ján Hollý, ktorý roku 1841 napísal oslavnú báseň pod názvom Na slávne víťazstvo Jána Sobieskeho nad Turkami pod Viedňou. Vo svojej bánsi Hollý prostriedkami poetickej obraznosti vykresluje atmosféru strachu a hrôzy Viedeňčanov v tureckom obklúčení. Tureckí vojaci začínajú rúcať metské hradby a dobíjať sa do ulíc. Obyvateľstvo stráca všetky nádeje, lebo nik už nie je schopný odvrátiť pád habsburskej stolice. A vtedy:

... Zhurta jako bystrooký orol,
keď zhliadne zo skalnej diery vyliez kozla,
rúti sa Sobieski a vôkol neho
hrnú sa prezmužili Poliaci.

... Jak rieka rozbúrená vlahým snehom
z vyššieho kopca padá a pastierom
s ich stádmi berie i celé hýje
a vyvracia tristoročné dubiski.

... O chvíľu kopce padlých sa vzpínajú,
Dunaj ozruttý poníže poľa plaví
hrčiace sa množstvo tiel pohanských
a po okraje sa krvou napĺňuje...

V závere bánsi Holly za seba i za celý národ vyslovil poľskému kráľovi srdečné poďakovanie:

Každý srdečnú vŕaku ti, víťaz nás,
nosí a každý tvoje s úctou velebi,
meno, ktoré v chrme matky Si vie
večne sa nám ligotat bude.

Podobný obraz Jána Sobieskeho, založený na vďake a úcte k veľkému Slovanovi, sa udržiaval aj v prostredí bratislavských a le-

vošských štúrovev. Vo svojich básnických pokusoch a rečníckych evíciach priamo nadvázovali na Hellého a Kollárove básne — recitovali si ich i napodobňovali. Romantický obraz Jána Sobieskeho vytvoril sám Ľudovít Stúr v básni Duma nad rovom Sobieskeho, v ktorej oslavuje veľkosť poľského víťaza nad Turkami, na súčasne žiaľ nad novodobým úpadkom poľského štátu a Slovanstva. Vyžýva Sobieskeho, aby vstal z hrobu a znova sa pustil do boja s nepriateľmi Slovanov:

Hrobka temná, čo v pokoji kolemba
si vu otčiny, rozpadni sa v mžiku!
Vstaň, ty ktorý spiš, mužný Sobieski,
v stínu tichosti!

Historické zásluhy Jána Sobieskeho pre rozvoj slovanských národov vysoko vyzdvihovali aj Štúrovi žiaci: Eugen Šparnensis, Gustáv Draškovič, Ján Francisci, Bohuslav Nosák a Ján Tomeš. V druhej polovici 19. storočia sa ním začali zaoberať aj publicisti, autori populárnych článkov a historických eseji, ktoré sa objavovali v slovenských kalendároch, letopisoch a almanachoch. To znamená, že sa stal predmetom širokého čitateľského zájmu, ako o tom svedčí aj výskyt v novelistickej tvorbe Sama Tomášika a Ladislala Nádaši-Jégého.

Po vzniku slobodného štátu Čechov a Slovákov sa potreba národného a slovenského presvetlenia nepocítovala tak na liehavo. Prešlo bolo súčasťou národnno-obranej aktivity proti Maďarom alebo Nemcom a stalo sa prirodzenou zložkou všeobecného historického vzdelenia. To asi zapríčinilo, že sa postava Jána Sobieskeho vyskytla už iba raz — v historickom románe Fráter Johannes (vyšiel roku 1919) od medzivojnového prozaika Jozefa Braneckého.

Román Fráter Johannes v medzivojnovom období patril medzi najpopulárnejšie prozaické diela. Roku 1936 vyšiel aj v poľskom preklade. Autor v ňom pútavou formou vykreslil drámu slovenského ľudu v boji proti Turkom. Dej sa odohráva v stredovekom Trenčíne, v hrdom meste na Považí, ktoré nesklonio hlavu pred rozkazmi tureckého vezíra a na jeho zlovestné vyhrádky odpovedalo aktívnu obranou a protiútokmi.

Z hľadiska našej témy je dôležitý záver Braneckého románu, v ktorom sa autor prenáša do prostredia viedenských bojov. Keď sa trenčianski mešťania dopočujú o pochode poľského vojska na Viedeň, kde sa má odohrať boj s mohutnou tureckou armádou, okamžite organizujú pluk slovenských dobrovoľníkov na pomoc Poliakom. Slovenský pluk pod vedením frátra Johanna, bývalého tureckého dôstojníka, sa ponáhla k Viedni. Pri Bratislave sa však stretáva už iba s rozprášenými zbytkami armády, ktorá bezhlavo uteká pred Poliakmi.

Tu musíme pripomenúť jednu skutočnosť, na ktorú sa pri hodnotení Sobieskeho víťazstva zabúda. Preskúmali sme historické materiály o priebehu bojov a môžeme povedať, že porážka Turkov pri Viedni nebola konečná. Tá sa odohrala až o dva dni predem neskôr na slovenskom území. Rozbité turecké útvary začali ustupovať východným smerom k Rábu (dnes Győr v MER). Za Rábom bol brod cez Dunaj, ktorým prešli na slovenskú stranu. Zrejme dôfali, že Dunaj ich ochránil pred ďalšími útokmi poľskej armády.

Prenásledovanie utekajúcich Turkov nastúpilo s istým oneskorením a nemalo natírikne dôraz, takže Turci si mysleli, že sú už z najhoršieho vonku. Chceli sa do našej krajiny dostat do svojich nevnosti v Parkane (dnes Štúrovo), Nových Zámkoch, Leviciach a Fiľakove. No na slovenskej strane ich začali prenádavat oddielov Slovákov, ktorí tiež mali s nimi mnoho nevybavených účtov. Tisíctu Turkov sa tém značne spomalil a pri Parkane ich znova dopadli poľské vojská, ktoré spojili so slovenskými jednotkami zasadili Turkom nasledne a rozhodujúci úder. To sa odohralo 9. októbra 1683 za západnou predpolí dnešného Štúrova.

Po tejto porážke sa Turci už nesmamiali a nočnou sa zo Slovenska a Maďarska prešli na Balkán.

Ph Dr. JOZEF HVÍCS CSc.

EDUARD BASS

CIRKUS HUMBERTO

(22)

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

Depeše z Berlina oznamuje, že tančnice Ludmila Humberto měla o svém debutním večeru nesmírný úspěch. Václav Karas má telegram rozprostřený před sebou na stole. S bradou opřenou o sepjaté ruce zírá na ten papír a usmívá se. Cte ty dva řádky znova a znova, pak se mu rozplývají a papír depeše se nějak rozlévá — Václav Karas jako by se dival na velikou mapu svého života. Dvaasedesát let od té doby, co opustil šumavskou vesničku, to je lán času, ale nemusí se bát svého účtování.

Třetího dnes přichází dopis. Princeznička Lili piše starému králi Habadějovi XV., jaký to byl nádherný večer, jak lidé blázni, jak se k ní sběhli ředitelé agentur a manažerové, jak nevěděla, co si ze všeho pro začátek vybrat, a jak pak podepsala za velmi krásných podmínek pro Paříž.

„Tedy Paříž,“ řekl si Václav Karas, „to není špatné.“

Chvílkou přemýšlel, pak sáhl do příhrádky s dopisními papíry, vytáhl jeden a jal se psát dopis pánum Otakaru a Břetislavu Burdovým, majitelům divadla Varieté v Karlíně.

„Vážení pánové, koncem května dojde mě nynější smlouva o nájmu Vašeho podniku. Oznamuji Vám zdvořile, že ji už neobnovim. Bude to právě 35 let, kdy jsem převzal vedení Théatre Varieté Humberto z rukou Vašeho nezapomenutelného pana otce (...) Upozorňuji jen na jedno: jméno Humberto zmizí z afiší zároveň se mnou. To je má firma — ráte se podívat do původní smlouvy z roku 1890 — a disponuji s ní výhradně já. Nemusím Vás snad ujišťovat, že ji žádným způsobem nezneužiji proti Vašemu podniku. Jméno Humberto bude nyní žít zcela jinde a ve zcela jiné podobě. Srdce Vám oddaný Václav Karas, ředitel.“

„Loučení číslo jedna máme za sebou,“ řekl si Karas; zavolal pak sekretáře a nadiktoval mu oběžník agenturám a dopisy pro Mezinárodní federaci cirkusových a varietních umělců a Mezinárodní organizaci cirkusových a varietních podnikatelů. Jeden z těch dopisů způsobil, že prezident O’Harrieh zařídil do časopisu Program onu senzační výzvu k hvězdám.

Začala se poslední sezóna Václava Karase, nejrůžovější čas jeho života. Papá Karas, uvolněný ode všech starostí, vysedával v garderobách a nemohl se nabažit rozhovorů, které mu z tisících stran přivilávaly celý ten rozběhlý svět artistek a artistů, jejž tolík miloval. Jak sezóna mijela, hrnuly se sdílně a účastně dopisy ze všech konců světa, z Ameriky, Austrálie, Indie a Japonska; kde byl nějaký varietní podnik nebo putující cirkus, všude se vyskytl někdo, kdo s láskou vzpomínal na papá Karase a nechtěl zůstat mezi posledními, kteří přijdu vinšovat do nového života. Ovázány barevnými stužkami rostly baličky těch dopisů v celé stohu a tvořily nejblaživější chloubu staříka Karase. Sekretář musel ke stolu s horou dopis-

sů přistrčit nový a ten už byl také brzy vrchovatý.

„Je to jako lavina,“ povídal tajemník. „A je v tom plno ohlášek, že přijedou jedenačicátého osobně se s vami rozloučit.“

„Svět je, chlapče, přece jen dobrý a krásný,“ řekl Karasa dojat. „Ale co provedeme s těmi návštěvníky?“

„Taky jsem už na to myslil. Snad jediné možné by bylo ... kdybyste chtěl na to párisko obětovat... uspořádat někde odpolední čaj, jako recepci, a tam se se všemi rozloučit.“

„Výborně, chlapče. Na tisícovkách nezáleží, ale na setkání s milými lidmi záleží. Vezměte si to na starost, pane Kauble, prosím vás, já budu muset beztoho pořád vyřizovat nějakou korespondenci.“

Tak se stalo, že šéfredaktor Hlasu národa jednoho dne dostal tištěný lístek:

„Pan Václav Karas Vás zve na čaj do haly hotelu Carlton o 17. hodině dne 31. května 1925.“

Dival se na tu kartičku, obrátil ji narub, pak natočil telefon.

„Haló, je tam Hlas lidu? Dejte mi šéfa... Servus, Honzo, dostals taky pozvání do toho Václava Karase? Kdo to je? Je to ten bývalý ministr? ... Co, ředitel Varieté? Vždyť to měl přece nějaký Humberto? ... Ale, pětařicet let? No, ale nejdě tam, když to není nikdo z politiky, co? Dáváš to lokálu, to je správné. Já to udělám taky tak. Děkuji, Honzo, servus.“

A tak se stalo, že včetně dostal starý redaktor Trunec, penzista, který býval čtyřicet let lokálním zpravodajem Hlasu národa a jehož největší slávou bývaly referáty o bálech, pohřbech a jiných okázalých událostech, kdy bylo podle tehdejších zvyklostí povinnosti novin vyjmenovat co možno všechny účastníky, popsat dámské toalety, vypočítat vénce a nápisu na stuhách. (...)

Pan redaktor Trunec té noci téměř nespal rozčilením, ráno si po dlouhých letech zase rezal čtvrtky papíru a špičatil tužky. Pozvání bylo na pátou hodinu, ale on už ve dvě vysel z domu. Pro posilnění se zastavil cestou ve třech vinárnách na osminku vermutu a náprsteček slivovice. Do hotelu Carlton dorazil mírně rozkuklaný.

„Sedmá velmoc,“ představil se nějakému číšníkovi. „Kdepak jsou tady novináři?“

„Nevím, vašnosti, ale zavolán sekretáře.“ „Rače dál, pane redaktore, rače dál,“ zahlaholil sekretář Kauble. „Tak vy rače být z Hlasu národa, to nás velmi těší. Zatím jste tu z novin jediný.“

„Inu, ten dnešní tisk. Mladí páni. Copak tu vlastně oslavujeme?“

Sekretář mu to rychle vysvětlil a uvedl ho do velké haly. Trunec zůstal překvapen stát. V hale byla shromážděna vybraná společnost. V protější stěně bylo schodiště, po němž sestupovali další účastníci. Schodiště bylo lemováno postavami uvaděců divadla Varieté v červených a modrých livrejích.

„Bude libo koňák, pane redaktore? Hned jej přinesou. Rače si sednout tuhle, budete mít pěkný výhled.“

Trunec se rozhlížel.

„Skvělá společnost, nádherné toalety, opravdu. Ale prosím vás, budete mi muset říci, kdo tu všechno je. Já tu nikoho neznám. Například ta dáma v červeném moaré...“

Trunec už měl papír a tužku v ruce.

„To je hraběnka Sellingen-Waldenhorst, pane redaktore, původně La Bella Josma, bříšní tančnice. A ta starší dáma s rajkovou okrasou v účesu je kněžna Caldini, bývalá vedoucí girl v druhé trupě Tillerové. Ta mladá ve žlutém hedvábí je choč švédského výslance barona Svendsona, výtečná ekvilibristka z Duo Jansen and Maud. Ta stařenka vedle je vdova po placemistrovi Kerholcovi, krasojezdkyně Alice Harveyová, a ti tři páni u ní jsou její synové, majitelé světového cirkusu Kranz. Ta mladá dáma v modrém, která se s nimi baví, je slečna Ella Krémáříková z Horní Sněžné, znamenitá krasojezdkyně v jejich podniku. Pane vrchní, nalejte panu redaktorovi ještě jeden courvoisier. Vedle slečny Krémáříkové stojí Edmond Gambier ze slavné krotitelské rodiny Gambierů, a ta dáma, která se na něho obrátila, je bývalá ruská velkokněžna, která už zase pracuje jako xylofonistka. Ten tlustý pán s pivem v ruce je Lubitschke-Salioni z Berlína, generální tajemník Mezinárodní federace varietních a cirkusových umělců, a ti dva, co s ním mluví, jsou žonglérské duo Jean and Jean, Cikhart a Cerha, taky z Horní Sněžné. Po schodech přichází chot brémského bankéře Liebelta, umělkyně v převlečích, a pán, který ji doprovází, je komerční rada Steinitz, majitel berlínského Edenu. Tohle je továrník Kostečka s paní...“

„Prádlo Excelsior, Těšnov, ne?“ pronesl Trunec, jsa rád, že konečně někoho zná.

„Ano, a s nimi jde jejich zetí, univerzitní profesor Karas s chotí, matematik světové proslulosti...“

„Toho neznám, za mých dob to byl nýmand...“

„A teď ta nádherná krasavice, to je taky nikdo, to je markýza of Breadwell, ta byla jen figurantkou u Spelteriního, kouzleníka. Ale to děvčátko za ní, to je rasa ze starého rodu, Alberta Gevaertsova, žongléřka. Teď mne na chvíli omluvíte, pane redaktore, tamhle na mne kývá pan O’Harrieh, to je prezident artistické lóže. Přijdu okamžitě. Pane vrchní, sem přijde ještě jeden courvoisier...“

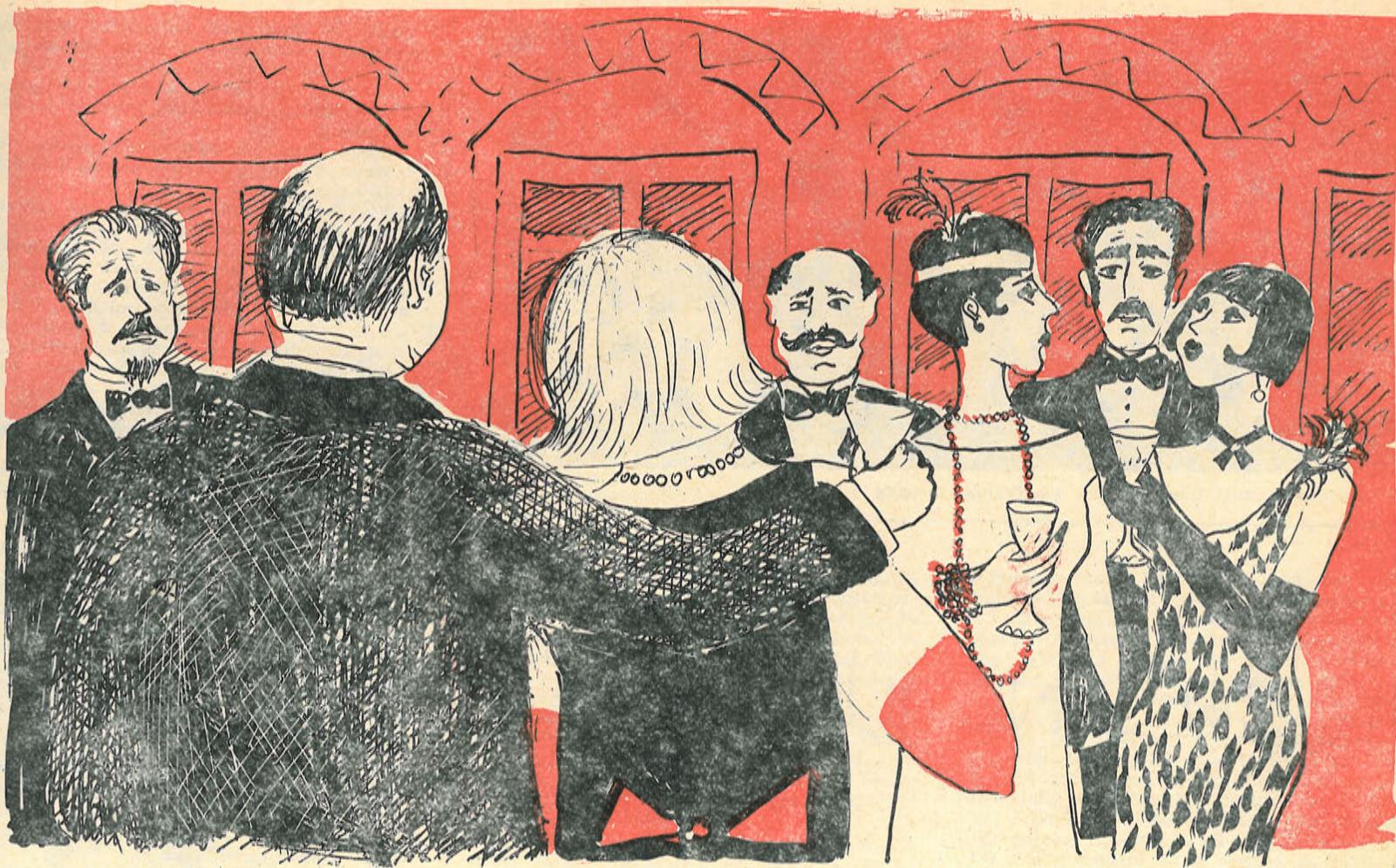
Trunec mohl poprvé zvednout hlavu od popsaných čtvrtk. Hala už se hemžila hosty a stále noví sestupovali po schodech. Trunec měl blažený pocit, že se zas vrátil do dob své slávy, kdy mu strkali do kapes vizitky s dvacetikorunou, jen aby je nezapomněl uvést, až bude psát: Mezi přítomnými hodnostáři jsme pozorovali...

Byla mu blaženě, koňák byl znamenitý, v sále před ním to příjemně hlučelo. Dávno už nadešla hodina jeho odpoledního podřízení. Teď, když mu přestal znít diktát, slavná únava ho zmohla a dědoušek Trunec nad čtvrtou sklenkou koňaku usnul. Když se probudil, byla všechna sláva tatam, světla ve velké hale byla přitažena, hotelové uklizečky rozestavovaly po místnosti stolky a židle, v koutě seděli číšníci a přepočítávali si spropitné.

Tak se stalo, že i jediné noviny, které vyslaly na tuto památnou recepci svého zpravidla, zůstaly o ní bez zpráv a že nemůžeme citovat žádný dokument o tom, kdo všechno se ještě dostavil, jaké ovace byly uspořádány papá Karasovi, když se objevil na schodišti, jaký byl zvučný proslov prezidenta O’Harrieha a v kolika řečích zaznělo hlučné volání slávy a zdaru. Václav Karas odešel ze svého pražského působiště tak, jak to tušil: nevšímavá veřejnost o něm nevěděla, ale ti, kdo ho znali, přiletěli za ním s láskou a vděčností ze všech koutů rozlehlé Evropy.

Nemajíce dokladů pro dokumentární vyličení oné slavnosti, můžeme je přesto doplnit podrobností, která nikým nebyla předvídána, a přece vytvořila pro Václava Karase její vrchol.

Byle už po přípitcích a papá Karas, růžovoučký a rozradostnělý, se procházel od jedné skupiny ke druhé, když se náhle rozlehl

Kresba: Areta Fedaková

ly křídlové dveře a do haly vstoupila mladá krasavice v cestovním kostýmku, provázená štíhlým, snědým mužem. Rozhlédla se po společnosti a už běžela mezi hosty rovnou k papá Karasovi.

„Dědo.. dědoušku!“

„Lidko!“

Václav Karas zvedl ruce a objal a zulíbal svou vnučku.

„Kde se tu bereš? Přijelas na tu slávu? To je rozkošné... To je nejkrásnější z celého dne! Jak se ti daří? Výtečně vypadáš! A ele-gantní jsi...“

„A ty zdráv, jak vidím, svěží a veselý, to mám radost. Ale teď dovol, abych ti učinila obřadné sdělení. Nepřijela jsem sama. Mu-sím dobrotlivému králi Habadéjovi oznámit, že se už vyskytl jiný princ Cinkapúr...“

Lidka se obrátila a vzala za ruku mladého svého průvodce.

„Dědečku Václave, já jsem se zasnoubila...“

„Zenich!“

„Ano. Hrabě Mario Pallachich, velkostat-kář. To je ten můj kouzelný dědeček, Ma-rio!“

„Mám nesmírnou radost, pane řediteli, že vám mohu být představen!“

Mladý muž s knírkem se uklonil a stiskl si se starým pánum ruku. V té chvíli mu na vteřinu projel mráz po těle: růžovoučký ten starík se na něho podíval uprostřed úsměvů pohledem, který jako by prorázel až do jeho mozku a srdce. Dravá šelma nemohla mít ostřejší oči, než byly tyto dvě stažené zorničky. Ale vzápětí se to rozplynulo a zbylo tu jen laskavý úsměv a vláhle pochlazení.

„Vítám vás, pane hrabě. To je tedy dvojnásobné překvapení. Pojděte, děti, příručneme si číškou šampaňského. Rodiče už odesli, příliš je to tu nebavilo. Či snad už o vás vědě?“

„Nevědě, dědečku. Ty přece musíš být první. Tobě jsem dala slib — a tobě prvnímu musím hlásit, že jsem mu dostála.“

„Na vaše zdraví, děti, buďte spolu šťast-ní.“

Pozvedli sklenky se srdečnou obřadností.

„A teď to hlavní, Lidko. Jakpak to bu-dě, ty se vzdáš tance?“

„Ne, dědo. Už to máme s Mariem projed-náno. Vzdám se angažmá, ale čas do času vystoupím na samostatných večerotech ve vel-kých evropských městech. Mario sám je za-milován do mého tančení a touží po tom, abych tančila. Je tak hodný, dědo, tak jem-ný...“

„Ludmila Humberto tedy bude existovat dál?“

„Ano.“

„Tak je to v pořádku. Abychom udrželi plamínk, který nám bůh svěřil do opatrování. A aby to jméno nezaniklo, víš? Já je tu zrušil, protože je ponesesť ty. A kdepak bude vaše sídlo?“

„Na jeho statcích, dědo. V Hogy-Mezö-Vásárhely u Segedína.“

„Co ty povídáš? Rekn mi, jak se Mario jmene? Pallachich? To je úžasné. To je báječné. Hrabě Mario, víte, že jste třetí Pal-lachich, který se zamílovával při jméně Hum-berto?“

„Nemám potuchy, pane řediteli.“

„To je velkolepá historie. To muselo být přímo usouzeno ve hvězdách. Ale to je po-vídka, kterou vám budu vyprávět při zásnubní hostině. Máte přece v Hogy-Mezö-Vásárhely chov lipicánů?“

„Ano, pane řediteli.“

„Nu, tak je to pravda. První lipicáni Cir-kusu Humberto, o nich jsem ti, Lidko, vy-právěl, pocházeli z hřebčince Hogy-Mezö-Vásárhely. Velké P s korunkou vypáleno na levě zadní noze, co?“

„Ano.“

„Doufám, dědo,“ prohodila Lidka se zářici-ma očima, „že se na ně přijedeš podívat? My s Mariem bychom byli ovšem nejšat-nější, kdybys pak už u nás zůstal.“

„Nu, chtěl jsem skončit život zde v Praze. Ale kdybych se mohl zase vrátit ke ko-ním... Víte, děti, viděl jsem mnoho, poznal mnoho, zkoušil mnoho, a ze všeho pořád nej-krásnější je život s koníčky. Vzácní tvorové, ušlechtili, dokonalí...“

Oči zestárlého jezdce Vašku se zatřpytily

vzpomínkou. Najednou je viděl všecky před sebou, malíčkou Mary a Miss, ohnivého Santose, dobráckou hnědku Admiru, Anežku Chérii, Helenčinu šedivého Ajaxe, zlatavou Valentine, koketní izabelu Dahomej, Leporella, Cyruse, Kismetu — nekonečná byla jich řada, jež všecky od dětství zbožňoval.

„Koníčci, koníčci...“ říkal teď mazlivě, ztracen pohledem do dálky svého uplynulého života, „vy jste byli to nejkrásnější v Cir-kuse Humberto... vy jste byli... vy jste do-sud... má jediná láska...“

„Viděl, dědo,“ navázala mazlivě Lidka, „a to všechno teď může najít u nás v Hogy-Mezö-Vásárhely u Segedína. Jsou tam li-picáni, plnokrevní angličani, závodní koně, klusáci, hunteři a jak se to všecko jmenuje... Je to veliký hřebčinec, který by pot-reboval ještě znalecké ruky, aby si dobyl evropskou slávu jako stáj...“

„Bože, bože, Liduško, to by byl krásný závěr života. Snad tam přijedu. Myslím, že tam přijedu. Ba ano, děvče, přijedu.“

„Je tam všecko, dědo, budeš tam úplně šťasten. Jen jméno ta stáj ještě nemá. Ale Mario se již rozhodl, jak ji pojmenuje.“

„A jaképak jí dáte jméno, pane Mario? Na tom velmi záleží!“ obrátil se Karas na hraběte.

„Bude to jméno, pane řediteli, které mi zní nejkrásněji. A které, jak teď slyším, bylo mi přímo osudem souzeno: „Stáj Humberto.“

„Stáj Humberto!“ vykřikl sedmadvástiletý Vašku. „Stáj Humberto! Děti, to ještě jednu skleničku k jejímu zdaru. To je opravdu velkolepé, jak to jméno jde a žije a přetváří se znova a znova jako určené pro nesmrtelnost. Hotový fénix! Zvěřinec, cirkus, variečé, tanec a teď závodní stáj. Pořád něco, kde hoří ohýnek dokonalosti. Pořád něco, kde se nežije jen pro tu skvělu denního chleba. Pořád něco, kde se chce výš! To je vlastně, co jsem v tom jméně cítil a miloval! Na zdraví, děti! Svět je krásný, plameň nehasnou — Cirkus Humberto bude žít věčně!“

KONEC

Historická snímka novobelškých muzikantov z roku 1933

ŽELEZNÉ JUBILEUM

23. júl 1989 bol významným dňom pre všetkých Novobelčanov, dňom osláv 70. výročia vzniku a neprestajnej činnosti miestnej dychovej hudby. Nie div, že pred hasičskou remízou v strede obce sa nadľho pred začiatom slávnosti začali zhromažďovať skupiny obyvateľov z Novej Belej a susedných Krempečach. Bola medzi nimi i dychovka Bernolák z Námestova pod vedením kapelníka Antona Sivoňa, s ktorou Novobelčania udržujú priateľské styky.

Slávnosť sa začala poľskou a československou remízou v strede obce sa dilo pred krajanom Jánom Frankovičom privítal zhromaždených a pozvaných hostí: generálneho konzula ČSSR v Katowiciach dr. Rudolfa Remiša, predsedu UV KSSCaS Jana Molitorisa, riaďiteľku Gminného kultúrneho strediska v

Lopusznej Józefinu Kuchtovú, redaktorov Života, kapelníka a inštruktora Jana Sawinu, kapelníka Ing. Viktora Lissa z Trstenej, dychovku z Námestova, kapelníkov zo Spiša a všetkých prítomných. Potom sa slova ujala krajanka Zofia Chalupková, ktorá oboznámila zhromaždených s dejinami vzniku dychovky, jej najvýznamnejšími postavami, spoločenskou prácou, úspechmi, ale aj problémami, s ktorými sa dychovka borila počas 70-ročnej činnosti.

Milým momentom slávnosti bolo odovzdanie vyznamenaní, diplomov a darčekov južujúcich dychovke. Ústredný výbor našej Spoločnosti jej udelil za kultúrnu aktivity a obetavú činnosť pre rozvoj krajanského hnutia medailu Za zásluhy pre KSSCaS, diplom a hudobný nástroj — klarinet. Redakcia Života darovala jubilantom krištálový pohár a

Hrá južujúca dychovka pod taktovkou Milana Cerváša

riadička Gminného kultúrneho strediska v Lopusznej im odovzdala čestný diplom a kyticu kvetov. Kapelníci zo Slovenska — Viktor Liss a Anton Sivoň venovali dychovke pekné knihy, keramickú súpravu a ďalšie darčeky.

Slová uznania a srdečné blahoželania jubilantom vyjadril generálny konzul ČSSR Rudolf Remiš.

V mene členov dychovky sa podčakovali za vyznamenania, darčeky a blahoželania kr. Emil Cervás. Vyjadril tiež podčakovanie za pomoc a dlhorocnú spoluprácu novotarskému kapelníkovi Janovi Savinovi. Naša Spoločnosť mu udelila pamätnú medailu.

Potom už zavľadla hudba. Najprv sme si vypočuli jubilejný koncert Novobelčanov pod taktovkou Emila Cerváša. Predvedli pestru paletu pochodov, valčíkov a ľudových piesní. Hrali známené a tak pôsobivo, že si diváci spolu s nimi nôtili jednotlivé melodie. Za nimi sa predstavila dychovka Bernolák z Námestova pod vedením kapelníka Antona Sivoňa. Predvedla bohatý program zložený z pekných pochodov, poliek, valčíkov a slovenských ľudových pesničiek. Spestrili ich krásnym spevom manželia Katariána a Milan Horákovci, ako aj sólovou hrou na klarinete Jakub Gogolák. Krátky koncert pre hosti a zhromaždených predvedla i domáca detská dychovka. Všetky koncertujúce kolektívy sa veľmi páčili a diváci ich odmenili bûrlivým potleskom. Dostal ho i detší folklórny súbor Mali Belania, ktorý prípravil jubilantom pekný kultúrny program.

Novobelčská slávnosť, bola vydareným počasím, ktorá umožnila zhromaždeným stráviť prijemne nedeľne popoludnie s dobrou hudbou, spevom a tancom. Jubileum zavŕšila večer ľudová veselica, na ktorej vyhrala skupina zábavnej hudby z novotarského obuvníckeho kombinátu.

Jubilujúcej dychovke srdečne gratulujeme a do budúcnosti jej želáme mnoho ďalších úspechov.

ANNA KRIŠTOFEKOVÁ

Z HISTÓRIE DYCHOVKY

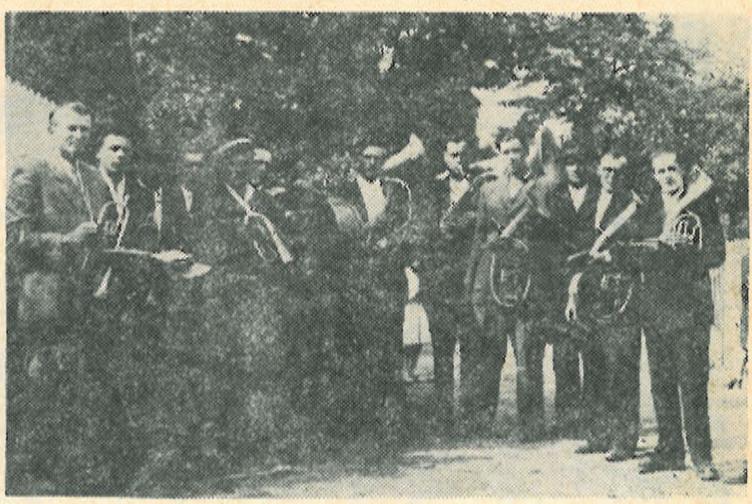
Prvé záznamy dokumentujúce činnosť dychovky sú z roku 1920, hoci už predtým existovala akási jej predchodecky. Spomína sa v ľudovej tradícii a svedčia o nej i niektoré zachované staré dychové nástroje. Práve tento fakt oprávnil členov dychovky zorganizovať jubilejné oslavu tento rok.

Dôvod pre založenie dychovej kapely v Novej Belej bol dosť prozaický a mal skôr ambiciozny charakter. Totiž v roku 1920 zomrel istý mládenec a jeho rodičia, majetní gospodovia, pozvali na pohreb dychovú kapelu z Vyšných Lapšov. Očarení hrou vtedajší obyvatelia Novej Belej sa rozhodli založiť vlastnú kapelu. Umožnili im to spomínané nástroje spred roku 1920, v tom čase dočasne požičané do Tribša. Po ich vrátení (išlo o 1 klarinet, tri kornety, 2 trúbky Es a 2 tenory) bol zorganizovaný nábor mladých členov a začalo so školenie. Nebolo ľahké stať sa členom, same hudobné nadanie nestalo. Každý člen musel zaplatiť zálohу, ktorou ručil za používaný hudobný nástroj. Novozaloženú kapelu viedol a školil vtedajší novobelšký farár František Moš, ktorý bol vynikajúcim kantorom. Tento hudobne nadaný kňaz pripravil pre dychovku notový materiál, z ktorého sa podnes zachovalo niekoľko partitúr. Dychovka prvý raz zahrala na Vianoce a niekoľko rokov účinkovala iba na cirkevných slávnostach a podujatiach.

V roku 1925 dychovka dostala finančnú podporu od miestneho urbára a krajana z Ameriky, čo umožnilo kúpiť ďalšie nástroje. Jej členmi v tom čase boli: František Bednárik, Valent Šurek, Filip Krištofek, Andrej Monka, Michal Dluhý, Jozef Bed-

Jubilejné oslavy sledovali stovky divákov a pozvaných hostí, medzi nimi generalny konzul CSSR v Katoviciach dr Rudolf Remiš (druhý sprava)

Pamiätková fotografia členov dychovky z roku 1957

Predsedca Spoločnosti Ján Molitoris odovzdáva kapelníkovi Milanovi Cervasovi medailu Za zásluhy pre KSSCaS, ktorú ÚV udelil novobelskej dychovke. V pozadí najstarší členovia: František Bednárik a Jakub Gronka.

narčík, Šimon Mogelský, Jozef Jerdonek, Andrej Poltorák, Valent Kurnát, Valent Bednárik, Ján Majerčák, Vojtech Vincek, Ján Jerdonek a Valent Kalafut. Z menovaných členov dychovky dodnes žijú: František Bednárik — bývalý kapelník, Šimon Mogelský a Andrej Poltorák.

Od roku 1927 bol vedúcim a kapelníkom učiteľ Władysław Łabuda z Nového Targu. Pod jeho taktovkou dychovka dosiahla prvé úspechy, medziiným na prehliadke hasičských dychoviek v Novom Targu v roku 1933 obsadila druhé miesto.

Treba poznamenať, že v roku 1929 sa dychová kapela oficiálne prihlásila k hasičskému zboru. Postupne získávala nové nástroje a nových členov. Bolí to: Vojtech Bryja, Jakub Gronka, Jozef Petrášek, Ján Lajek, Ján Rycerz a František Kalata. Pomaly sa stávala známa v širokom okoli, hrávala na cirkevných slávnostях, pri príležitosti štátnych sviatkov, vitala významné osobnosti politického a spoločenského života a zúčastňovala sa prehliadiakov a ludových veselíc.

Další nábor mladých záujemcov bol zorganizovaný v roku 1946. Členmi dychovky sa stali: František Kurnát, František Mogelský, Jakub Bryja, Ján Kamoň, Ján Surma, Jozef Dluhý, Michal Kalata, František Mogilský, František Kurnát č. 18 a Jozef Mogilský. Nacvičovali po domoch. Kapelníkom v rokoch 1946—1954 bol František Bednárik, ktorého v roku 1955 vystriedal František Kurnát.

Na začiatku šesdesiatych rokov činnosť dychovky značne ochabla. Obrat nastáva až v roku 1968, kedy vďaka úsiliu predsedu MS KSCaS Františka Chalupku, vtedajšieho kapelníka, Františka Kurnáta, a pokladníka hasičského zboru Michala Kalatu opäť zorganizovali nábor nových členov a zabezpečili im odborné školenie, ktoré viedol inštruktor

z Nového Targu Jan Sawina. Náklady s tým spojené hradil ÚV KSCaS. Dychovka opäť začala vystupovať na verejnosti a v novom zložení debutovala v roku 1971 na prehliadke spišských dychových kapiel v Nižných Lapšoch, kde za odmenu dostala trúbku.

V roku 1973 dychovku oficiálne registrovali pri miestnej skupine KSCaS a zanedlho dostala pre seba miestnosť v bývalom sídle obecného národného výboru, ktoré bolo majetkom miestneho urbára. V roku 1978 sa dychovka po prvýkrát zúčastnila na vojvodskej prehliadke v Novom Targu, kde obsadila II. miesto. Na vlaňajšej vojvodskej prehliadke v Novom Sáči získala ako odmenu tenor B a dve trúbky S, a na tohorečnej — klarinet N. Dychovka sa každý rok zúčastňuje prehliadiok organizovaných našou Spoločnosťou. V minulom roku na tejto prehliadke vo Vyšných Lapšoch obsadila II. miesto.

Významnú pomoc dychovke poskytol ÚV KSSCaS, ktorý jej dal 11 rôznych hudobných nástrojov, elektronický organ, zosilňovače, podstavce a čiastočne hradil výdavky spojené s opravou a vybavením miestnosti. Zároveň zaobstaral všetkým muzikantom pekné spišské kroje.

V súčasnosti dychová kapela v Novej Belej má 40 hudobných nástrojov, jej členmi je 20 dospelých a 19 mladých hudobníkov. Od roku 1971 je kapelníkom Milan Cervás, ktorý zároveň učí mladých hudobníkov, sám sa vzdelíva, a ako jediný v tejto oblasti získal hudobnú kvalifikáciu III. stupňa.

Dychová kapela sa aktívne zúčastňuje spoločenského života svojej obce a svojou hrou spestruje každý sviatok, významnejšie návštevy a iné podujatia.

DOMINIK SURMA

Snímky: A.K., J.S. a archív

Koncertujú najmladší členovia novobelskej dychovky

Vystúpenie dychovky Bernolák z Námestova

MARGITA FIGULI

TRI GAŠTANOVÉ KONE

(7)

Trvalo skoro dva roky, kým som sa na to všetko zmohol. Ale Magdaléna nemusela sa náhliť s vydajom, veď bola mladá. A ak ma naozaj mala rada, preto by nečakala. Bol som si istý, že ju nájdem v ich dvore a že ma privia tým nežným privretím očí. Podľa toho by som najlepšie poznal, že neprestala byť moja.

Takto som si predstavoval naše stretnutie a tešil som sa celou cestou z Turca do Oravy. Teraz už nebolo prekážky, aby sa stala mojou. Nik jej nebude môcť povedať, že odiaša s tulákom do sveta.

Celkom sebavedome došiel som do okresného mesta. Kde som zablúdil po hľadom, všade ma vitali známe veci. Zahnutá ulica s domami. Vysoké strechy s dymiacimi komínmi. Dva kostoly s vežami. Železničný násp s koľajnicami. Stráne s pušiacimi stromami. A tu most ponad rieku do susednej dediny.

Práve som chcel zahnúť naň, keď narazím, že mi prichodí do cesty ten s fúzikmi.

Záleka sa usmieva na mňa jasným a prívetivým pohľadom, v ktorom nebolo nič čierneho okrem jeho úzkych fúzikov.

Podáva mi ruku a pýta sa:

— Zasa v našom kraji?

Odpovedám:

— Zasa, — a tlčie mi srdce pri pomysle, že som tak blízko pri Magdaléne.

— A čo vás sem priviedlo? — vyzvedá sa dalej.

Ukazujem mu cez most do druhej dediny. Zaváha, významne pozrie na mňa a potom hovorí:

— Neviem, aké tam máte povinnosti, ale ak kvôli Magdaléne, darmo sa budete ustávať.

Prižmúril som oči a tak som hľadel na neho cez úzku štrbinu mihalnice. Čo mi to tu reku vrávi.

— Hej, pán môj, — pokračuje, — je to neuveriteľné, ale Magdaléna sa vydala, je tomu vyše roka.

Ze som hned v tej chvíli nespadol zo sedla! Ba zdalo sa mi, že ma chytá závrat, a preto som sa pridržal nohami o bruchu koná. Ale aj tak som si nebol istý, lebo sa ma zmocnila veľká nevláda. Sklesnuto hľadim na mladíka a pre seba celkom nečujne si opakujem:

— Teda vydala sa, — ale nemôžem to nijakovsky pochopiť.

— Veru minul rok, — znova pripomína.

— Minul rok, — opakujem si znova v myсли za nim, s pocitom, akoby mi niekto stísal hlavu do kliešti.

Akoby to bola pre mňa celkom bezvýznamná vec, dodáva a hľadí na oblúky mosta:

— Za Zápotočného sa vydala.

Možno, že navonok držal som sa trochu statočnejšie. Ale v skutočnosti srdce som mal ako cent a telo mi stuhlo na ťad, hoci už

guša. Stál pri hradskej poníže kostola a cintorína. Práve pred ním rozbiehal sa cestu na Šyri strany. K stavaniu Jožka Greguša prichodilo sa strminou.

Priznám sa, umienil som si porozprávať sa s Gregušom prvej, ako sa pustím do Leštín. Najlepšie by mi bol povedal, ako sa veci majú. Lenže keď som potiahol prostredného koňa za ohľávku, aby zastal, zbadal som, že dvor je prázdnny. No vtedy začul som cez odchýlené okno detský pláč z izby. Žalostný hľasok ma prenikol a už som sa hotovil ista sa pozrieť, keď naraz cez bráničku susedného domu prešla na hradskú mladá žena a zahýala do Gregušov. Tu som jej zvedavšie pozrel do tváre. Hanbivo stúlila mihalnice, sklonila hlavu a očistom hľadala do jedného z vedier, v ktorých niesla vodu. Ako kráčala, voda člupkala a na hladine zrkadlili sa odlesky slnka. Moje kone naťahovali hlavy, lebo boli smädné.

Žena ma chcela bez slova obísť, ale ja som ju znezdrydy prekvapil otázkou:

— Greguš je doma?

— Môjho muža hľadáte? — spýtala sa namiesto odpovede a pozrela už milšie. — Nie, orie, — doložila hned a pobrala sa s tažkými vedrami po podstenu do dvora.

Videl som, že ma nepoznala. Nemohol som jej to zazlievať, veď stretli sme sa iba raz, vtedy pod horou, keď sme páliли svätojánske ohne. Tým väčším som bol prekvapený ja. Magdalénina priateľka sa teda vydala za Jožka Greguša. Im nikto tretí nevstúpil do cestu, nik im nekládol zábrany.

Skočil som na zem, kone uviazal o plot záhradky a pobral som sa za ňou.

— Vy ma iste nepoznávate, — prihovoril som sa jej v pitvore.

— Nie, — prisvedčila a pokúsila sa slabo usmialiť ako na bývalého známeho, ktorý sa jej vytrvatil z pamäti.

Už som mal na jazyku svoje meno, ale v poslednej sekunde som sa zhádzil. Namiesto toho povedal som:

— Najprv si vari dieťa utište, ako sa len rozplakalo, chúďatko.

Dotkla sa ma ľaskavejším pohľadom pri týchto slovách. Sám som cítil, že som ich vyslovil mäkkie, citlivé, a že nás to zbližilo. Mladá žena mi dala za pravdu, vošla do izby a vzala na ruky dieťa z drevenej kolísky. Šadila si na kuchynský prah, bez ostýchavosti obnažila si prsnik a privinula nevinatko k nemu. V tej chvíli zablúdil som myslou k Magdaléne a cítil som, ako moju hrud' zaplnila túžba. Tažký, suchý gulg zviezel sa mi dolu hrdlom, div, že mi ho nerozpáral. Môžby, Magdaléna už nikdy nebude môcť byť moja a nikdy nebude z jej pŕs piť moje dieťa.

Aby som odohnal zlé predstavy, prihovoril som sa Gregušovej žene.

— Syn?

— Syn, — prikývla. — Ved' len pozrite, ako sa podobá Gregušovi. — Pritom miňa očami na stenu izby, kde visel ich svadobný obraz.

— Naozaj, celý otec, — prisvedčam. — Greguš má iste radosť z potomka.

— Život by dal za neho. Myslí si, že mu na svete už ani nič nechýba. Žijeme si ako holuby. A vy?

Prekvapila ma jej otázka, ale nezmätla.

— Ja? — hovorim nasilu usmievavo, — ja som ešte slobodný. Ako viďno, predbehli ste ma.

Po tých slovach pripíja sa na mňa pohľadom a vrávi:

— Počkajte... počkajte... teraz sa mi rozjasňuje v hlave. Vari som vás už kdeši videla. Počkajte... Kriste na nebi! — nečakane výkrikne, až sa jej dieťa od strachu v rukách zmŕví a začína mrknáť.

Stojím pred ňou ako z kameňa. Uvedomujem si, čo môže vyvoláť moje priznanie sa. Nie, nechcem, aby ma poznala. Rozmyslel som si veci inak. Mienil som v tichosti odísť a nerobiť rozruch.

Prizerajúc sa skúmavo na mňa, žena pokračuje:

— Budú tomu dva roky, páliili sme svätojánske ohne na horách...

— Nie, nie, — protirečím jej, — iste si ma s niekým mylile.

Trochu prichodí do rozpakov, ale potom sa ma vypytuje s ešte väčšou istotou.

— A skade poznáte Greguša?

— Kedysi som v okresnom meste vojenčil, nūž stade ho poznám, — vedome klamem, a aby som sa vyhol ďalšiemu vypytniu, nadhadzujem, že mám kone smädné, či by mi putie nepožičala.

— Putie u nás dosť, — ochočne prikývla.

No vstala znepokojená a znepokojene uložila dieľa do kolísky v izbe. Potom ma zavolala von a ukázala mi pod ústreším vedrá. Ba pripomenula ešte, že na záhumní v studničke je voda pre dobytok, na pitie a varenie pre nich nosia od susedov.

Ked' som kone napojil, nemenil som sa už zdržiavať. Náročky som si vysadol do sedla hned pred humnou a zavolal om je cez odchýlené okno zbohom.

Stála sklonená nad kolískou, a previjala ulšené pacholiatko. Dolu bokmi kolísky vi sceli konce rovazaného povoňíka. Do jedného zamotávala sa nôžka dieľata, ako kopkalo. Pribrala sa mu ju vyslobodiť a pritom z materinskéj nehy bozkala synkovi pätôčku.

V tej chvíli zatútil som vidieť Magdalénu podobne nad kolískou v mojom dome v Turci, ako sa teší z pocitu, že je to jej a moja ratolesť.

— Chodte si šťastlivovo — volá mi Gregušova že a plášti moje myšlienky.

Akéž šťastie, ked' Magdaléna patrila už inému!

No jednako pobral som a d'alej, až som sa po hradskej dostal do leštinského chotára a potom do Leština.

Kresba: Areta Fedaková

Je to milá dedina. Rozložená je v doline okolo potoka. Zd'aleka vidno na vršku kostol medzi starými lipami. Okolo neho cinterín s roztrúsenými hrobami. Pod vrškom stojí široká biela fara. Z druhej strany cesty sú samé pánske kaštiele. Mnohé z nich neobývané, s deravými oblokmi a s preborenom strechou. Ostatné domy sú nízke a malé, ale čisté a útulné. Z dvoru vytiekajú kanálky a stavania strážia psi.

Dedina bola tichá, lebo sa pracovalo v poli. Nemal som tu nikoho príbuzného, a preto som hľadal krčmu, aby som sa mohol v nej usaťať. Nedávno mal som tu známeho, istého gazu menom Zápotocný. Ale na tento čas poznali sme sa len ako nepriatelia.

V polovici dediny naozaj som objavil drevenú krčmu. Tu som sa zastavil so svojimi troma gaštanovými koňmi. Boli to najkrajšie kone, aké kedy svet videl. Náročky som si také vybral, aby sa už po nich poznalo, že som nie trhan.

Na schodíkoch som sa oprášil a vošiel dnu.

— Pánboh daj dobrý deň, — pozdravil som krčmára, kresťanského človeka.

— Pánboh daj, — d'akoval, ale nespúšťal oči z mojich zvierat a podadal som mu v tvári čosi neprijemné.

— Nesmú pred krčmou stáť? — vyzvedám sa hned, aby som si bol na čistom.

— To nie, to nie, — hovorí, ale akosi bojazlivovo.

— Čo je potom vo veci? — a aby som mu dodal odvahy, kážem si naliat tri deci vína.

Nalieva neisto, obzerá si ma a tvári sa tak, akoby miestnosť navštívil miesto poniadneho občana sám diabol, preoblečený do nášského.

Ked' sa naprízeral, naraz len povie:

— Ba hej, budete to vy. Tak mi vás opísal: vysoký, široké plecia, tvrdá tvár, husté obrvy, tmavé vlasy a tri gaštanové kone.

— Nad čím toľko špekujete? — vrvávam mu.

Položil mi pohár vína na stôl a odišiel do výčapu, kde mal prihotovenú nádobu na umývanie pohárov. Vzal jeden do ruky, načrel doň vody a vytíral ho vechtkom, pritom stále gánil na mňa a oblokom na moje kone.

Pretože mi na otázku náročky zabudol odpovedať, pokúšam sa znova. Dobledzam do tých čias do neho, kym sa neobmäckí. Viem,

že ludia z hôr sú nedôverčiví, a preto hľadám vhodné cestičky k jeho jazyku a úprimnosti.

— Tak von s tým, krčmár. Rád by som vedel, kto ma tu pozná a kto ma to tak spravodivo opísal. Z reči som vytušil, že vás moja prítomnosť prekvapila. Nerád zavírujem ľudom mrzutosti. Ak som nevhodný, nemusím tu byť. Zaplatím a pôjdem.

— Božechrán, — odhodil sa od nádoby s vodou, — ale sú to všetko háklivé veci a človek musí byť opatrny pred cudzími.

Utriel si ruky a pokročil ku mne.

V krčme sme boli len my dvaja a nik nám nemožol prekázať v hovore. Prisadol si ku mne na lavicu, aby vari nemusel tak hlasno rozprávať. Kým začal, poobzeral sa, či niekto treći nepočúva. Septal mi priamo doucha, lebo zavie i steny vraj majú uši.

Začal mojimi gaštanovými koňmi a hned k nim pripojil meno Zápotocného a meno Magdalény. Hoci som si mohol dať ľahko súvis vecí dokopy, predsa ma zarázalo, že práve on v takejto spojitosi hovorí o nich.

Sputujem sa ho teda, ako o tomto všetkom vie. Vraj všeličo si ludia povrávali a on sám sa často zahájal nad týmto prípadom. Ale neprišiel mu na háčik, až raz.

— Kedy raz? A vrvate chytrejšie, — kažem mu.

— Raz vkročí do krčmy sám Jano Zápotocný... začína krčmár.

Raz vkročí do krčmy takto popoludní sám Jano Zápotocný. Rozkáže si deci pálenky, že na posmelenie. Sadne si na lavicu, fažký ako klát, položí päst k decovke, skromúteno hľadí do zeme a súcha jednostaj hánkami dosku stola.

— Co ti je, Janko? — vrváv krčmár, lebo vie, že ked' gaza odbehne popoludní od roby a zasadne si k pálenke, nebýva to bez príčiny.

— Ešte deci... a potom to už hádam nejak zo seba vytrasiem.

Nalial mu ešte deci, ale ten už nevyplil, lebo kym mu nalieval, pribral sa rozprávať a potom už naň zabudol.

— Viete, strýko krčmár, o Magdaléne bu-

de reč. (Skrivili sa mu ústa sťa do plácu). Nemôžem povedať, že by to bola zlá žena. Niet možno lepšej pod slinkom. (Zase sa mu skrivil ústa na druhé strany). Ale kym som si ju vzal, pomútil jej istý človek hlavu i srdce. A teraz, keď chcem, aby myslala na mňa, myslí na neho. Keď chcem, aby milovala mňa, odvracia sa odo mňa. Keď chcem, aby bola ku mne milá a láskavá — a Magdaléna vie byť milá a láskavá — hľadí nechápavo na mňa. A ja... ja... (Položil si hlavu na kraj stola a zaplakal). ... ja to už d'alej nevydržim.

— Teda predsa je to pravda? — vrváv krčmár, — ja som bol presvedčený, že to len štipľavé jazyky.

Zápotocný hodí rukou, utrie si nos i oči a prejde tenúcim pohľadom po miestnosti. Prišiel vlastne prosiť krčmára o služibku a nemôže sa zbaviť chabosti. Pýta si nový decík a na dúšok prevali ho do gágora. Za ním si pýta ešte jeden, a tak to šlo, kym sa poriadne nedotal. Tako dofatý, udržujúce ledva rovnováhu, všetko vyblabotal.

Začal tým večerom pod borovicami, kde sme si s Magdalénou slúbili vernoť do smrti. Zákerná nátra, všetko vtedy vypočul, schovaný medzi borievkami. Doteraz vraj futuje, že ma tým vreckovým nožom nezačkal. Bol by si odsedel niekoľko rokov v temnici, ale to by bolo ľahšie znášať ako terajší psí život. Hned mi blysklo v hlave, že i mne stačilo trochu lepšie vťačiť prsty do jeho pažeráka a bol by som zbalil Magdalénu utrpenia a poníženie. Lenže neľutoval som, že som ho nechal žiť. Čo by som z toho mal, keby som usmrtil človeka a sám sa stal vrahom? Nebolo to primerané mojej povahy, lebo viem, že cesty pravdy sú inakšie, a ja som chcel kráčať po nich, po cestách spravidlivých.

Zápotocný nakoniec prosil krčmára, aby mu dal znať, keby cez dedinu prešiel človek s troma gaštanovými koňmi. To bude on, čo mu poplietol Magdalénu. To bude ten, čo jeho život spravil takým nešťastným. A on si vraj už potom s ním účty vyrovňá.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

KULTÚRNA VÝMENA

DOLNOKUBÍNSKI UMELECI U NÁS

Coraz úspešnejšie sa vyvíja spolupráca našej Spoločnosti so slovenským pohraničným okresom Dolným Kubínom. V rámci tejto spolupráce a presnejšie s Kultúrno-osvetovým strediskom v Dolnom Kubíne navštívili dve naše miestne skupiny vo Vyšných Lapšoch a Nedeci amatérski umeleci ze Slovenska. Bol to súbor malých javiskových formiem Femina z Dolného Kubína, ktorý predviedol dve prekrásne scénky t.j. Spadnutý meteorit a rozprávku Prežo sú ženy rovnaké. Druhým kolektívom bola skupina-country Ladiči, tak tiež z Dolného Kubína, ktorá v samostatnom programovom bloku zahrala a zaspievala viaceré pesničky v štýle country z vlastnej tvorby napr. Zuzka Bačovská, Zbojníčka a ďalšie. Všetci diváci, ktorí na vystúpenia príšli, sa znamenite zabávali a odmenili účinkujúcich potleskom.

Večer sa v Hasičskom dome v Nedeci konala zábava, na ktorej hrala vynikajúca skupina z Trstenej SPEKTRUM. Zábava, ako aj vystúpenia sa našim krajanom mimoriadne páčili a ani vypnutie elektrickej energie, čo sa stalo vo Vyšných Lapšoch, nedokázalo pokázať dobrú náladu. Treba ešte poznámať, že na všetkých podujatiach sa zúčastnila i vedúca Kultúrno-osvetového strediska v Dolnom Kubíne Olga Zabenská a ďalší pracovníci KOAS. Dúfame, že kultúrna výmena s Dolnokubinským okresom bude úspešne pokračovať.

DIVADELNÍCI Z PODVĽKA NA SLOVENSKU

6. augusta t.r. divadelný krúžok Miestnej skupiny KSSČaS v Podvľku, jeden z najlepších v našej Spoločnosti, pohostinne vystúpal v Oravskej Polhore, kde ho na dvojdňový pobyt pozval vedúci miestneho osvetového strediska Vlado Ondrej.

Podvŕšania sa pred vyše tria diváckmi predstavili z tej najlepšej stránky. Tematika prezentovaných hier, veľmi blízka ich prostrediu, ale aj prostrediu Oravskej Polhory spôsobila, že počas obidvoch vystúpení bola výborna atmosféra. Veď komuže by sa nepáčili veselohry Václava K. Klicperu Potopa sveta a Jožka Kubračku Tri vrecia zemiakov. Ich námet akoby bol vzatý rovno z prostredia Hornej Oravy, patriacej od r. 1920 Poľsku, kde problematická hádok o pozemky je ešte stále prítomnosťou. Pre obyvateľov Oravskej Polhory je to však už minulosť. Napriek tomu tematika dávnych sobášnych sporov o hektáre a s tým spojených rôznych povier je nadalej živá v povedomí starších, ktorí teraz na to už len spominajú.

Tu krátku poznámku. V Oravskej Polhore sa rozpráva oravským nárečím, podobným ako v Podvľku. Nie je to však dôvod

tvrdiť, ako sa to opovážilo Tovársstvo Przyjaciół Orawy v Krakove, že v Polhore bývajú Poliaci, keďže jej obyvateľia hovoria prechodným poľsko-slovenským nárečím. Rozprával som sa tam s viacerými ľuďmi a všetci sa považovali za Slovákov. Veď aktože ináč by mohlo byť.

V veľkym uznaní Polhorčanov sa stretol fakt, že ochotníci z Podvľka predviedli obe predstavenia v peknej slovenčine. Vysoko oceňovali to, že naši krajania z Podvľka po ďalších rokoch prísluší k Poľsku tak dobre ovládajú slovenský jazyk, že si ho vážia a pestujú.

Patri za to vďaka a uznanie Vladovi Pieronkovi Eugenovi Bošákovovi, Genovéve a Edovi Pryliuským, Terézii Gajewskej, Márii Gribáčovej a ďalším ochotníkom z Podvľka, medzi ktorých sa už hlási aj mladšia gnerácia.

EUDOMÍR MOLITORIS

Podvŕšania v Oravskej Polhore. Foto: L.M.

ZO ŽIVOTA

VESELICE

Nedecká Veselica je v posledných rokoch nepochybne najzamernanejším súborom našej Spoločnosti. Vystupuje nielen na krajkanských podujatiach, ale často reprezentuje naš folklór i miesto Spiša a Oravy. Piše nám o tom naša dopisovateľka z Nedecie:

„Tohoročné leto bolo pre členov našho súboru mimoriadne pracovité. Iba v priebehu jedného mesiaca sme vystupovali na troch veľkých folklórnych podujatiach, vzdialenosť od seba stovky kilometrov. Na každé z nich sa bolo treba zvlášť pripravovať, keďže všade sme chceli predviesť iný program. Bolo to dosť únavne a zaberalo hodne času, ale zípal a ochota členov súboru pomohli zdolať všetky prekážky.

Prvým z týchto podujatí Boli Zamagurské folklórne slávnosti v Červenom Kláštore (17.–18. júna), kde sme vystupovali po prvý raz s programom Ohrávanie májov, ktorý vzbudil veľký záujem tamojšieho obecenstva. V

prvých dňoch júla sme boli v Sopote na pozvanie Ukrajinskej spoločensko-kultúrnej spoločnosti, kde sa konala prehliadka súborov ukrajinskej národnostnej menšiny. Dali sme tam koncert pod názvom Verbunk s cyklom regrútskych piesní a tancov spojených kedysi s odchodom brancov na vojenčinu. Napokon v dňoch od 10. do 16. júla sme sa zúčastnili Podpolianskych folklórnych slávností v Detve, kde sme predviedli program. Ostatkové časy súvisiaci so starodávnym zvykom prijímania mladej nevesty medzi ženy. Nemusím podotýkať, že dobrá úroveň vystúpení a pekné nedecké kroje sa tešili veľkému úspechu.

Nás súbor sprevádzala na týchto vystúpeniach ľudová kapela pod vedením známejšího primáša M.R. Čureju, ktorý na svojom nástroji vie vylúdiť tie najkrajšie, najčlovejšie, ale i najveselšie melódie. Netušilo, že v celom kolektíve vždy vládla dobrá náladá.

Veselica mala, pravdaže, ešte niekoľko pozvánok na iné podujatia, napr. na folklórny festival do Žywca a Makowa Podhalańskiego, ale z osobných príčin viacerých členov súboru sme sa ich nemohli zúčastniť. Ale aj tak do našej kolekcie pribudli tento rok ďalšie odmeny a diplomy, no a

samozrejme množstvo nezabudnuteľných zážitkov.“

ZOFIA BOGAČÍKOVÁ ml.

Teší nás aktivity nedeckej veselice. Boli by sme radi, keby si z nej vzali príklad inu súbory našej Spoločnosti a tým si otvorili cestu na veľké mimokrajanské podujatia. Každý mi šance.

REDAKCIA

KRAKOV

Cinnosť a kultúrne záujmy členov krakovskej miestnej skupiny KSSČaS sa už od dlhšieho obdobia začali vyvíjať tradičným rytmom utorkových stretnutí, počas ktorých si spravidla pozreli slovenský alebo český film a porozprávali sa o svojej bežnej práci, o dianí, ktoré ich obklopuje a prináša sústavne niečo nové. Tým novým pre členov krakovskej MS bola v lete výstava maľby a flórdekorov Petera Matisa z Martina, otvorená v Novohuťskom kultúrnom centre. Výstava sa veľmi páčila, bola dobrým svedectvom vysokej urovne tohto mladého slovenského umelca a slovenského umenia vôbec.

Po otvorení výstavy, už v priestoroch UV na ulici Zygmunta Augusta 7/3, sa naši krajania mohli osobne stretnúť s Petrom Matisom a jeho manželkou a porozprávať sa o umení a kultúrnom dianí na Slovensku. Pritomná bola tiež naša krajanka Dagmar Truchlińska, ktorá pôsobí a tvorí v Krzeszowiciach pri Krakove.

Stretnutie sa naozaj vydarilo a hoci to bolo obdobie dovoleniek, zúcasínalo sa ho hodne členov MS. Slovenská kultúra a umenie, za ktorími sme zvyknutí chodiť na Slovensko, tentoraz prišli k nám same. Dúfame, že takýchto podujatí bude u nás, nie len v Krakove, čoraz viac.

L.M.

KRAJANOM NA ZAMYSLENIE

Časy máme ľažké, všetci to vieme. Preto si myslíme, že by sme všetci mali dodržiavať aspoň základné pravidlá slušnosti, čo nám uľahčí život a nič to nesťojí. Uvediem príklad. Všetci cestujeme, podaktori každý deň, do práce alebo do školy, iní občas, ak si musia niečo vybaviť, ísť k lekárovi atď.

Štátnej autobusová doprava prežíva takú istú krízu ako iné odvetvia nášho života. Autobusov je málo a najčastejšie sú preplňené. Preto keď autobus príde na zastávku, všetci sa tlačia, aby mohli nastúpiť. Samozrejme mladí ľudia sú silnejší a preto nastupujú ako prví. Nehľadiac na iných, obsadzujú sedadlá. A zatiaľ starší ľudia a mamičky s deťmi musia stáť, lebo sa nemôžu tak tlačiť ako mladí.

Myslim si, že veľa závisí od rodičov, ktorí by od malička mali vstupovať svojim deľom úctu k starším a slabším ľuďom. Stále by sme im to mali opakovať a svojim chovaním dávať príklad. Vzťah mladých ľudí k starším, k ženám a deťom – teda k slabším – je obrazom kultúry celej spoločnosti. Mladý, zdravý človek, keď už máme takú situáciu, aká je, môže kľudne stáť, zatiaľ čo pre staršieho, často chorého dôchodcu, invalidu alebo matku s malým dieťatom je to skutočný problém. Treba mladým pripomínať, že nebudú večne mladí a aj oni budú kedy odkázaní na ohľad spoluobčanov.

Chovajme sa k sebe slušne a ohľaduplnie, nesťažujme si život sami!

J.B.

O OCHRANE PRED ZVEROU

V poslednom období sa v našej krajinе veľa mení, zaznamenávame mnohé demokratické zmeny vo verejnem a hospodárskom živote. Ako na tieto zmeny reagujú naši krajania? Podaktori sa stážajú na stále rastúce ceny, na infláciu. Dnes, — hovoria, — roľník musí na svojom gázovstve byť nielen dobrým robotníkom, ale aj ekonomom a obchodníkom.

Napriek zmenám sú však veci, ktoré sa, žiaľ, nemenia. Napríklad na našich dedinách 90% gázovstiev má rozdrobené polička, na ktorých nemožno pracovať strojmi. Ďalším problémom je meliorácia, ktorú administratívne orgány považujú za nevyhnutné

zlo a gminné úrady si s tým nevedia poradiť.

To však nie je všetko. U nás, na Spiši majú roľníci veľa lesov, ktoré sú, pochopiteľne, potrebné. Ale na druhej strane prinášajú roľníkom straty. Totiž tam, kde sú lesy, je aj divá zver, ktorá na našich poliach spôsobuje veľké škody. Na poliach nachádzajúcich sa pri lesoch sejú roľníci obilie, sadia zemiaky a iné plodiny. Keď to všetko vyrastie, vychádza na polia divá zver a po každej takto „návšteve“ naše roľníky vyzerajú ako zaorané. V okoli našej dediny je v lesoch najviac diviakov. Roľníci robia všetko, aby zver vyplašili, ale to nepomáha.

Po zničení polí roľník hlási vec lesným úradom. Tie posielajú úradníka, ktorý napíše zápisnícu a po niekoľkých týždňoch roľník dostáva odškodené vo výške 25% skutočnej straty. 75% strát mu nikto nehradí! Samozrejme, roľníci sa môžu odvolať, ale vtedy počújú od úradníkov, že všetko je podľa platných predpisov.

Myslim si, že treba rozhodne zmeniť predpisy o odškodení, ktoré sú veľmi nespravidlivé. Jeden z pracovníkov lesnej správy mi povedal, že vraj majú plánované ročné výdavky, ktoré nemôžu prekročiť. Myslim si tiež, že na hradené škody spôsobených zverinou mal by sa vo väčšej mierne než doposiaľ podieľať aj polovnícky zväz. Vieme, že každý rok do našich lesov dovážajú diviaky z iných oblastí a dokonca zo zoologických záhrad. Ale preto ich dovážajú do našich lesov? Ak si tí, čo o tom rozhodujú, chcú zapoľovať, nech vozia divú zver napr. do štátnych lesov, ktoré taktiež treba ohradiť, aby zver nerobil škodu na súkromných poliach. Napokon straty u nás, súkromne hospodáriacich roľníkov, nie sú len našimi stratami, ale celej spoločnosti. Produkujeme predsa potraviny pre všetkých občanov

nášho štátu. Preto vybavenie tejto záležitosti by pre nás, roľníkov, bolo dôkazom ozajstnej prestavby.

A.P.

ODIŠLI OD NÁS

Oznamujeme, žiaľ, s oneskorením, že dňa 5. mája 1989 umrel v Kacvine vo veku 69 rokov kraján

ANDREJ GOLDÍN

Zosnulý bol dlhoročný členom miestnej skupiny KSSCaS v Kacvine. Ako príslušník 1. československého armádneho zboru v ZSSR zúčastnil sa viacerých bojov s nacizmom a bol ranený. Za udalosť v bojoch získal o.i. Československú medailu za zásluhy, Čs. medailu za chrabrosť, Čs. vojnový križ a rad ďalších vyznamenaní. Odišiel od nás vzorný kraján a dobrý človek.

Cest jeho pamiatke!

MS KSSCaS z Kacvine

Dne 27. srpna 1989 zemrel ve veku 93 let nejstarší člen miestnej skupiny v Husinci, kraján

FRIDRYCH PULTAR

Rádu let byl předsedou miestnej skupiny KSSCaS v Husinci. Pečoval o staré a samotné krajany, navštěvoval je a pozval na duchu. V jeho osobě nás opustil vzorný kraján a dobrý, obětavý človek.

Cest jeho památké!

MS KSSCaS v Husinci

Takéto jarmočné šiatre s hračkami, cukríkmi a inými sladkosťami su charakteristickým obrázkom každých hodov na Spiši a Orave. Sú vždy obklopené hŕbou kupujúcich, najmä detí a mládeže. Na snímke: šiatre v Kacvine. Foto: J.S.

NOVOZVOLENÉ VÝBORY MS KSSCaS

CIERNA HORA I

VÝBOR MS

Andrej MILON, č.d. 46 — predseda

František MLYNARČÍK, č.d. 44 — podpredseda

Sebastián MILON, č.d. 10 — tajomník,

František MILON, č.d. 85 — pokladník,

Ján MILON, č.d. — člen

REVÍZNA KOMISIA

Alžbeta KOVALČÍKOVÁ, č.d. — predsedníčka,

Anna HORNIKOVÁ, č.d. 100 — tajomníčka,

Vladislav GOGOLA, č.d. — člen

DELEGÁTI NA OBVODNÚ SCHÓDZU

Andrej MILON, Anna HORNIKOVÁ

DELEGÁTI NA 8. ZJAZD

Andrej MILON, František MLYNARČÍK

KRAKOV

VÝBOR MS

Jerzy Michał BOŻYK — Osiedle na Stoku 30, 31-706 Kraków — predseda

Helena RÁKOSNIKOVÁ — podpredsedníčka, ul. Dębowska 12/5, 30-324 Kraków,

Marek ŚLUSARCZYK — tajomník, Osiedle Zielone 6/31, 31-917 Kraków,

Włodzimierz BOBULA — pokladník, ul. II Pułku Lotniczego 26/56, Kraków,

Emil ZAITZ — člen, ul. Broniewska 52/10, Kraków,

Jacek JANICZKO — člen, ul. Bosacka 11/5, Kraków.

REVÍZNA KOMISIA

Danuta SZCZEPAŃSKA — predsedníčka, ul. Marii Curie Skłodowskiej 14/2, 31-452 Kraków,

Józef TRYSTUŁA — tajomník, ul. Pawła Włodkowica 5/15, 31-025 Kraków,

Antoni RAPCIAK — člen, ul.

Marii Curie Skłodowskiej 14/2, 31-452 Kraków

DELEGAТИ NA 8. ZJAZD

Jerzy M. BOŻYK, Helena RÁKOSNIKOVÁ, Marek ŚLUSARCZYK.

DOPISOVATEĽ ŽIVOTA

Jerzy M. BOŻYK

DELEGAТИ NA OBVODNÚ SCHÓDZU

Ján SOLUS
Jozef MALEC

DELEGAŤ NA 8. ZJAZD

JÁN SOLUS

HUSINEC

VÝBOR MS

Růžena URBANOVÁ — předsedkyně, Strzelin, Ząbkowicka 13b/3

Krystyna SCHWARZ-JANKIEWICZOVÁ — místopředsedkyně, Strzelin, Zielna 6,

Małgorzata STOLARKA — tajemnice, Strzelin, Zielna 3, Elżbieta CZAJKOWSKA — členka, Gościcice Średnie 84,

REVIZNÍ KOMISE

Emma SCHWARZOVÁ — předsedkyně, Husinec 148,

Elza WŁOCZKOWSKA — členka, Gościcice Górné 163

DELEGÁTKA NA VIII. SJEZD

Růžena URBANOVÁ

Dopisovateľ ŽIVOTA

Růžena URBANOVÁ

NA MARGO VOL'NÉHO TRHU

1. augusta t.r. bol v Poľsku, ako je známe, zavedený voľný trh na potraviny. V súlade s predpokladmi rozhodnutie o zavedení voľného trhu malo prispieť k zvýšeniu výroby potravín, zlepšeniu ekonomickej rentability roľníckej práce a k zrušeniu monopolov vo výkupe, spracovaní a obchode. No prvé týždne fungovania mäsového trhu bez listkov, potravinárskeho trhu bez cenovej kontroly ukázali, že k dosiahnutiu spomínaných cieľov nielenže je ďaleko, ale ani nevidno, aspoň zatiaľ, šance na pomerne rýchlu zmenu situácie. Všeobecne možno povedať, že voľný trh nesplnil zatiaľ očakávania a nádeje ani spotrebiteľov, ani výrobcov — roľníkov.

Hlavnou črtou terajšej situácie na potravinárskom trhu je prudký a neustále stúpajúci rast cien na mäso, mlieko a ich výrobky, ako aj na ďalšie produkty a na druhej strane predĺžujúca sa nedostatočná ponuka potravín.

Pripomeňme, že o zavedení voľného trhu na potraviny sa hovorilo už dôvodne a najhlásnejšie vtedy, keď potraviny začali chýbať, keď sa čoraz viac vyprazdňovali police v obchodoch. Keď sa však zásobovanie začalo zlepšovať, na nutnosť voľného trhu sa zabúdalo. Dnes sa všeobecne hovorí, že rozhodnutie o jeho zavedení prijala vláda v najhoršom čase, hoci je pravdou, že sa s tým už nemohlo dlhšie otákať.

Znaci tvrdia, že leto a vlastne jeho druhá polovica sa na takú operáciu najmenej hodila, keďže vtedy je vo výkupe vždy väčšia medzera. Najlepším obdobím na zavedenie voľného trhu na potraviny boli prvé mesiace tohto roka. Nie je predsa tajomstvo, že v Poľsku sa ošípané chová sezónne. Na jar ich bolo v chlievoch pomerne hodne. Výkup bol približne na úrovni predošlých rokov, hoci sa už dalo pozorovať prvé príznaky poklesu chovu ošípaných. V lete roľníci tradične zmenšujú počet chová-

ných kusov, aby sa opäť vrátili k výkrmu po žatve a zbere okopanin.

Tento rok na jeseň však k veľkému rozvoju chovu nedojde. Totiž na jar, okrem jačtých kusov, roľníci predali aj hodne prasnic. Na dôvažok boli aj iné príčiny, ktoré znechucovali roľníkov k rozvíjaniu chovu ošípaných. Napr. museli celé hodiny vyčkávať v radoch, aby mohli vyučíti prídel krmovin, ktorý im prislúchal. Vtedajšie zvýšenie výkupných cien na poľnohospodárske produkty, ktoré vláda uznala ako zlepšovanie rentability chovu, podľa roľníkov stačilo len na krytie nákladov na výkrm tých kusov, ktoré už mali, zato vôbec nepovzbudzovalo k ďalšiemu rozvoju chovu. Nevhodná bola aj distribúcia krmív odporejúca zásade zavádzanej demonopolizácie výkupu a spracovania poľnohospodárskych produktov. To všetko prispelo k zmenšeniu chovu. Nemožno teda očakávať rýchlu obnovu stavu opšípaných a teda aj zvýšenie dodávok, hoci aj preto, že chovný cyklus je operáciou, ktorá trvá dlhšie.

Zatiaľ však sme svedkami nespokojnosti verejnej mienky spôsobenej rastom cien, nespokojnosti v značnej miere neopodstatnej, namierenej skoro výlučne voči roľníkom. Nielen preto, že nechcú predávať poľnohospodárske produkty za minimálne ceny zaručené štátom. Lenže treba sa pozrieť pravde do očí, — pri nedostatočnej ponuke ceny musia stúpať. Také sú zákony trhu.

Ako sa iste mnohí pamätajú, hneď po zavedení voľného trhu, výkupné strediská platili roľníkom za dodávané ošípané a dobytok priemerne od 1100 do 1500 zl za kg, čo neprispelo k výraznejšiemu rastu dodávok. Potom sa výkupné ceny trochu zvýšili — rozlične v jednotlivých vojvodstvach — no výkup zostal nadáľ len priemerný. Nemožno sa tomu diviť. Totiž ceny, ktoré roľníkom za ich výrobky ponúkajú monopolisti (mäsové

závody, mliekárenské družstvá, gminné družstvá Roľnícka svojpomoc a Státne obilné podniky), nekryjú plne výrobné náklady plus primeraný, slušný zisk. Tu treba poznámať, že tomu predchádzal prudký rast cien na výrobné poľnohospodárske prostriedky, ku ktorému, — čo je dosť čudné, — došlo len krátko pred zavedením voľného trhu na potraviny. No napriek tomu skladisti družstiev GS, Agromy a iných výrobcov týchto prostriedkov sú prázadne. Preto ani nečudo, že vzhľadom na ekonomicky záujem roľníkov sa niektorí z nich zdržali a výkávajú s predajom svojich produktov v očakávaní, že monopolisti im budú ochotní zaplatiť viac ako sú minimálne ceny zaručené štátom.

Výsledky vidíme na trhu. Prázdne police v obchodoch a rady. Maloobchodné ceny mlieka, mäsa a mliečnych i mäsových výrobkov, ako aj iných poľnohospodárskych produktov rastú z týždňa na týždeň a sú nezriedka značne diferencované, závisle od vojvodstva. Najvyššie sú vo veľkých mestských aglomeráciách, vzdialených od výrobcnej základne. Je to výsledok nielen višších cien platených vo výkupných strediskách zásobujúcich veľké aglomerácie, ale aj dodatočných nákladov na prepravu a pod.

Ako z toho vidieť, zavedenie voľných cien nestabilizovalo nás potravinársky trh a, ako sa zdá, ešte viac mesiacov ho nebude v stave stabilizovať. Je tak najmä preto, že sa nepodarilo zlomiť monopoly vo výkupe, spracovani a obrate. Aby sa situácia zmenila na lepšie, treba splniť niekoľko podmienok: bezpodmienečne zabezpečiť roľníkom dodávky výrobných prostriedkov, najmä kvalitných krmív a kŕmnych zmesí, čo doteraz stagnovalo, poskytnúť roľníkom možnosť obdržiavania výhodne zúročených úverov určených na rozvíjanie výroby, rozšíriť zoznam základných produktov, ktoré budú chránené zaručenými cenami, definitívne skončovať s doterajšou praxou vyťahovania od roľníkov peňazí vo forme predplatného na výrobné prostriedky a napokon zaručiť im skutočnú, reálnu rentabilitu výroby.

Sprac. J.S.

Nedoceňovaná siláž

Kedysi pred rokmi sme na stránkach Života písali hodne o otázkach silážovania krmív, o spôsoboch prípravy siláže a jej prednostiach. Bolo to v časoch, keď sa v Poľsku silážovanie iba začalo rozširovať a na Spiši i Orave bolo v podstate úplnou novinkou. Zákratko však aj tu niektorí roľníci začali stavať prvé siláže, hoci — ako to vysvetlo neskôr, — silážovanie sa v týchto oblastiach vo väčšej miere podnes neudomácnilo. A predsa je to podľa odborníkov najracionálnejší spôsob zhromažďovania krmovín, najmä pre dobytok.

V Poľsku sa tento druh krmovín dosť rozšíril. Stačí povedať, že pred niekoľkými rokmi sa celkovo pripravovalo asi 45 mil. ton siláže. Vlaňajšie výpočty však ukazujú, že roľníci zhromaždzili len 28 mil. ton. Preto došlo k tomuto poklesu?

Jednou z hlavných príčin je nedostatok vhodných strojov a zariadení pre zber zelených krmív a prípravu siláže. Mnohé z dnes využívaných strojov pochádzajú z družstiev roľníckych krúžkov, kde boli vyradené a dostali sa súkromným roľníkom. Ich výkonnosť nemôže byť veľká. Roľníci by súčasť mohli využívať služby družstiev, lenže tie za zber

rastlin a ich prípravu na siláž žiadajú také ceny, že odstraňujú i zámožnejších záujemcov. Dodávky strojov, nehovoriať už o cenách, sú naďalej symbolické. Napr. vlni poľnohospodárstvo obdržalo len 291 samohybnych silážnych kombajnov, 5208 samonakladacích privesov, 13.281 rotačných kosačiek atď. Možno v takejto situácii očakávať pokrok v silážovaní? Vedľ holými rukami, prípadne s pomocou vidiel buď hrabli sa siláž alebo senná siláž nedá pripraviť.

So silážovaním sú však aj iné prekážky. V poslednom období ubudlo asi 300 parákových súprav, čo značne zmenšilo možnosť parenia a silážovania zemiakov. Je to predsa znamenitý spôsob na obmedzenie veľkých strát, spôsobených každý rok tradičným uskladňovaním zemiakov v zemných kopcoch. Už mnoho rokov sústavne chýbajú konzervačné prostriedky (napr. kyselina mravčia alebo mravčan vápenatý), ako aj fólia, ktorej dodávky boli na začiatku roku zastavené pre individuálnych odbereľov. Výroba stála len pre potreby družstiev Roľnícka svojpomoc. Ďalšou prekážkou v rozvíjaní silážovania je nedostatok cementu, ktorý na dôvažok zdražel o viac

ako 300 perc. Preto nie div, že silážnych jám nepribúda, ale ubúda.

Keď dnes hovoríme o tohorečnom poklese stavu ošípaných a dobytka, čo sa teraz tak citelne odráža na trhu, najmä na nedostatočných dodávkach mäsa a mäsových výrobkov, nepochybne značný vplyv na tento pokles má obmedzenie silážovania, ináč povedané — zmenšenie krmovinových zásob.

V Poľsku sa krmoviny pestuje asi na 6 mil. hektárov (v tom 4 mil. ha lúk), na ktorých dochádzame vyše 10 mil. kusov dobytka. Keby táto plocha bola dobре využitá, bola by v stave využitá, — ako tvrdia odbornici, — trikrát viac významnejších zvierat. Mali by sme niesť viac, ale aj kvalitnejších krmovín. Vedľ siláž umožňuje dobrodat optimálny termín kosby bez ohľadu na počasie a súčasne predchádza stratám výživných zložiek. Teda záver je samozrejmý: keby sa tento spôsob konzervovania krmív náležite rozšíril, neexistoval by problém nedostatku mäsa a iných druhov potravín.

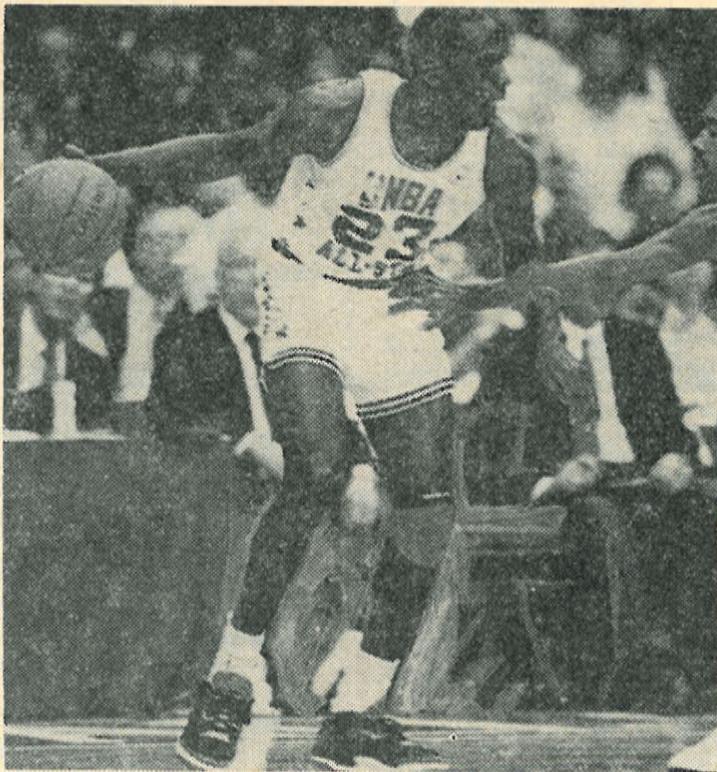

SIBANIE RASTLÍN. V niektorých oblastiach Japonská mestská

roľníci používajú svojrázne metódy pri pestovaní zeleniny. Deň pred zasadnením mladých rastlin šibú ich vrbovými prútmi. Vedci sa spočiatku domnievali, že ide o nejakú neznámu poveru. Lenže po výskume zistili, že... šibaťe pomáha rastlinám rýchlejšie rásť a súčasne zvyšuje ich odolnosť proti chorobám.

SAMOHYBNÝ TRAKTOR. Podľa britského odborného časopisu Farmers Weekly, začína sa približovať éra samohybných traktorov, ktoré budú samy výkonávať všetky poľné práce. Roľník sa v tom čase bude môcť venovať inej práci na gazdovstve. Rýchly rozvoj elektronických hydraulických systémov môže už zanedbano prispieť k uskutočneniu tejto myšlienky. Môže to byť reálne tým viac, že elektronické systémy sú čoraz lacnejšie.

KAPUSTA-REKORDÉRKA. Keď sa deti pýtajú rodičov ako prišli na svet, tí im často hovoria, že ich našli v kapuste. Zdá sa, že v kapustnej hlave, ktorú vypestoval anglický farmár E. Stone z mestečka Dilthshire by sa zmestil celý tuct novorodenčat. Jej hmotnosť dosiahla totiž až 53,5 kg. Kapusta-rekordérka sa stala nie len ozdobou zeleninovej záhradky anglického pestovateľa, ale sa dostala aj do slávnej Guinessovej knihy rekordov.

Najdrahší hráč

Vývoj svetového športu, či sa nám to páči alebo nie, ide smerom k neustálej komerčnej aktualite. Platí sa športovcom — reprezentujúcim, pochopiteľne, vysokú úroveň — nezriedka už za sám štart na pretekach, za dobré výkony, rekordy, góly a neviem za čo ďalšie. Pomaly mizí hranica medzi amatérmi a profesionálmi. Šport sa totiž stáva zamestnaním, na dôvažok veľmi dobre plateným. Konečne sa začalo rušiť fiktívne úvazky v baniach, závodoch a pod., kde mnohí poprední športovci — miesto do práce — chodievali len po výplaty.

Kto je dnes najdrahší športovec na svete? Profesionálny bokser v najľahčej hmetnosti Tyson, slávny kanadský hokejista Gretzky, známy československý tenista Lendl, argentínsky futbalista Maradona alebo niekto iný? Žiadne z nich. Je ním Michael Jordan, virtuóz pod košmi najväčšej americkej basketbalovej federácie NBA. Známe profesionálne družstvo Chicago Bulls mu predložilo zmluvu na ďalších osem sezón, ktorú Jordan podpísal za... 25 miliónov dolárov. Prekonal ta všetky dolárové rekordy nielen v NBA, ale vôbec v profesionálnom športe.

Michael vyrastal v newyorskej štvrti Brooklyn, kde v kruhu rovesníkov spoznával prvé tajomstvá letovej hier. Po niekoľkých ro-

koch sa celá rodina prestáhovala do Willmingtonu v Južnej Karoline, kde malý Michael spolu so svojimi štyrmi súrodencami začal chodiť do školy. Tam zanedlho vzbudil veľký záujem telocvikárov a sportových instruktorov svojou pohybovou koordináciou, odrazovou silou a zmyslom pre rôzne športy. Pedagógovia hovorili o ňom, že taký talent sa objaví raz za dvadsať rokov. Problém bol len v tom, če si má Michael vybrať: atletiku, športovú gymnastiku alebo basketbal. To posledné sa mu najviac pozdávalo, veď už počas detských zábav v Brooklyne najviac hrával basketbal. A tak pod odborným vedením začal túto hru usilovne trénovať...

O šesť rokov bol už basketbalovým pojmom. Iste aj basketbal mu pomohol skončiť neskôr elitné liceum Laney High School s vyznamenaním a dostať sa na Univerzitu Severnej Karolíny, kde sa hned stal oporou univerzitného družstva, ktoré viedol tréner Dean Smith. Jeho prvé slová boli: „Ten chlapec ovláda z basketbalu všetko“. Michael skutočne výborne bránil, znamenite útočil a podľa potreby preberal v družstve dirigentskú takto. Vtedy tiež začali evidovať jeho parametre a prvé rekordy. Mal dosah rúk 268 cm, vyskočil 121 cm, v priemere zo sto skokov 86(!) cm.

V sezóne 1982/83 Michael Jordan ako kapitán Južnej Karolíny preberal trofej, ktorú získalo jeho družstvo ako najlepší univerzitný tím USA. O rok neskôr zopakoval tento úspech a na dôvažok získal v súťaži 1100 bodov, čo znamenalo 40 bodov na zápas. V poslednom roku štúdia reprezentoval USA na Panamerických hrách v Caracas, kde ho vyhlásili za najlepšieho hráča celého turnaja. Pochopiteľne, že ho nominovali i do výberu na Olympijské hry v Los Angeles (1984), kde podstatne prispejal k vybojovaniu zlatej medaily a súčasne získal cenu ako najvýraznejšia postava OH. Experti vyzdvihovali jeho rýchlosť, obratnosť, skokanské i strelecké schopnosti a bleskovú reakciu.

Pre Michaela Jordana bol to vari najvýznamnejší rok. Zanedlho po olympijskom triumfe získal diplom geografa a čoskoro nato podpísal kontrakt s popredným klubom americkej profesionálnej ligy NBA Chicago Bulls. Podľa jeho vedenia bola to vraj najlepšia transakcia v dejinách klubu. Skutočne Michael od prvých zápasov upozornil na seba svoju brillantnou hrou. V novinách sa začali objavovať jeho snímky s komentárom: „Narodila sa hviezda — Michael zažiaril v NBA.“

Potvrdil to prevzatím ceny pre najlepšieho debutanta, ktorú udeľujú v NBA po skončení každej sezóny. V nasledujúcej sezóne sa mu podaril husársky kúsok, keď v zápase s popredným klubom Boston Celtics získal až 63 bodov. Bol to jeho ďalší rekord. Predvlni opäť udivil všetkých. Zaznamenal totiž više 3000 bodov v sezóne, čo sa predtým podarilo len jednému basketbalistovi, legendárному Wiltovi Chamberlainovi. Nežiudo, že ho vyhlásili za najlepšieho hráča NBA. Pochopiteľne dostal sa do najlepšej päťky tejto ligy. Pre zaujímavosť uvedme, že spolu s ním sa v nej ocitli: Larry Bird (Boston Celtics), Earvin „Magic“ Johnson (Los Angeles Lakers), Charles Barkley (Philadelphia) a Akeem Olajuwon (Houston Rockets). Hoci Michael Jordan stojí z nich najvyšie, jeho klub Chicago Bulls titul nezískal. Profesionálna liga sa totiž rozšírila na 23 družstiev, výrovnala sa úroveň a zvýšila sa konkurencia...

Michael Jordan, ktorému hovoria genialny, už pár sezón magnetizuje pozornosť aj napriek tomu, že medzi obrovitými postavami basketbalistov patrí svoju výškou 198 cm len k priemerným. Avšak vyniká takými danostami, že vzbudzuje úžas najväčších basketbalových labužníkov svojou šikovnosťou a virtuozitou.

JÁN KACVÍNSKY

• VIEZDY SVETOVEJ ESTRÁDY

Guns' N' Roses

Móda sa v populárnej hudbe mení doslova často. V poslednom období — dá sa povedať — svetom duní heavy metal (ťažký kov). Nie je to heslo, ani fráza, ale skutočnosť. Napr. v Sovietskom zväze viac ako polovica tamojších hudobných skupín vyznáva práve tento štýl. Zase v Poľsku túto skutočnosť potvrdzuje predaj platiní domáci „metalistov“ a najmä zahraničných ako napr. Scorpions, Bon Jovi, Europe a ďalších. A čo napokon krajina, eďkiaľ pochádza sám názov označujúci v najlepšom slova zmysle energickú muziku — USA?

K popredným americkým formáciám tohto štýlu patrí dnes Guns'n'Roses. Toto hea-

vy rockové kvinteto z Los Angeles nahralo svoj prvý album Appetite For Destruction (Hlad po ničení) ešte v roku 1987, ale už koncertné turné, ktoré táto skupina absolvovala v priebehu minulého roka, získala jej veľmi priaznivý ohlas, ktorý sa späť odrazil na predaji spomínaného albumu. Ďalšia nahrávka skupiny — singel s baladicou piesňou Sweet Child O'Mine sa dokonca dostal do ďalšej amerických hitparád, ale pieseň tohto typu je pre skupinu Guns'n'Roses predsa len výnimkou.

Skupina účinkuje v zložení: spevák Axl W. Rose, gitaristi Slash Hudson a Izzy Stradlin, basgitarista Duff McKagan a bubeník Steven Adler. Táto päťica však neprodukuje ani úderný thrash-metal, keďže jej hudba v mnohom nadvázuje na hard rock sedemdesiatych rokov a najviac na ekipu AC/DC, Aerosmith alebo dokonca Rolling Stones, samozrejme s patričnou dávkou zdravej drzosti vlastnej dnešnej generácie hudobníkov hrajúcich heavy metal.

Na pódiu pôsobia „pušky a ružičky“, ako by sme vzhľadom na image členov skupiny najvhodnejšie preložili jej názov, možno trochu strešene a arogantne, ale to všetko je hra, štýlizácia, ktorá je v tom prípade na mieste viac, než u starých horecovníkov. Či však dnes už klasické dvojice štýlu heavy

metal Mick Jagger-Keith Richardsová a Steven Tyler-Joe Perry získajú nasledovníkov v osobách Axla a Slasha, nie je otázkou času, ale skôr náporu veľkej konkurencie a meniaceho sa vkusu publika. No zatiaľ všetko nasvedčuje tomu, že heavy metal tak skoro „do šrotu“ nepôjde. (jj)

ERVIN LÁZÁR

Zajac tlmočníkom

Na okraji lúky sa uškŕňala dyna. Vedela to robit ohromne dobre. Skerila sa na každého. Toto však teraz nie je podstatné. Pretože na lúke sa práve pásia koza; rahnávala. Ani to sice nie je podstatné, lenže chcem rozprávať práve o koze. Na začiatku koza povedala:

— Mek-mek;

Nuž, keby som poznal reč kôz, hneď by som vedel, čo znamená to mek-mek; Háčik je v tom, že nepoznám reč kôz. Môže to teda znamenat: „Ach, aká je to dobrota, tato sviečka trávička,“ ale môže to byť aj opak: „Stale len tátó úbohá tráva. Sprotívila sa mi!“ To sa už však ani nikdy nedozviedem, už aj preto, lebo z lesa zrazu vysiel kôň, zastal na okraji lúky a nahlas povedal:

— Nihala!

Koza zdvihla hlavu, chvíľu udinene hľadela na koňa ako tela na nové vráta. Potom bezradne roztiahla predné nohy, akoby chcela naznačiť, že veru nitočnu nerozumela. A preto zopakovala:

— Mek-mek! — potom chvíľu premýšľala a nakoniec ešte raz zopakovala: — Mek!

Kôň pohodil hrivou, potriasol hlavou a povedal:

— Nihala!

Mohlo to znamenať: „Nerozumiem,“ ale mohlo to byť aj: „Dobrý deň!“ Neviem. Lebo, bohužiaľ, nerozumiem ani reči koní. Horšie je však, že nerozumela ani koza.

Počali k sebe bližie.

— Nihala, nihala! — vysvetľoval kôň.

— Mek, mek; — skúšala aj koza. Opakovala pomaly, zreteľne vyslovovala každú hlásku. Možno teraz kôň porozumie.

Lenže nerozumel.

Koza si smutne poškriabala hlavu, kôň premýšľal tak úporne, že mu uši odstávali

viac ako obyčajne. Naraz mu čosi napadlo. Spomenul si, že pozná reč somárov.

— I-á, i-á! — povedal. Jeho výslovnosť nebola sice najlepšia, kto však rozumie reči somárov, ten pochopí.

Omyl! Koza vonkoncom nevedela rozprávať rečou somárov. Keď však už kôň rozprával cudzu rečou, ani koza sa nechcela nechat zahanbiť a ozvala sa rečou baranov, či ako sa hovorí vo vybranej spoločnosti: rečou oviec.

— Be-e-e, — povedala koza.

Kôň znova potriasol hlavou. Nerozumel ani slovka.

Už sa zdalo, že sa nedohovoria. Lenže dňa vtom zbadala zajaca a zavolala naň. Samozrejme, rečou dýň. Aj škeriť sa prestala.

A zajac, pretože patrí medzi najvzdelenejšie zvieratá v lese (hlá, porozumel dyni), hneď pochopil, o čom je reč a veľmi úctivo podielal bližie. Najradšej by sa bol rozhadol, lenže takému vzdelanému zvieratú sa iste nepatri, aby pobehovalo ako vetropach.

— Nuž, len rozprávajte, — povedal, — našťastie rozprávam jazykmi všetkých zvierat.

Trochu sa prítom začerveňal, lebo je pravda, že rečou sŕniek vedel povedať len niekoľko viet a ani len slovka nerozumel z jazyka žlny či škovránky.

Ale i tak bol zajac poriadne zvierina, lebo keď ulhal, aspoň sa začerveňal.

Kôň a koza sa veľmi potešili...

— Nihaha! — povedal kôň.

— Mik-mek? Mik-mek? — vypytovala sa koza netreplivo zajaca.

— Hovorí mek-mek, — tlmočil zajac.

Koza sa zaradovala a šťastne odpovedala:

— Mek-mek! Mek-mek!

— Nih? Nih? — sputoval sa teraz kôň.

A zajac preložil:

— Koza hovorí nihaha, — vysvetľoval zajac koňovi.

Kôň a koza sa zasmiali a priateľsky sa poštuchali. Koza bola prvá, ktorú to omrzelo. Kývia hlavou koňovi a pomaly sa vydali k dyni, ktorú spoločne zjedli.

— A či som všetko dobre preložil? hľadal zajac, zvrašťiac pritom čelo.

ŠTEFAN KASARDA

ŠARKANY

Oddýchnuté dlhým ročným čakaním vyrazili na oblohu šarkany.

Anna Kolodejová z Novej Belej,
Terézia Glistová z Čiernej Hory
a Leonard Glinkowski z Waleca.

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje vynikajúceho argentínskeho futbalistu, niekoľkonásobného účastníka majstrovstiev sveta, člena družstva, ktoré na šampionáte v Mexiku (1986) vybojovalo majstrovský titul. Po mexickom triumfe, kde ho vyhlásili za najlepšieho hráča, odišiel od Európy a hrá podnes v jednom z talianskych klubov. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Cakajú knižne odmeny.

* * *

V Živote č. 375/89 sme uverejnili snímku amerického herca Roberta Mitchuma. Knihy vyšerebovali: Alexandra Vojtasová a Aneta Martinčáková z Jurgova,

VESELO SO ŽIVOTOM

Malý Petrik vidí po prvý raz parník. Dlhzo sa pozera na záchranný pás a potom sa pýta:

— Otec, preto potrebuje ľad náhradnú pneumatiku?

* * *

— Otec, môže časové znamenie ubližiť?

— Ako si na to prišiel, prosím ťa.

— Lebo v rádiu vždy hovoria: Pozor na časové znamenie!

* * *

Mamička porcuje karpa a stastvovo ho umýva.

— Preto to robiš, mamička, veď bol celý život vo vode!

Palko si odrel koleno a pláče. Kým mu ho zdravotná sestra ošetrí, vrávi:

— Neplač, kým sa oženíš, všetko bude v poriadku.

— A nemohol by som sa oženiť hned?

ČO JE TO?

Korunu nosí, kráľ nie je, ostrohy nosí, rytier nie je, šablu nosí, husár nie je, nad ránom nás budieva, vachtár nie je. (túhoK)

Na strome sedelo päť vtákov. Horár jedného zostrelil, koľko ich tam ostalo sedieť? (as illetzor, nedej inA)

Keď to hodiš hore, je to biele, keď to spadne, je to žlté. (ecjaV)

ALOJZ ČOBEJ

Verš súdružke učiteľke

Verš súdružke učiteľke

Keby som raz oral pole,
kosi zrelú raž,
prvý chlieb na bielom stole
bol by iba vás.

Keby náhle prišla zima,
vichrica a mráz,
cez záveje viedol by ma
vás láskavý hlas.

Keby som mal na hranici
v nočnej stráži stáť,
bude ma aj v metelici
vaša láska hriať.

Keby som bol príliš slabý
prejsť cez šíru plán,
v prvej chvíli pomohla by
vaša nežná dlaň.

A keby som v tejto vesne
našiel pekný hlas,
spieval by som všetky piesne
vďačne len pre vás.

Prvý letí rozhráť, veselý,
a hneď zlatá jeseň k štartu zaveli.

Lastovičky akoby sa preložili.
Odleteli. Všetky hniezda uzamkli.

Po chotári lete vohna zrelých dýň,
a z ohňíkov zemiakový tichý dým.

V sadoch stromy obliekajú nadšene
pestre farby maľovanej jesene.

Hry Boženy Trilecovej

Kujem, kujem, kujem, kujem,
sto razy to opakujem.

Kde sú kone?
Chodte po ne!
Utekajte, bežte,
pokým kujem ešte.

Podkujem vám koňa,
nech podkovy zvonia.
Cingi-lingi, cingi-bom,
šikovný ja kováč som!

HRA NA SVADBÚ

Ide sprievod popri jarku.
Vidím družbov, dedka, starkú.

Vydávajú...
Koho?
Marku!
Tak sa hrajú deti v parku.

Hybaj het,
už ich niet!

HRA S POČITANÍM

Vryli konské kopýtko
do mokrej hliny korýtku.

Kvapky-kvapky, kačka
už sa v jednom pláčká.
Tu je druhá priehlinka,
zajačik v nej ticho spinká.
Mňau, v ktorýtku treťom
skryl sa kocúr deľom.

No a v tomto štvrtom
býva ježko s krtom.
Kvá, v korýtku piatom
hrá sa žabka s blatom.

Pri korýtku šiestom
búcha tečka s piestom.

Do siedmeho korýtočka
s kurencami vbehla kvočka.

Kvik! V korýtku ôsmom
prasa vrtí chvostom.

V deviatom je kfdel oviec,
prišiel bača — a je koniec!

ANTOLIJ JEKIMCEV

Október

Žltne list a opadá,
lúči sa s ním záhrada.
Tichne riečka, lebo vraj
jeseň padá na našu krajinu.
Vráskavejú stíchle lúky
starý haj i zrele struky.
Vráskavie aj starý pen.
Hej, už prišla podjesen.

Z KLENOTNICE LUDOVEJ HUDBY

Mierne

Neprš, neprš, dáždičku,
upečiem ti buchtičku.
Dnes ti ju upečiem
zajtra ti ju donesiem.

FRANTIŠEK HRUBÍN

Podzim

Padá listí, zlaté, rudé,
je ho plná zahrada.
A co potom padat bude,
až to listí opadá?
Potom bude padat sníh;
co ho bude na větvích,
co ho bude, všude, všude,
iž to slunko bude rudé!

Zajíc a slunce

Zajic nebyl vždycky jen tím malým bázlivým ušáčkem, takovým, jak ho známe dnes. Dávno, veľmi dávno už to bude, byl zajic najväčším zvíťetom na svete. Žil v obrovské jeskyni, tam, kde končil les a začínala rozlehlá prerie. Každé ráno po východu Slunce vstal a vydal sa na lov. Vážne si vykračoval po lesní pěšině, až na ni jednoho dne našel obrovské stopy.

„Jaké jsou to obrovské stopy! A na mé pěšině! Kdo mne to předešel?“ pomyslel si a snažil se neznámeho dohnat, ale marně.

„Kdo to jen mohl byt? Kdo se to opovažuje lovit v lovišti velkého zajice?“ rozkříčel se celý pohnevaný.

Druhého dne vstal hned za úsvitu, aby si na neznámeho vetřelce pěkně počíhal. Ale na pěšince našel zase lenom stopy, a po neznámém ani vidu ani alechu.

„Podívejme se,“ zavrel zklamaně, „budu muset vyrobit past, do které bych to povážlivé zvíře chytil!“

Vzal luk, odvázel tětu a z ní udělal smyčku, kterou položil na stezku. Jaké však bylo jeho překvapení, když na druhý den ráno přiběhl bez dechu k pasti a uviděl v ní vězet — Slunce. Prudce zářilo a jeho horký dech už spaloval trávu.

„Sluníčko, Sluníčko, to ty jsi chodilo po mé pěšince?“ „Ano, já. Ale pospěš a odváž mne, nebo spálím celou zemi na prach.“ Zajic viděl, že Slunce mluví pravdu, vždyť už mu země pod nohami začala doutnat.

Rychle vytáhl nůž a rozběhl se, aby přeřezal smyčku, která záříci Slunce věznila. Ale Slunce zajice přitom tak spálilo, že hned uskočil zpátky a uviděl, že se teplem sevrkává a že je najedno o polovinu menší.

„Vrat se, zajici,“ volalo Slunce. „Podívej se, už hoří stromy.“ Zajic se znova edvážně vrhl vpřed, ale žár ho zase zahnal zpátky a byl ještě menší; zůstala z něj lenom čtvrtina.

„Zajici, zajici, vrat se, nebo shoří celá země,“ naříkalo Slunce.

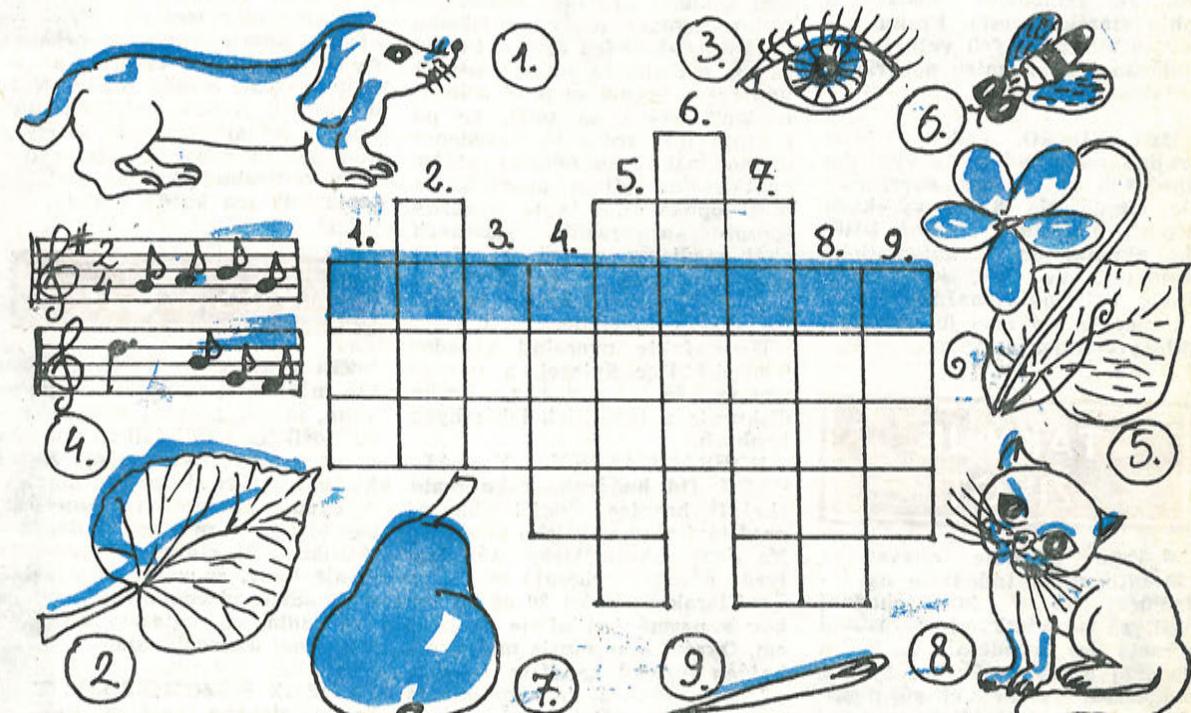
Tak se zajic potřetí rozběhl a konečně se mu podařilo smyčku přeřezat. Obrovské Slunce se hned začalo vznášet na oblohu, zatímco zajic se zmenšil na úplně malého zajíčka — ušáčka. Takového, jaký je dnes.

A lenom když běží dlouhými skoky — hop a skok — chce všem připomenout, jak byl kdysi veliký.

Indiánskou pohádku vyprávěl
OLDŘICH KAŠPAR

KRÍŽOVKA

Milé deti, správne vyplnená tajnička dnešnej krížovky povie druhákom, čím sa môžu stať, ak sa budú pravidelne zúčastňovať odievlových schôdzok iskier a plní všetky úlohy. Odpoveď nám pošlite na adresu redakcie. Nezabudnite uviesť svoj vek a presnú adresu. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme slovenské knížky.

ZO ŠÍREHO SVETA

NAMÍBIA. Je to nový štát v juhozápadnej Afrike. Bývalá nemecká kolónia bola do roku 1968 územím de iure pod zvláštnou administratívou rady OSN; potom ju bezprávne anektovala Juhoafrická republika. Namibia zaberá 824,3 tis. km², má necelé 2 milióny obyvateľov, v tom ok. 80 pere. autochtonického černošského obyvateľstva. Hlavným mestom nového štátu je mesto Windhoek. Ekonomika je málo rozvinutá, prevažuje kožovný chov a banictev. Vyše 64 pere. plochy krajiny zaberajú pastviny s chovom dobytka, kôz a oviec. Poľnohospodárstvo je slabo rozvinuté. Hlavným odvetím hospodárstva okrem rolnictva je baničtvo rúd, farebných kovov a zriedkavých, bohatých diamantových bani. Prednedávnom Namibia obdržala od prírody dar — nové poklady diamentov. Práce pri obhospodárení týchto pokladov sa už začali. Tažbu diamantov z nového náleziska naplánovali na 250 000 karátov ročne t.j. 1/4 dnešnej tažby, ktorá zaraduje Namíbiu na piate miesto na svete.

PRAHA — hlavné mesto Československa je mestom 17 mostov. Najstarší je Karlov most, ktorý spája Staré mesto s Malou Stranou, najmladší most spina brehy Vltavy pri Barrandove, je to most Antonína Zápotockého.

Karlov most je uznaný ako jedna z najcennejších stavieb tohto typu v Európe, začali ho budovať v 14. stor. a ukončili začiatkom 15. stor. Do roku 1841 to bol jediný most v Prahe, neskôr pribudli ďalšie. Každý pražský most má svoj štýl. Z Karlovho mostu možno kameným schodami zísť na Kampu, rozkošný parkový ostrov. Nad predmetiskou dolinou sa týči najnovší most — viadukt Klementa Gottwalda pod ktorým premáva metro. Je symbolom modernosti tohto starého mesta. Prahu nazývajú mestom stých veží, je vybudovaná na siedmich pahorkoch podobne ako Rím.

HOLANDSKO. Vedci v tejto krajinе robia pokusy s využitím slnečných baterií pre osvetľovanie ciest. Na 8 m vysokých stĺpoch umiestnili slnečné batérie, akumulátor a automatický regulátor. Vo dne, keď svieti slnko, batérie zhromažďujú slnečnú energiu a v noci ju odovzdávajú svetelným lampám.

TAKÝ JE ŽIVOT

* Vyše polovica obyvateľov 170 miliónovej Indonézie nachádzajúcej sa v juhovýchodnej Ázii, sa so všetkými starostami obracia na čarodejníkov. Podľa tlačovej agentúry France Presse, indonézski čarodejníci sú populárni nielen na vidieku, ale aj v mestách i v hlavnom meste —

Djakarte. Dôvody sú najrôznejšie: ženy napr. hľadajú pomoc v tehotenstve, aby bol pôrod bez komplikácií. Iní hľadajú pomoc u čarodejníka, aby ich ochránil pred zlodejmi, lebo aby im násiel to, čo stratili. Sú aj taki, ktorí chcú zneškodniť seka v láske a konkurenta v práci alebo v obchode, to zasa vyvoláva rišivalizáciu medzi čarodejníkmi: — jedni „čarujú“ iní toto „čarovanie“ likvidujú.

Státné orgány Indonézie, konštituuje France Presse majú k čarodejníkom kladný vzťah. Indonézsky minister zdravotníctva konštatoval, že „čarodejníci prispievajú podstatne k rozvoju krajiny...“

* Britské ostrovy sú na prvom mieste v zozname krádeží áut. Každý rok desiatky tisíc majiteľov najdrahších áut — Rolls-Rollsov, mercedesov, austinov a iných sa obracajú na policiu s prosbou, aby našla ich ukradnuté vozidlá. Preto sa aj do spolupráce s policiou zapojili vedci. Vynášli elektronické zariadenie, ktoré má odstrašiť amatérov cesťovania cudzími autami. Stačí ak păchateľ, ktorý nepozná kód, si sadne za volant a dvere vozidla sa automaticky zatvoria. Blokované sú zároveň bočné sklá spevnene kovom. Pasca na štyroch kolesach zároveň zapája rádiiové signály na frekvencii policijského veliteľstva.

* Nepravdepodobné a predsa... Iba prednedávnom zaznamenali vedľajšie následky experimentov, ktorí doposiaľ považovali za nepodstatné, keďže lekári považovali najdôležitejšie liečenie neplodnosti.

Vysvitlo, že následkom hormonálnych kúr, ktoré absolvojú neplodné ženy, sa často dosahuje, väčších efektov než boli plinované. Trikrát častejšie tieto ženy rodia trojčiatá, 300 až 500-krát častejšie štvorčiatá a dokonca pätoričiatá. V tejto situácii vytúžené, ale nadplán dieťa sa stáva pre rodítov katastrofou.

Kedže už v šiestom týždni tehotenstva plod si možno obzrieť na obrazovke a konštatovať či je to jedno dieťa alebo viacej, v tom druhom prípade „redukujú“ nadprogramové embriá injekciou do srdca, ktorá ich zabija. Lekári sa iba sľažujú, že embriá nechcú umierať a bránia sa pred „elimináciou“. Stáva sa totiž, že po cívnutí ihy srdce už pravdepodobne ľažko poškodeného plodu, opäť začína byť a operácia sa musí opakovať. Je to príšerný spôsob opravovania vlastných chyb medicíny, najmä ak odborníci sú presvedčení, že pri správnej hormonálnej kŕdeľ by nemali byť takéto anomálie.

Dané faktu uviedol západonemecký Der Spiegel, a poznámenia, že o otízke sa široko diskutuje v tamojších lekárskych kruhoch.

POHORANIČIARKY V ALPÁCH. Od budúceho roka budú chrániť hranice Svajčiarska aj predstaviteľky slabšieho pohlavia. Na ženy-pohoraničiarke sú dosť tvrdé nároky: vyberajú sa len zo Švajčiarska vo veku 20 až 30 rokov a nesmú byť nižšie ako 160 cm. Okrem toho musia mať vynikajúcu fyzickú kondíciu, lebo sa od nich očakáva, že vydržia stálosom hodín na stráži alebo hliadkovat, čo je dosť aj pre trénova-

Necht každý z nás ako bourec tká svúj kokon a nežadá vysvetlení, proč a nač. (M. Skłodowska-Curieová)

* * *

Těžko jít životem několiha cestami současné. (Pythagoras)

* * *

Ačkoliv lež ještě existuje, zdokonaluje se jen pravda. (Maxim Gorkij)

* * *

Clovek zakopne o krtinu, ne o horu. (Konfucius)

jú, len spia hlbokým spánkom. Čím dlhšie trvá obdobie pokoja, tým mohutnejší je nasledujúci výbuch. V súčasnosti sa nachádza na našej zeme guli 600 aktívnych sopiek a v ich bezprostrednom okolí žije približne 360 miliónov ľudí. Tiling preto poukázal na potrebu zriaďiť v blízkosti sopiek oveľa kvalitnejšie vybavené pozorovacie stanice, vypracovať ľúčinnnejšie evakuačné plány, aby sa predišlo katastrofám ako napríklad v prípade výbuchu sopky Nevado del Ruiz v Kolumbii roku 1985, kde prišlo o život 20 000 ľudí.

V ZIME POMALŠIE. Redičia majú často možnosť presvedčiť sa, že ich deti rýchlejšie rastú na jar a v lete. Spočiatku sa tento názor považoval za sporný, no nedávno ho potvrdili aj odborníci. Mnohoročné výskumy, ktoré uskutočnili anglickí vedci, dokázali, že v prvej polovici roka deti rastú v priemere trikrát rýchlejšie než v čase od augusta do decembra.

OSÍPANÁ NAJVHODNEJŠÍ DARCA. Nepochybne stále platí, že pes je najlepším priateľom človeka. Toto tvrdenie však vyvraždajú názory amerických vedcov, ktorí sú presvedčení, že prvenstvo by malo patriť prasatu. Ono je totiž predurčené stať sa hlavným darcom dôležitých orgánov, ktoré sú potrebné pri transplantácii pre ľudí. Ak možno veriť odborníkom, už o niekoľko rokov bude nahradzovanie vnútorných orgánov z osípaných celkom bežným javom.

NEVÍDANÉ OTEPLENIE. Úroveň a teplota vody v oceánoch sa zvyšuje dvojnásobne rýchlejšie, ako sa predpokladalo. Je to spojené s celkovým oteplením planéty, ktoré vyvolal tzv. skleníkový efekt. Údaje získané z meteorologických družíc svedčia o tom, že teplota vody vo svedomom oceáne sa zvýšila v 80. rokoch každý rok o 0,04°C a úroveň vody stúpla o 2,1 mm. Merania, ktoré sa uskutočnili v marci tohto roku, ukazujú, že priemerná teplota oceánu a morí je 19°C. Podľa údajov, ktoré vypracovali odborníci, Zem už ešte vstúpila do obdobia otepľenia a nie náhodou na osiemdesiate roky prišlo päť najlepších rokov v histórii ľudstva.

JANTAROVÁ KOMNATA. Mnoho let trvalo bezvýsledné hľadanie neobyčajnej pamätky — Jantarové komnaty, ktorá zmlazela v záhadných okolnostiach za poslední výkony. Všechno v komnate o ploche 100 čtverečných metrů bolo vyrobeno z jantaru. Nepodařilo sa najti ani stopu po ňi, ale nyní vzniká její kopie. Manželé Blinovovi z Ríga, vzdľaní inženýri a ze záliby umelci, jíž 15 let pracují na výranej kopii zmizelé komnaty. Dva roky jim trvalo zhotovenie Jantarového stolčku. Jsou už hotové jantarové girlandy, miniatury predstavujúce mytologické scény a ťažia ďalšie jiné detaily. Blinovovi se obávajú, že jim nestáť život na dokončení té obrovské práce. Pouze na steny komnaty je zatoprení 1200 kg jantaru. Zároveň vzniká miniatúra komnaty, na ktorej sa spotrebujú ďalších 30 kg jantaru.

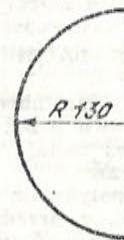
VIEŠ, ŽE...?

ZLÍ NEMAJÚ ŠANCU. Ten, kto má hnevivú, neústupčivú povahu, má až pätkrát menšiu šancu dožiť sa päťdesiatky, ako pokojný a dôverčivý človek. Z takémuto záveru dospel po mnohoročných výskumoch americký psychiater, profesor Redford Williams. U človeka, ktorý počíuje hnev, sa zvýši krvný tlak a hladina adrenalínu v krvi, a tak ľudia, čo sa často hnevajú, zvyčajne umierajú skôr.

SOPKY NEZOMIERAJÚ. Podľa amerického geológová Roberta Tilinga sopky nikdy nezomiera-

WARIANT I

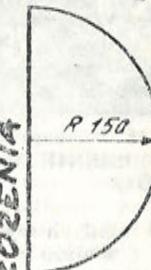

LÍNIA ZROZENIA
18
57 42 35 50
70 72 77 92 0 38 58 60

DENKO
15 SZT.

BOKI
2 SZT.
570

WARIANT II

LÍNIA ZROZENIA

40 30 28 55
54 60 65 70 75 80 85

OTOK 1 SZT.

V tejto jesenno-zimnej sezóne veľmi módnymi a vhodnými doplnkami sú čiapky, šály, rukavičky a baretky. Najmódnejšie sú pestré farby: červená, zelená, modrá a pod.

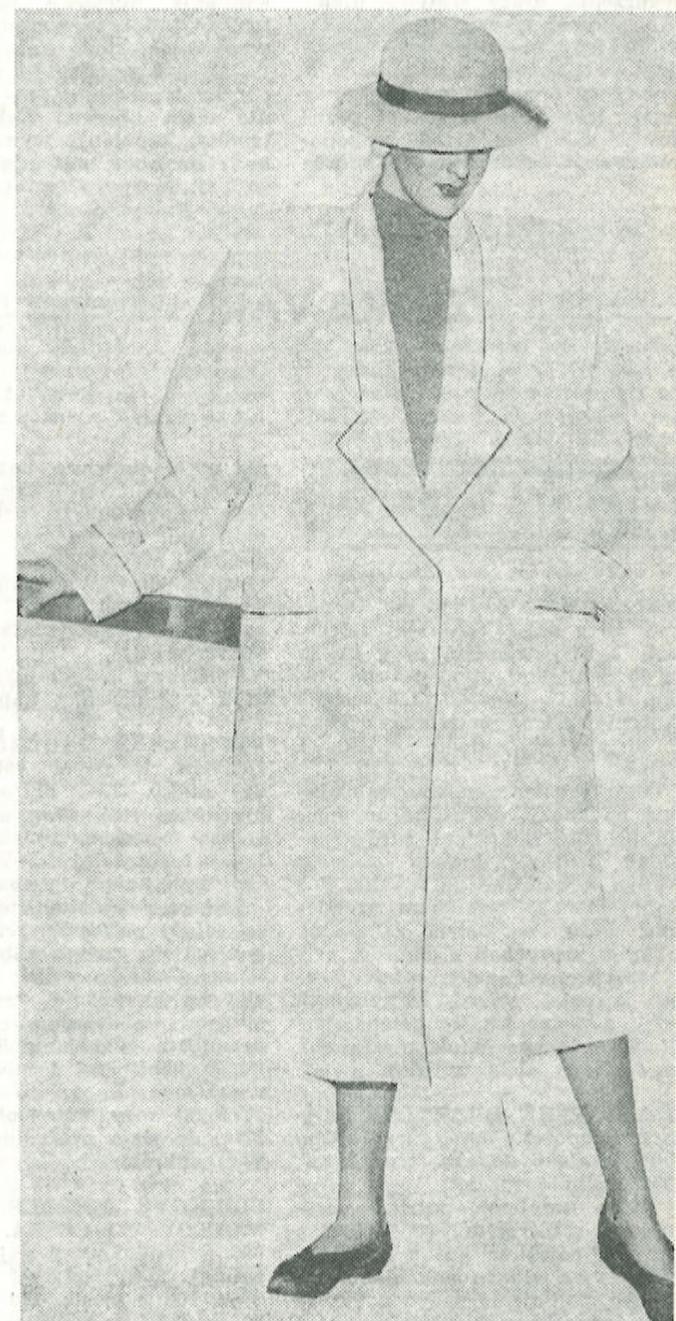
Módnu baretku je najlepšie ušiť zo súkna, flaušu alebo zamatu. Strih a vykonanie zaleží od jej tvaru. Keď chcete, aby baretka bola pevná, trebuju ušiť zo súkna alebo zamatu a jednotlivé časti spevniť plátnom (fizelinou).

Na obrázku sú dva druhy strihu baretky, väčšia a menšia. Na švíky musíte pridať 1 cm látky. Na baretku je treba 35 cm × 140 cm látky. Najprv urobíme na baretku strih a podľa neho vystriheme látku. Zošijeme boky, prežehlimé švíky a prešijeme okraj baretky a opäť rozžehlimé švíky. Nakoniec prišijeme okraj. Okraj možno urobiť z tej istej látky, prípadne použiť zvyšok kože buď koženky. Možno ju nosiť podľa našich obrázkov.

Na chladnejšie počasie módy a praktický bude plášť z látky buklé, najmä pre plnoštítne ženy. Plášť má predĺženú lemovanú fazónku, široké rukávy s manžetami. Na našom obrázku je plášť běžovej farby s hnedým lemovaním. Popri stále aktuálnej bielej a čiernej farbe populárne sú: běžová, hnedo-mandlová, tangerská hneda a lanová.

KOŽENÉ KOŠELE

Koža ako ušľachtilej materiál sa objavovala v šatníku mužov a žien od nepamäti. Kožené odevy, hoci nie sú najlacnejšie, sú stále vyhľadávané. Na našom obrázku sú módne a praktické kožené košele pre chlapcov. Základom je čierna koža ozivená asymetricky našíványmi rôznofarebnými kúskami kože, ktoré vytvárajú zaujímavé farebné kompozície.

LEKARZ
WETERYNARII

WYPRZENIE WYMIENIA KRÓW

U młodych wysoko cielnych jak też i świeżo ocielonych krów powstają wyprzenia na udach, które przenieść się mogą na skórę wymienia. Przyczyną jest tu duże wymię, które w czasie ruchu ociera przyśrodkową powierzchnię ud, gdzie skóra wymienia jest bardzo cienka. Wskutek tego tworzy się wyprysk jastrzący się skutkiem ciągiego ocierania, jak też i skutkiem działania potu i kurzu. Na przyśrodkowych powierzchniach ud wyczuwa się ręką miejsca wilgotne, niekiedy chropowate i wrażliwe. Wskutek tego zwierzęta krocza szeroko wyrzucając tylne nogi na boki. Przy stykaniu się jastrzącej powierzchni ud ze skórą wymienia może tu przyjść do takich samych zmian. Sprawa chorobowa nie miałaby większego znaczenia, gdyby nie przewlekły przebieg wyprzenia, który wpływa ujemnie na ilość wydzielanego mleka, a niekiedy może się stać powodem zaprzenia wymienia. W przebiegu tego schorzenia krowy wiele leżą i mogą nawet pozorować zaleganie przed- czy poporodowe. W schorzeniu tym stosu-

je się wszelkiego rodzaju zasypki antyseptyczne (np. zasypka sulfamidowa, talk), jak też maski usuwające wyprzenie.

CIAŁA OBCE W WYMIENIU

Ciała obce dostają się przypadkowo przez kanał strzykowy lub też zostają tam celowo wprowadzone. Z ciał przypadkowych spotyka się zdźbła słomy ze ściółki, z przedmiotów zaś celowo wprowadzonych — części piór itp., które dostają się tak głęboko, że usunąć ich z powrotem nie można zwłaszcza z powodu ruchów obronnych krowy. Spotyka się również kamienie mleczne tworzące się w przebiegu nieżywego zapalenia wymienia, gruźlicy wymienia, przy zaleganiu mleka, kiedy to mleko ulega zagęszczeniu. W czasie dojenia wyczuwa się, że w strzyku jest coś twardego. Zależnie od tego, czy chodzi tu o ciało obce wprowadzone, czy też o kamienie mleczne albo wreszcie o zdźbła słomy, które przypadkowo dostały się do kanału strzykowego, wyczuwany przedmiot ma różny kształt. Zdźbło słomy można łatwo nie zauważać przy obmacywaniu strzyka, natomiast przedmioty wprowadzone, jak też kamienie mleczne są zawsze twardy i dobrze wyczuwalne. W wypadkach, kiedy ciała obce wyołyują już zapalenie i strzyk jest obrzmiaty, bolesny, to rozpoznanie ciała obcego jest bardzo trudne. Zapalenia wywołują tylko ciała obce, natomiast kamie-

nie mleczne nie wpływają na stan zdrowotny wymienia. W czasie dojenia strunie mleka ulega wielokrotnie naglej przerwie dzięki dostawaniu się kamienia do kanału strzykowego. Male kamki przebywają w wymieniu często niezauważane. Ciała obce, które wywoływały zapalenie strzyka, mogą spowodować powiklanie w formie ropnego zapalenia wymienia. Kamienie mleczne weprzecz tego, że się je wyczuwa i że powodują zmienne objawy przy dojeniu, mogą przebywać przez całe życie w wymieniu nie wywołując innych zaburzeń. Tak ciała obce wprowadzone, jak też kamienie mleczne upośledzające zdajanie próbują się usunąć przez odpowiednie masowanie strzyka. Przedmiot wyczuwalny ściąga się palcami ku dolowi w kierunku ujścia kanału strzykowego tak długo, aż część jego nie ukaże się na zewnątrz i nie będzie mogła być pochwycona. Kamienie mleczne, jeśli są duże, powinno się zdusić palcami przed wyciągnięciem przez kanał, co przy ich nieznacznej twardości łatwo się udaje i bardzo upraszcza ich usuwanie. W przypadku niemożności usunięcia ciała obcego, trzeba aby to zrobił lekarz poprzez nacięcie strzyka.

ZAPALENIE ŻOŁĄDKA I JELIT U KONI

Zapalenie czyli nieżyt żołądka i jelit powstaje najczęściej wskutek żywienia spleśniącym siatem i słomą, stęchłym ziarnem,

zgnilymi ziemniakami. Chorobę spowodować może również zadawanie pasz zmarzniętych, pojedzenie konia bezpośrednio po nakarmieniu, gwałtowne przejście z żywienia zimowego na wiosenne, pastwiskowe. Karma zepsuta, zanieczyszczona ziemią, za gorącą lub zmarzniętą, jak również karma dobra, ale niedokładnie przesłużona i nie wymieszana ze śliną — drażni delikatną błonę śluzową żołądka i jelit powodując później chorobę. Do zapalenia żołądka i jelit przyczyniają się także wady użebienia — zbyt ostre zęby, oraz niektóre choroby zakaźne. Chorze konie często unoszą górną wargę i ziewają, są osowiale, nie mają apetytu. Temperatura jest na ogół normalna. Oddawany często kal bywa zwykle uformowany, czasem jednak może wystąpić biegunka lub zaparcie. Przy dłużej trwającym zaparciu żołądka i jelit zwierzę chudnie, brzuch ma podciagnięty, w pracy często ustaje. Z chorzym koniem trzeba udać się do lecznicy. Samemu nie należy brać się do leczenia, ponieważ polega ono głównie na podawaniu środków leczniczych do wewnętrz. Dostępne wlewanie lekarstw jest dość trudne i niebezpieczne, ponieważ koń łatwo się może zachłysnąć, a lekarstwo wówczas dostaje się do płuc powodując bardzo trudne do wyleczenia i często śmiertelne zatłystwowe zapalenie płuc. Chory koń musi być na diecie i dlatego należy podawać mu poidło z otrąb pszennych lub odwar z sienienia linianego. Po wyzdrowie-

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

ZELENOVÁ POLIEVKA. Rozpočet: 20 g masla, połowica zeleru, sól, 1 väčší zemiak, 20 g masla a 40 g hladkej múky na zápražku, 1 malá cibuľa, mleté čierne koreniny, zelená petržlenová vŕňať, 1 dl smotany alebo mlieka, 1 žltok.

Umytý zeler olúpeme, pokrájame na kocky, podusíme na mäso, pridáme pokrájaný surový zemiak, trochu zalejeme osolenou vodou a uvaríme do mäkkia. Potom zeler so zemiakom pretrieme. Vodu zo zeleru zahustíme svetlou zápražkou s cibuľou, pridáme pretretý zeler, mleté čierne koreniny, zelený petržlenový vŕňať a povaríme. Do hotovej polievky vlejeme žltok rozšľahaný v smotane alebo mlieku.

GAZDOVSKÉ BRAVČOVÉ MÄSO. Rozpočet: 750 g bravčového bôbelka alebo pliecka, cesnak, sól, 300 g cibuľy, rasca.

Mäso umyjeme, potrieme cesnakom rozotretým so sóľou a rascou, položíme kožou nadol do pekáča na cibuľu pokrájanú na hrubo, podlejeme vodou a v rúre upečieme do mäkkia. Počas peče-

nia mäso obrátíme, kožu narežeme na malé štvorčeky a vrstvu tuku niekoľkokrát prepichneme vidličkou, aby sa časť masti vypiekla. Mäso občas polejeme vlastnou štvavou, prípadne podlejeme vodou. Upečené mäso pokrájame na tenké plátky a uložíme na misu.

Podávame so zemiakovou knedľou a s dusenou kapustou.

VYPRÁZANÉ JABLKOVÉ KOLIESKA. Rozpočet: 200 g hladkej múky, 2–3 dl mlieka, na hrot noža soli, 20 g práškového cukru, 2 vajcia, 1 lyžica rumu, 1 kg jablk, olej na vyprážanie, škoricový cukor na obaľovanie.

Mlieko rozmiešame s mukou a so sóľou, postupne pridáme cukor, vajcia, rum a dobre rozráháme. Cestíčko musí byť husté ako na kvapkanie. Zrelé jablká olúpeme, odstránime z nich jadrovník a pokrájame ich na kolieska hrubé asi 1 cm. Kolieska namáčame do pripraveného cestíčka, v rozpálenom oleji vyprážime do złata a obalíme práškovým cukrom.

SLIVKOVÉ KNEDLE ZO ZEMIAKOVÉHO CESTA. Rozpočet: 600 g zemiakov, 2 vajcia, 250 g hrubej múky, sól, asi 750 g sliviek, 100 g masla, 100 g maku a 80 g práškového cukru.

Uvarené, olúpané a postrúhané zemiaky zmiešame na doske s mukou, pridáme sól, vajcia a vypracujeme tuhšie cesto, ktoré hned vyvalkáme, aby nezredlo. Pokrájame ho za štvorce, do každého dám sливku, sformujeme do tvaru guľky a v osolenej vriacej vode varíme 5 minút. Hodené pomästíme roztopeným maslom a posypeme zomletým mäkom zmiešaným s cukrom.

MORAVSKÁ KAPUSTA. Rozpočet: 1 hrívka bielej kapusty, sól, 20 g masti, 30 g slaniny, rasca, 1 cibuľa, 30 g masti, polovička malej cibule a 30 g hladkej múky na zápražku, 2 lyžice octu, cukor podľa chuti.

Kapstu očistíme, odstráňme vrchné listy a hrívku. Potom ju pokrájame na rezance, vložíme do kastróla, trocha osolíme, zalejeme vriacou vodou, prikryjeme vrchnákom a necháme na okrají sporíkou asi 5 minút sparíť. V inom kastróle roztopíme mast, pridáme slaninu pokrájanú nadrobno, rascu, polovicu postrúhané cibule a trocha oprážime. Potom pridáme odkvapkanú kapustu a všetko zalejeme horúcou vodou do polovice kastróla. Na masti oprážime pokrájanú cibuľu, pridáme muku a spravíme redšiu zápražku, ktorú rozmiestíme s octom a pridáme ku kapuste.

Všetko premiešame a ešte dodujeme. Nakoniec podľa chuti osolíme, osladíme a okyslime.

Podávame s opekanými zemiakmi.

SALÁT

PESTRÉ SALÁTY

I. Rozpočet: 4 velká rajčata, 1 salát, 4 lžice citronové šávy, asi pál jogurtu, 1 lžice jemně nakrájeného kopru, 2 lžice oleja, sůl. Omytá rajčata nakrájíme na kocky, opraný a osušený salát natrháme na menší kousky. Z ostatních přísad umicháme omáčku, nalijeme ji na salát a po krátkém vychlazení podáváme jako přílohu k masitém pokrmům nebo k večernímu chlebu s máslem, vejci, sýrem nabo uzeninou.

II. Rozpočet: 4 mladé brukve, 2 svazečky ředkviček, 1 salát, kopr, sladkokyselá zálivka s olejem. Oloupané brukve nakrájíme na hrubší nudličky, ředkvičky na tenké plátky. Z opraného salátu dám stranou čtyři pěkné listy, zbytek nakrájíme na nudličky. K připravené zelenině přidáme jemně nakrájený kopr a svěží

niu trzeba podawać koniowi co najmniej przez 2–3 dni paszę łatwo strawne: słodkie siano ląkowe, otręby pszenne, odwarz z ziemią linią, marchew, a następnie powoli przyzwyczajając do zwykłej paszy, zwieracając uwagę, czy wszystko wyjada. Najlepiej wypuszczać konie na pastwisko, ponieważ zielona trawa oraz ruch najkorzystniej wpływały na pracę żołądka i jelit. Zapobieganie polega głównie na odpowiednim żywieniu i okresowej kontroli użebienia, na sprawdzaniu, czy koń wyjada wszystko zadawaną karmę, na oczyszczaniu żlebów z resztek nie zjedzonej karmy przed każdym podaniem świeżej paszy.

WAGLIK KONI

Waglik atakuje wszystkie zwierzęta, jednak objawy u koni trochę się różnią. Okres od zakażenia do pojawienia się choroby jest krótki, wynosi 1–3 dni. Choroba zaczyna się podniesieniem temperatury ciała do 39,5–41,5 stopni, przyspieszonym oddechem, oraz bólami morzyskowymi i krwawą biegunką. Rzadziej choroba objawia się wystąpieniem na tułowiu gorących, twardych i bolesnych obrzęków wielkości bochenka chleba, które po kilku godzinach stają się zimne, miękkie, ciasnotowe i niebolesne. Zwierzęta nie leczone padają pod kilku godzinach lub po kilku dniach.

HENRYK MĄCZKA

listky ze srdíček brukví a ředkviček. Promícháme, misku vyložíme listy salátu, na ně rozdělíme připravenou zeleninu a zalijeme zálivkou. Podáváme k různým pokrmům.

ŠETŘÍME V KUCHYNÌ

PATIZON SE SÝREM. Rozpočet: 1/2 velkého patizonu nebo 1 malý, 2 plátky žlutého sýra, 2 lžice oleje nebo lžice másla, rajský protlak nebo kečup, sůl, pepř, paprika.

Patizón nakrájíme na 1 cm silné plátky, odkrojíme slupku a vyjmeme jádro. Na páni rozeřejeme tuk, poklademe plátky patizonu a nechíme po jedné straně zesklovat. Plátky obráťme, osolíme, okořeníme, a přikryjeme plátky sýra. Když patizony zcela zesklovatí a plátky sýra se roztečou, je pokrm hotový. Pokapeme jej rajským protlakem nebo kečupem a podáváme s brambory, chlebem nebo pečivem.

ODPOVEĎ:
Poprápte sa — kocka č. 2

MAŁŻEŃSKA WSPÓŁNOTA USTAWOWA

„Ożeniem się z kobietą posiadającą z pierwszego małżeństwa własny dom i dwa place. W czasie trwania małżeństwa dorobiliśmy się i nasza stopa życiowa wzrosła w porównaniu ze stanem przedmałżeńskim u każdej ze stron. Zona wniosła to co wymieniłem wyżej a ja wniosłem pomysły, częściowo „siłę roboczą”, układy, rady itp. Postawiliśmy też budynek, w którym żona prowadzi działalność gospodarczą na swoje nazwisko, ja przez kilka lat pomagałem jej w tym wydatnie. Zona ma z pierwszego małżeństwa syna, któremu w bieżącym roku aktem darowizny przekazała jeden z placów. W związku z tym mam kilka pytań.

Czy żona może dowolnie dysponować swoim mieniem, które wniosła do małżeństwa? Czy bez mojej zgody może dysponować naszym mieniem (gotówką), jeśli zdecydowała się budować na imię i nazwisko swojego syna nieruchomości na darowanym placu? Jaka jest w ogóle dyspozyjność naszym wspólnym majątkiem? Czy tylko żona ma prawo nieograniczonego nim dysponowania. Jak wygląda np. sprawa dysponowania samochodem, który jest zarejestrowany na nas obok? Czy oddanie dokumentów i kluczyka do samochodu przez żonę pasierbowi — bez mojej zgody — nie narusza mojego prawa współwłasności? Jak można zapobiec na przyszłość jednostronnym, arbitralnym posunięciom mojej żony w kwestii dysponowania naszym wspólnym dobrzem, jeśli takie jednostronne posunięcia uszczuplają moje prawo do wspólnego dobra. Np. budowanie domu dla jej syna odbywa się sila rzeczy zmniejszeniem naszych zasobów finansowych dla naszych potrzeb, a nawet kosztem pełnych wyrzeczeń. Czy mogę wnieść zastrzeżenia, aby uniknąć na przyszłość takich posunięć żony. Jakkie w ogóle przepisy regulują przytoczone tu kwestie sporne, bo nie wydaje mi się, aby mogła być tu stosowana dowolność jednej ze stron — proszę nasz Czytelnika z Nowego Targu.

Oczywiście, od strony prawnej, nawet w tak dobrowolnym związku jak małżeństwo, nie można mówić o jakiekolwiek dowolności i jednostronności w dysponowaniu wspólnym małżeńskim majątkiem.

Słosownie bowiem do art. 27 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oboje małżonkowie obowiązani są każdy według swych sił oraz swych możliwości zarobko-

wych i majątkowych przyczynić się do zaspokajania potrzeb rodziny, którą przez swój związek założyli. Z chwilą zawarcia małżeństwa z mocy samego prawa powstaje też między małżonkami wspólnota majątkowa obejmująca ich dorobek. Należą do niego przedmioty majątkowe nabyte w czasie trwania wspólnoty ustawowej przez oboje małżonków lub przez jednego z nich.

Dorobek małżonków w szczególności stanowią pobrane wynagrodzenia za pracę oraz za inne świadczone osobiście przez któregokolwiek z małżonków, a także dochody z majątku wspólnego, jak również z odrębnego majątku każdego z małżonków. W czasie trwania wspólnoty ustawowej żaden z małżonków nie może żądać podziału majątku wspólnego, nie może również rozporządzać ani zobowiązać się do rozporządzania udziałem, który w razie ustania wspólnoty przypadnie mu z majątku wspólnego.

Zgodnie z art. 36 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oboje małżonkowie są zobowiązani współdziałać ze sobą w zarządzaniu majątkiem. Przy czym każdy z małżonków może wykonywać samodzielnie zarząd majątkiem wspólnym, ale do dokonania czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu potrzebna jest jednak zgoda drugiego małżonka.

Przypominajmy, że przez tzw. zwykły zarząd przyjmuje się czynności, które obejmują załatwianie bieżących spraw związanych z normalnym korzystaniem z rzeczy zgodnie z jej przeznaczeniem i utrzymywaniem jej w stanie nie pogorszonym (np. dokonywanie bieżących napraw, uprawianie gruntów, pobieranie, podział i sprzedaż pożytków, uiszczenie różnego rodzaju świadectw).

Do czynności przekraczających tzw. zwykły zarząd należy zwłaszcza rozporządzanie rzeczą wspólną. W przypadku naszego Czytelnika należy więc uznać, że decyzja żony o budowie domu dla syna ze wspólnych środków przekracza tzw. zwykły zarząd wspólnym ich majątkiem, powinna być zatem podjęta za aprobatą również męża. Podobnie zresztą jak i decyzje dotyczące dysponowania wspólnym samochodem.

Jednakże swoim odrębnym majątkiem nabytym przed zawarciem małżeństwa, każdy z małżonków może oczywiście bez zgody drugiego swobodnie dysponować. Przekazanie przez żonę synowi placu w drodze darowizny nie koliduje więc i nie narusza uprawnień naszego Czytelnika do ich wspólnego małżeńskiego majątku. Majątek odrębny każdego z małżonków nie jest bowiem objęty wspólnością ustawową, nie dotyczy go zatem zasada o obowiązku współdziałania małżonków, o której mówi ww. art. 36 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Natomiast, gdy zasada ta jest naruszana w odniesieniu do zarządu majątkiem wspólnym, to wówczas każdy z małżonków mo-

że wstąpić w tej kwestii na drogę sądową. I tak stosownie do art. 40 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, z ważnych powodów sąd może na żądanie jednego z małżonków pozbawić drugiego małżonka samodzielnego zarządu majątkiem wspólnym. Może również postanowić, że na dokonywanie czynności przekraczających zakres tzw. zwykłego zarządu tym majątkiem wymagane będzie zamiast zgody drugiego małżonka zezwolenie sądu. Oczywiście w przypadku zmiany okoliczności postanowienia te mogą zostać później uchylone. Również w przypadku, gdy jeden z małżonków odmawia zgody na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem wspólnym albo, jeżeli porozumienie z nim napotyka trudne do przezwyciężenia przeszkody, drugi małżonek może wrócić się do sądu o zezwolenie na dokonanie czynności.

Warto też przypomnieć, że zgodnie z art. 37 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego ważność umowy, która została zawarta przez jednego z małżonków bez wymaganej zgody drugiego, zależy od potwierdzenia umowy przez drugiego małżonka. Jednostronna czynność prawną dokonana bez wymaganej zgody drugiego małżonka jest bowiem nieważna.

PODZIAŁ GOSPODARSTWA

Waclaw O. woj. nowosądeckie. „Mam już 67 lat (żona 65) i chciałbym uwolnić się od obowiązku prowadzenia gospodarstwa. Jest ono nieduże, ale sil mi już nie starca. Nie wiem, jak obdzielić troje dzieci, ale przecież każdemu coś się należy. Czy, dzieląc gospodarstwo na trzy części, dostaniemy z żoną emerytury i w jakiej wysokości?

Zgodnie z art. 50 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin z 14 grudnia 1982 r. (tekst jednolity — Dziennik Ustaw Nr 24 poz. 133 z 27 kwietnia 1989 r.) — gospodarstwo rolne może być przekazane jednemu następcy, a jeżeli następca pozostaje w związku małżeńskim — także obojęt małżonkom. Z art. 50 ustęp 2 wynika, że gospodarstwo rolne może być przekazane również kilku następcom, którzy mogą gospodarować wspólnie nie dzieląc gospodarstwa rolnego.

Jeżeli natomiast, wskutek przeniesienia własności gospodarstwa rolnego na rzecz następców miałby nastąpić jego podział, może on być dokonany tylko wtedy, gdy każda część gospodarstwa następcy osobno lub wraz z nieruchomościami stanowiącymi już jego własność utworzy gospodarstwo rolne zdolne do towarowej produkcji rolnej.

Ocena zdolności gospodarstwa do towarowej produkcji rolnej należy do kompetencji terenowego organu administracji państwe-

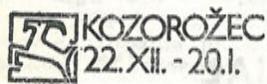
HVĚZDY O NÁS

Neponáhľaj sa s rozhodnutím v zamestnaní, ešte neprišla vhodná chvíľa. Iba posledné dni mesiaca budú príaznivé pre tvoje rozhodnutie. Radšej pouvažuj, či je to všetko skutočne nevyhnuteľné. Daj pozor predovšetkým na to, čo si už dosiahol. Smutné jesenné dni spesrtí a rozjasní stretnutie s milovanou osobou. Ale všetko s mierou, ak sa nechceš vystaviť neprijemným následkom.

Mesiac bez úspechov, ale aj bez porážok. Vyhýbaj sa konfliktom a sporom so spoluhráčmi a priateľmi. Hľadaj kompromisné riešenie. Čaká ťa príjemné prekvapenie — neotáčaná väčšia suma peňazí, ktorá ti umožní dávno plánované investície v domácnosti.

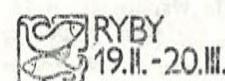

V práci bez problémov, doma plné pochopenie. A okrem toho úspechy a štásie v láske. Je to dobré obdobie pre upevnenie tvojho spoločenského postavenia. Koncom mesiaca môžeš očakávať výnimočne dôležité udalosti; priprav sa na to a nepremární príležitosť. Aj finančná situácia sa

zlepší, takže ti spadne kameň zo srdca.

Pouvažuj o svojom vzťahu k priateľom. Môžeš sa na nich skutočne spoľahnúť, ale môžu sa aj oni spoľahnúť na teba? Odpočívať si na túto otázku a vyvodiť z toho závery. Maš možnosť zlepšiť svoje postavenie v práci a finančnú situáciu, ale musíš voliť medzi spoločenským životom a jeho radovánkami a dôležitejšimi otázkami.

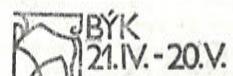

Neplýtvaj silami, šetri energiu. Máš teraz dobré obdobie, vefa plánov sa ti môže úspešne uskutočniť. Konaj pokojne, bez prílišného rizika. Aj v láske bud' zdržanlivejší a nepokúšaj sa pôsobiť nátlakom. Nevyhneš sa scénam žiarlivosti, ale je v tom aj veľa tvojej viny. Dbaj o zdravie a dávaj pozor na uliciach; chvíľa nepozornosti môže mať smutné následky.

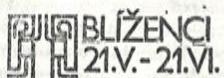

V tvojom profesionálnom živote sa konečne niečo pohnie dopredu. Získaš z tejto novej situácie značný prospech a uznanie.

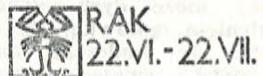
nie, ale nebudú chýbať ani konflikty a napäťia. Situácia bude vyžadovať značné napätie sil, ale predsa máš zásoby energie. Bud opatrný pri utrácani peňazí, počítaj s každou zlatkou, v opačnom prípade sa nevyhneš díložbám.

Tvoje akcie stúpajú. Všetko teraz získas: povýšenie v práci, dobré výsledky — odborné a finančné. Prvá polovica mesiaca bude šťastná a bez problémov. Koncom mesiaca sa však na tvojej ceste môžu objaviť prekážky; k ich prekonaniu budeš potrebovať rozvahu a chladnú krv. Nezanedbávaj rodinu, ktorá ti môže v ľahkých chvíľach pomôcť.

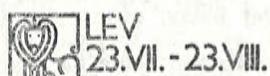

Celkovo to bude dobrý mesiac, aj keď musíš počítať s určitým nepokojom a napäťom v práci. Venuj väčšiu pozornosť finančným otázkam, v ktorých sa musíš opatrné rozhodovať. Niekoľko blízky tvojmu srdcu ti poskytne niekoľko príjemných chvíľ, ale prinesie aj menej príjemné správy. Skôr ako si s tým začneš robiť ľahkú hlavu, mal by si sa presvedčiť, či to nie sú iba klesy.

Nezačínaj v tomto mesiaci žiadne nové predsačzatia, ich realizácia je pochybná. Všetko musí dozrieť a vyčkať svoj čas. Domá by si mal prejavíť viacero tepia a srdečnosti. Otec rodiny je

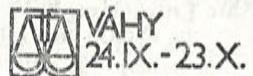
sice dôležitou osobou, ale dnes už je ľahko udržať si také postavenie. Ak sa chceš vyhnúť neprijemnostiam a napätiu, prospelo by ti niekoľko dní odpočinku.

Dobrá situácia v práci. Rozšíri svoje obzory, budeš mať príležitosť lepšie poznáť problémy súvisiace s tvojou prácou. Priniesie ti to lepšie postavenie a uznanie. Určitú úlohu v tom zohrávajú aj tvoje osobné záujomy a styky. Doma príjemné ovzdušie, vzájomnosť čítov, veľké šťastie v láske.

Máš možnosť dosiahnuť pokrok vo vybavovaní zložitých finančných záležostí. Môže ti to priniesť veľký prospech. V odbornom živote sa ti podari niekoľko dobrých riešení, ale budeš potrebovať mnoho rozvahy. Niektoré úlohy vyžadujú veľké úsilie, budeš pracovať plnou parou. Tvoj partner ti pomôže vo vytvorení milého ovzdušia a možnosti odpočinku po práci.

Čaká ťa prekážky a starosti. Hrozia ti konflikty so šéfom, ktorý na ťa bude chcieť zvrhnúť zodpovednosť za chyby, spáchané niekym iným. Musíš zachovať klid, brániť sa vecou argumentáciou a z obrany prejsť na postavenie toho, ktorý má trumfy v ruke. Osobné problémy by mohol vyjasniť kľud a vecný rozbor.

NÁŠ TEST

Jakým jsi rodičem?

Chceš-li se chvíli zamyslet nad tím, jakou máš výchovnou metodu pro všechny den, odpověz na naše otázky „ano“ nebo „ne“, podle toho, co ti nejíš napadne. Odpovědi nejsou dobré ani špatné, jsou prostě tvoje; výsledky zkонтroluj teprve po vyplnění celého testu.

1. Myslím, že každý jako dítě by měl projít tvrdou školou života.
ano — 10 b. nevím — 5 b. ne — 0

2. Kdyby to na mě záviselo, změnil bych naprostě způsob výchovy v naší rodině.
ano — 10 b. nevím — 5 b. ne — 0

3. Podle mého názoru je základem životních úspěchů dítěte učení a poslušnost.
ano — 10 b. nevím — 5 b. ne — 0

4. Přílišná shovívavost ve skutečnosti dítě křivdi.
ano — 10 b. nevím — 5 b. ne — 0

5. Ve skutečnosti hluoce prožívám a trápi mne i nejmenší neúspěch mého dítěte.
ano — 10 b. nevím — 5 b. ne — 0

6. Samostatnost ano, hluoust ne; tuto zásadu dodržuji ve styech s dítětem.
ano — 10 b. nevím — 5 b. ne — 0

7. Odpovědnost za to, jaké je dítě, mají výhradně rodiče.
ano — 10 b. nevím — 5 b. ne — 0

8. Často se mi nedáří přesvědčit dítě, že mám pravdu, a nerozumím jeho intencím.
ano — 10 b. nevím — 5 b. ne — 0

9. Smutek dětí spočívá v tom, že malé dítě se stává dospělým dříve, než je to nutné.
ano — 10 b. nevím — 5 b. ne — 0

10. Snažím se dát svému dítěti všechno, aby jeho životní start nebyl ničím zatížen.
ano — 10 b. nevím — 5 b. ne — 0

11. Dovoluji dítěti vlastní rozhodnutí, ale snažím se je trochu usmírit.
ano — 10 b. nevím — 5 b. ne — 0

12. V naší rodině vládne pluralismus, v každej otázce jsou přinejmenším dva názory.
ano — 10 b. nevím — 5 b. ne — 0

13. Mám přesnou představu, jaké by mělo být moje dítě a jeho životní cesta, až dospěje.
ano — 10 b. nevím — 5 b. ne — 0

14. Vidím v chování svého dítěte vůči mně respekt a úctu.
ano — 10 b. nevím — 5 b. ne — 0

VÝSLEDKY:

150 — 100 b.: Apodiktický diktátor by v tobě měl dobrého spojence. Tvoje výchovné metody vycházejí z tvrdých životních zásad přinášejí výsledky, ale krátkodobě. Chceš organizovat životní prostor dítěte podle vlastních představ. Občas zapomínáš, že tvoje představy nemusí souhlasit se skutečností.

99 — 50 b.: Máš vlastnosti spolehlivého průvodce na cestě vlastního dítěte. Dovedeš být oporou, ukázať cestu a poradit si s výchovnými problémami. Mírnosti řešíš nevyhnutelně spletité problémy. Jsi snášlivý k novinkám a osobnosti iných a nechceš je ušlápnout, i když jsou mezi nimi tvoje vlastní děti.

49 — 0 b.: Hľadači pokladů by se od ťa mohli mnoho naučiť. Znáš a vysoko si cenil druhou osobu, objevuješ neustále dobré stránky vlastného dítěte.

Tyto každodenní objevy jsou zdrojem tvé hrudostí a radosti. Tolerancia a optimismem dovedeš zmírnit nepříjemnosti a chybnej kroky v dobrodružství výchovy.

Slečna Viera rezolútne vyhlásila v spoločnosti:

— Muž, ktorý si ma vezme, musí byť hrdina!
— Ale, slečna, nerobte sa horšia, ako v skutočnosti ste!

JMÉNO VĚŠTÍ

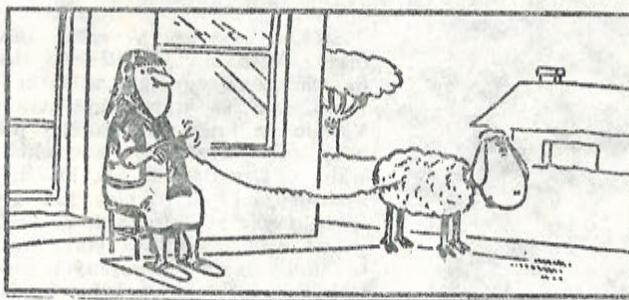
BOHUMIL. Živé, slunečné, světlé jméno. Nejčastěji je to brunet nebo tmavovlasý. Má kulaté obličeje, dost vysoké, vypouklé čelo, vystouplé lícni kosti, tmavědělé nebo tmavé oči, dlouhé řasy, husté obočí. Mívá velký nos, široké, masité rty, zdravé zuby. Bývá střední výšky nebo vysoký, rameňatý a má vcelku silnou postavu. V mnohém se podobá matce. Ve společnosti bývá váhavý, ale v každodenní životě je pohyblivý a rozhodný. Neustále ho něco popohání, láká, a on se tomuto lákání a vnujšímu podnětu poddává.

Jako žák je průměrný. Se základní školou si ještě dovede poradit, ale ve střední škole je slabý a málokdy ji končí. Bývá dobrým rolníkem, zahradníkem nebo řidičem.

Doma se cití opuštěný. Mívá přísného a nervózního otce, který mu neodpustí žádný přestupek. Matka je trochu stonavá, ale svého Bohumila má velmi ráda.

Nesnáší práci v úfádě, nejraději pracuje fyzicky. Žení se s moudrou a hospodárnou ženou, která rychle převezmá vedení domácnosti. Bohuslav v mládí dělá své rodině hodně starostí, ale po svatbě se uklidní, sedí doma a stará se o rodinu. Pochází většinou z početné rodiny a bývá prvním dítěm. Žije dlouho, mívá tři syny. Bývá dost uzavřený a nedůvěřivý, ale když si najde přítele, je mu velmi oddaný.

TADMIR

Slečna Viera rezolútne vyhlásila v spoločnosti:

— Siečna, vy ale máte krásne zuby!
— To mám po oteckovi.
— No vidite, a ako vám pasujú!

Riaditeľ zoologickej záhrady sa pýta nového ošetrovateľa zvierat:

— Aj papagájom rozumiete?
— Zaiste, ak hovoria po slovensky...

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa občas pozrie do snára. Vedie to iba zábava. A čo, ak sa vám dobrý sen splní? Tak teda,

ak sa vám sníval:

Umelec — tvoje snahy budú odmenené.
Umrlčia komora — nepriateľstvo.

Umývadlo — blízke úmrtie.

Únos vlastný — nemoc; cudzi — prekvapivo rýchly sobáš.

Univerzita — musíš prehliobiť svoje vedomosti.

Uniforma — čest a sláva; nosiť ju — si marnomyseľný.

Uplavica — zdravie.

Urážka — dožiješ sa priazne a priateľstva.

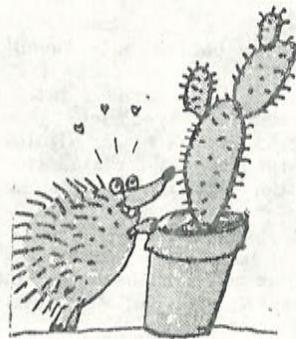
Uradník — desať rokov budeš slobodný.

Usadlosť zdelená — výhodný sňatok; darovaná — rozmnoženie rodiny; kúpená — neži nad pomery.

Ústa veľké — máš účtu; otvorené — nebezpečie úmrtia.

Ustrice — mimoriadna udalosť; jesť ich — šťastná tehotnosť; prázdné — tvoje priania nebudú uspokojené.

Uši dlhé — nemilé klebety; zapcháte — trpiš bezpravie; zatvorené — utrpenie; oslie — budeš hlúpo konat; hovoríš do nich — poznáš našepkávača; umývať ich — budeš obľúbený; fahat sa za ne — zabudol si nejakú povinnosť; zranené — priateľ ta prekvapí; pekné a veľké — jeden z tvojich priateľov bude mať šťastie.

Marika hovorí manželovi:

— Dušan, musíme si dávať pred tým našim malým pozor na jazyk. Začína mi klasť nepríjemné otázky!
— A čo chcel vedieť?
— Len si predstav, ráno sa ma opýtal, preto som sa za teba vydala!

Dnes už nie sú v rodinách služky. Na ich miesto nastúpili staré mamy.

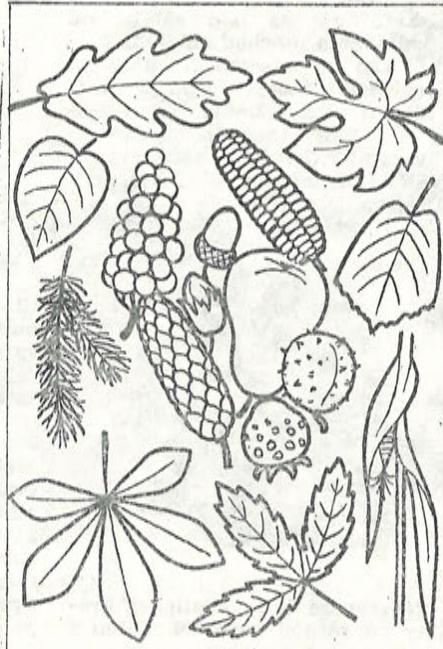
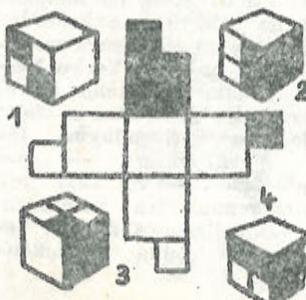
DOKÁŽEŠ TO?

MÁS POSTŘEH?

Poznáš, který plod patří k listu? Ke kukuřici, jalodě, hrušce, smrků, dubu, kaštanu, vínu a líse?

POTRÁPTE SA

Ktorá zo štyroch kociek na našom obrázku je stredne rozložená?
(Odpoveď na str. 29)

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
90-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS 31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3-4, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem za Wstęgę Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupec (redaktor naczelny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Kri tofeková, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka (tłumacz), Alibeta Stojowska (tłumacz), Ján Spernoga (sekretarz redakcji).

WYDAWCZA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wilejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Zofia Bogaciuková, Józef Congva, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupková, Bronisław Knapík, Eugen Miśnec, Lýdia Mšálová.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 10 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartalnie 600 zł, rocznie 2400 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeraty w miejscowościach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto PKO BP XV Oddział w Warszawie Nr 1638-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zař. 519.

Nie zamówionych tekstu, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów.

Numer oddano do składu 6.09.1989 r., podpisano do druku 3.11.1989 r.

HEREČKA — POLITIČKA. Malokto si už pamäť filmy so Shirley Templeovou, kedy si najpopulárnejším „zázračným dieťatom“ filmového plátna. Debutovala v r. 1932, keď mala 4 roky, prekrásne zlaté vlasys a vyzrela ako živá spievajúca a tancujúca bábika. Filmy s malým dievčaťom z Kalifornie neboli umelecky náročné, ale tešili sa veľkému úspechu. Čoskoro patrila k najviac zarábajúcim hollywoodským hviezdam, — za úlohu vo filme platili tomuto dievčatku milión dolárov. Jej kariéra trvala dosť krátko. Keď podrástla, prestala zaujímať režisériov a zmizla z obrazoviek. Vydala sa a keď mala 19 rokov, narodila sa jej dcéra Susan, potom druhá dcérka Lori a napokon syn Charles. V 60. rokoch sa sice pokúsila vrátiť k filmu a krátko vystupovala v televizii, no jej pokusy boli neúspešné.

Shirley — dnes pani Blacková — pochopila, že herečkou už nebude a začala pracovať v diplomatických službách. Vysvitlo, že si v tejto novej profesi znamenite potína. Jej diplomatická kariéra trvá už 20 rokov. Plnila mnoho zodpovedných funkcií — bola medziiným delegátkou USA v OSN, veľvyslankyňou v Ghane, šéfkou protokolu v Bielom dome a nedávno ju vymenovali za veľvyslankyňu USA v Československu.

Shirley Blacková zároveň začala písat. Jej spisovateľským debutom je autobiografická kniha pod názvom Child Star (Dieťa-hviezda), ktorá sa na Západe teší veľkému úspechu. Poznamenajme, že dávny „zlatovlásky špunt“, dnes pani veľvyslankyňa, matka dospelých detí a babička, je naďalej peknou a čarovnou ženou. Vyzerá znamenite. Na snímke: Shirley Templeová-Blacková a jej kniha.

MÁ ROGER MOORE, známý ako televízni Svatý, novou mladou priateľkyni? Libá se Sophia Lorenová veľkine s mladým cítelem? Nikoli! Oba snímky jsou rodinné fotografie. Sophie libá je jej šestnásťletý syn Eduardo,

který celý školní rok strávil ve Švýcarsku, ve škole s internátem, s anglickým vyučovacím jazkem. Sophie syn už mluví plynne italsky, francouzsky a anglicky.

A půvabná dívka u boku 61-letého Rogera Moorea je jeho 24letá dcera Deborah. Moore v ní objevil herecké nadání a chce s ní zahrát v novém filmu „Oko býka“. Je Deborah opravdu tak nadaná, jak soudí její otec? Ještě nevíme.

DOKTOR Z RIA. Neslavnějším plastickým chirurgem na světě je Brazilec dr. Ivo Pitanguy. Do jeho kliniky v Rua Dona Mariana 65 v Rio de Janeiro přicházejí známé, slavné a bohaté dámy „opravit“ svou krásu. Doktor se zlatýma rukama nikdy nepronazývá jména svých pacientek. Říká jen: „Jsem to osoby, které si mohou dovolit vydat se za oceán, aby jim odstranil jednu nebo dvě vrásky.“ Je ovšem veřejným tajemstvím, že mezi jeho klientkami byly filmové hvězdy Marylin Monroeová, Sophia Lorenová a Raquel Welchová, a také několik princezen. Nikdo neví, jaké honoráře mu platí. Lze se však domyslet podle toho, že

má palác v nejlepší čtvrti Ria, vile v Gstaad ve švýcarských Alpách, kde tráví zimní dovolenou, a vlastní ostrov „Large Pigs“ s letištěm, letním sídlem a domky pro hosty. Ostrov je z Ria vzdálen 160 kilometrov a doktor tam tráví každou volnou chvíli. Miluje přírodu, podobně jako jeho žena a čtyři děti.

Chirurg se zlatýma rukama však nemyslí len na bohaté pacientky. Každou středu operuje v nemocnici Clinica Misericordia, kde začínal před lety práci, chudé pacienty, kteří nosí stopy nehody nebo nemoci. Operuje je zadarmo.

Na snímku: dr. Ivo Pitanguy

OPUSTENÝ SYN. Brigitte Bardotová mala 25 rokov a bola na vrchole slávy, keď sa jej narodil

syn Nicolas. V tlači bolo vtedy plno snímkov mladej matky, ako nežne tuli k sebe malé bábätko. BB sa však zanedlho prestala zaujímať o dieťa. Keď mal Nicolas dva roky, rozvedla sa s jeho otcom, hercom Jacquesom Charriérom, ktorému súd zveril dieťa do opatery. Nicolas vychovávali starí rodičia Charriérovci, len občas trávili prázdniny s matkou BB v St. Tropez. Potom ju vidaval čoraz zriedkavejšie, až sa ich styky nakoniec prerušili. Ani Charrier sa nevenoval synovi príliš starostlivo. Nicolas nemá žiadne konkrétné povolanie, istý čas pracoval ako „dressman“ a robil reklamu mužskej módy, potom sa snažil byť spevákom. V r. 1984 sa v Paríži zoznámil s nórskou študentkou Anne Line Bjørkanovou, oženil sa s ňou a vystáhoval sa do Oslo. Majú už dcérku, ktorá sa vraj ponáša na

slávnu babičku, ale nevodi sa in príliš dobré. Pracuje len sporadicke, žije hlavne z podpory pre nezamestnaných, lebo jeho manželka zarabá málo. Nicolas sa venuje domu a dieťaťu, ktoré zbožňuje. BB nikdy nevidela vnučku a ani nemá styk so synom. On rozhorene hovorí: Tá žena ma nezaujíma, chceme žiť vlastným životom, bez pani Bardotovej. Na snímke: BB s malým Nicolasom.

SPINAVÝ OBCHOD. Hoci konvencia OSN proti obchodovaniu s ľuďmi podpísala väčšina štátov, tento obchod nadálej existuje. Uskutočňuje sa pod zámlenkou adoptovania obchod s malými deťmi, ako aj obchod s mladými dievčatami, ktorých osud je spravidla tragickej. Dobre zorganizované bandy obchodníkov živým tovarom existujú medziiným v NSR. „Tovar“ pochádza hlavne z Thajska.

Na severu tejto exotickej krajinu sú roční často chudobní a

zadlžení, majú zato veľa detí, medzi nimi i mladé a pekné dievčatá. K takýmto rodinám prichádzajú často „žiliví“ sprostredkovatelia a ponúkajú im pôžitku, keď ich dcéra začne pracovať v cudzine ako napr. chýňa, čašnička alebo v továrnach. Potom sprostredkovatelia odvádzajú dievča do Bangkoku, kde ho ďalší predstaviteľ bandy obchodníkov vyváža liefadem do NSR. Tam rovno z letiska odvádzajú dievča do „masážnych salónov“ buď „sáun“, ktoré sú vlastne verejnými domami. Dievčatá sú tam nútene „pracovať“, nemožu z týchto „salónov“ vychádzať a hoci nie sú význené (čo sa stáva), sú bezradné. Nepoznajú jazyk, vedia, že v prípade odchodu by rodicia neboli v stave splatiť pôžitku a na dôvažok nemajú peniaze na spiatotný listok. Preto sa musia zmieriť s osudem a stávajú sa profesionálnymi prostitútkami. Na snímke: thajské dievča v masážnom salóne“.

EXKRÁĽOVNA. V roku 1963 mladá, 22-ročná Američanka Hope Cookeová vysvetla veľkú senzáciu, keď sa stala... kráľovnou. Vydala sa totiž za mladého panovníka nevelkého exotického štátu v Himalájoch Sikkim. Štát Sikkim mal vtedy sice iba 200 tis. obyvateľov, ale fakt, že občajna Američanka sa stala kráľovnou, uznali v Spojených štátach priam za rozprávkový príbeh. Na sobáš sletny Cookeovej s princem Paldenom Thondupom Namgyalom prišlo vyše sto novinárov skoro z celého sveta. Avšak „rozprávka“ sa skončila smutno. V roku 1973 Sikkim bolo pripojené k Indii a kráľ musel abdikovať. Hope Cookeová s dvojicou malých princov sa vrá-

tila do rodného New Yorku, kym nešťastný kráľ sa najprv pokusil spáchat samovraždu, no napokon zomrel na rakovinu. Exkráľovna začala pracovať ako sprievodkyňa zájazdov po New Yorku. Neskôr sa vydala za istého Mikea Wallacea, žije si kľudne a dalej pracuje ako sprievodkyňa. Iba niekedy si zaspomína, — „pre potreby tlače“. — na časy keď bola kráľovnou. Na snímkach: Cookeová-Wallaceová dnes a keďsi ako manželka exotického panovníka.